

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
RADYO, TELEVİZYON VE SİNEMA ANABİLİM DALI

YERLİ TELEVİZYON DİZİLERİNDE YABANCI UYRUKLU
KADINLARIN TEMSİLİ

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan

İnna TATAR

ANKARA – 2013

Teşekkür

Tezimi hazırlamamda başından sonuna kadar bana yardımcı olan ve desteğini hiç bir zaman esirgemeyen danışman hocam Doç. Dr. Funda ŞENOL CANTEK'e en içten teşekkürlerimi sunarım.

İçinden çıkılmaz olduğunu düşündüğüm tüm durumlarda arkamda durarak cesaretlendiren, bilmediğim, anlamadığım konuları sabırla bana anlatan, sunduğu fikirlerle beni aydınlatan eşim Stepan MOMAT'a teşekkürü bir borç bilirim.

Bugün bulunduğum noktaya sayelerinde vardığım sevgili annem Zinaida TATAR ve babam Vasili TATAR, ağabeyim İlia TATAR ve canım kız kardeşim Zinaida PACİ-TATAR her zaman yanımda oldukları, bana inandıkları ve maddi-manevi destekleri için en içten teşekkür ederim.

Her zaman yanımda olmazlarsa, sürekli destekleyen, yeni fikirler öneren, tavsiyelerde bulunan arkadaşlarıma teşekkürü bir borç bilirim.

i. Özet

Yerli Televizyon Dizilerinde Yabancı Uyruklu Kadınların Temsili adlı bu çalışma, Türkiye’de 2000-2012 yıllar arası yerel ve ulusal televizyon kanallarında yayınlanmış / yayınlanmakta olan yerli televizyon dizilerinde yabancı uyruklu / işçi göçmen kadınların temsilin incelenmesinden oluşmaktadır. Medyanın toplumsal cinsiyet tutumları ve yabancı kadının televizyon dizilerinde yer alış biçimlerinin ele alınmış çalışmada, göçün ve göçün kadınlaşmasının, medyada kadın temsil türleri ve biçimlerin kısa bir tanıtımı ile birlikte genellikle ana yayın kuşağında yayınlanan, yüksek izlenirliğe sahip olan dizilerde yer alan yabancı kadınlarını temsil edilmiş analizi yapılmaktadır.

Evren olarak Türkiye genelinde yayın yapan yerli televizyon kanallarında yayınlanan ve yabancı uyruklu kadın karakterlerini içeren yerli diziler değerlendirilmektedir. Evren olarak bu kanalları temsil eden dört ulusal televizyon kanalı: ATV, Kanal D, Show TV, STAR; on üç yayınlanmış / yayınlanan yerli dizi: Kurtlar Vadisi, Hayatım Sana Feda, Arka Sokaklar, Binbir Gece, Tatlı Bela Fadime, Oyun Bitti, Avrupa Yakası, Aşk-ı Memnu, Akasya Durağı, Papatyam, Yahşi Cazibe, Adını Feriha Koydum, Uçurum; söz konusu bu dizilerde on yedi yabancı uyruklu kadın karakter: Nina, İrina, Olga, İrina, Mihriban, Valentina, Annuşka, Tanya, Tatyana, Larisa, Katya, Olga, Olenka, Cazibe, Natali, Feliçiya, Eva değerlendirilmektedir. Çalışmada göç, medya, temsil üzerinde yapılan çalışmalarla belirtilmektedir.

Anahtar Sözcükler: göç, medya, televizyon dizileri, temsil, kadın.

Abstract

The study "Representation of Foreign Women in Local TV Serials" is composed of research on representing of foreign/migrant women workers in local TV serials that were being screened on the local and national TV channels of Turkey during the 2000-2012 year period. The study considers the matters of gender attitudes in the mass media and the ways in which the foreign women were placed in local TV serials; also together with short descriptions of migration, feminization of migration, the kinds of representation of women in the mass media, the analysis has been made on the representation of foreign women in high rating-TV serials on the main broadcasting channels.

Generally speaking, the evaluation of local TV serials having foreign women protagonists screened on local Turkish TV channels was made. Among the channels three national TV channels (ATV, Kanal D, Show TV and STAR) were represented; five screened local serials (Kurtlar Vadisi, Hayatım Sana Feda, Arka sokaklar, Binbir Gece, Tatlı Bela Fadime, Oyun Bitti, Avrupa Yakası, Aşk-ı Memnu, Akasya Durağı, Papatyam, Yahşi Cazibe, Adını Feriha Koydum, Uçurum) were scrutinized; and seventeen international female characters were evaluated. The study also benefits from other studies made on work migration, mass media and representation.

Key words: migration, mass media, TV serials, representation, woman.

ii. İçindekiler

i.	Özet	2
ii.	İçindekiler	4
iii.	Giriş	5
1.	Bölüm	17
1.1.	Göçün Kadınsallaşması	18
1.2.	Çok kültürlülük, Entegrasyon, Asimilasyon	19
1.3.	Toplumsal Cinsiyet Açısından Göçün Tipolojisi	22
1.4.	Ötekileştirilme, Marjinalleşme - İşçi Göçmen Kadınların Emeği	25
1.5.	Kadın Göçün Sektörleri	28
1.6.	Türkiye Örneği	32
2.	Bölüm	36
2.1.	Temsil	36
2.2.	Yabancı Uyruklu Kadınların Türk Medyasında Temsili	41
2.3.	Türkiye Yapımı Televizyon Dramlarda Göçmen Kadın	46
2.4.	Yabancı Uyruklu Erkeklerin Temsili	58
3.	Bölüm	61
3.1.	Dizilerde Göçmen Kadın Karakterleri	61
3.2.	Sayısal Veriler	62
3.3.	Yabancı Kadın Karakterlerin Nitel Analizi	63
iv.	Sonuç	87
v.	Kaynakça	99
vi.	Ekler	103

iii. Giriş

Kadınlar insanlık tarihinde çok uzun bir süre bir çok haklardan yoksun kalmışlardır. 18. yüzyıldan günümüze kadar dünya kadınları erkeklerle aynı şekilde seçme hakkı, oy hakkı için uğraşmaktadır¹. Küreselleşme, teknolojinin gelişimi, toplumsal değerlerin değişiklikler geçirmesi vs. gibi süreçler kadın statüsünü (az da olsa) değiştirmiştir. Tarihsel süreç içinde kadının toplum içerisindeki statü ve rolü, yaşadığı toplumda egemen olan üretim tarzının değişmesi ile birlikte değişmiş, üretim ilişkileri çerçevesinde şekillenmiştir. İnsanlık tarihinden bugüne kadar bir çok gelişmeler sonucunda – anaerkillikten ataerkilliğe geçiş, kadınların erkeklerin egemenliğinde asırlarca yaşaması, ancak 20. yüzyılda oy hakkını kazanması gibi – günümüzde dünyanın birçok bölgesinde kadının eski zamanlara göre daha özgür olduğu söylenebilmektedir.

Ancak yine de, teknolojinin ilerlemesi, toplumsal yapının, norm ve standartların bir ölçüde değişmesi, sınıf ve cinsiyet kalıpları üzerinde kadınların lehine çok büyük değişikliklere sebep olamamıştır. Göç bağlamında ele aldığımızda birçok kadın yaşadığı yerden belli bir süre için ya da tamamen başka bir yere göç edip kendi ve yakınlarının hayatını kolaylaştırmak için bazen hiç tahmin etmediği kadar büyük risklere kendini atmaktadır.

Göç dünya tarihi kadar eski bir olgudur. Tarihin her döneminde insanlar daha iyi, olumlu ve rahat hayat şartlarına ulaşmak için doğdukları, yaşadıkları yerden kalkıp diğer yerlere yerleşmektedir. 20. yüzyıl göçün en belirgin ve yaygın

¹ İsveç'te 1718-1771 yılları arasında lonca üyeleri vergi ödeyen kadınlar seçimlerde oy kullanabiliyordu; 2008 yılında Bhutan'da – Güney Asya'da bir ülke - kadınlar oy hakkı alabildi.

olduğu bir yüzyıldır² (Castles & Miller, 1993). Göç dalgası tüm dünyayı sarsmıştır. Birileri siyasi rejimden kaçarken, diğerleri açlıktan, yoksulluktan kaçmaktadır. Bazıları daha zengin ve lüks hayat peşindeyken, diğerleri çocuklarına, yakınlarına bakabilmek için en ağır işlerde çalışmaya razıdır. Her göç edenin kendisine göre önemli ya da önemsiz bir sebebi vardır (Zayonchovskaya, 2007; Tekeli, 1998; Ribas-Mateos, 2000; Parrenas, 2000; Moshneagu, 2009).

Göç her zaman – ne amaçla ve ne sebeple yapıldığı fark etmeksizin – hem göç edenleri hem de göçülen ülkedeki yerlilerin hayat alanlarını etkilemektedir. Göç edenler göç ettikleri yerlerde asimilasyona, entegrasyona maruz kalsalar da, geldikleri yerlerin bazı adetlerinin, yaşam kurallarının ve normlarının taşıyıcısı oldukları için yerel düzeni az (bazen daha fazla) da olsa etkilemektedirler. Daha güçlü olanlar yerleştikleri, "işgal" edilen bölgede yaşayan halkı bilinçli ya da bilinçsiz, bazen insiyaki bir şekilde değiştirmektedir. Ya da göç edenler belli bir süre yabancı yerde kaldıktan sonra memleketlerine döndüklerinde yaşadıkları o yerin adetlerini, normlarını ister istemez algılar, bazen benimser ve taşıyıcısı olurlar. Taşıyıcılık kavramından yola çıkarak göçün bir iletişim aracı olduğu söylenebilir.

Taşıyıcılık, asimilasyon - özümleme, entegrasyon - bütünleşme gibi konuların yanında son zamanlarda çok konuşulan ve tartışılan çok kültürlülük de yer almaktadır. Çok kültürlülük bir çok gelişmiş ülkeye özgü dış politikayı

² Üç büyük imparatorluğun – Osmanlı İmparatorluğu, Rusya İmparatorluğu, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu – çöküşü, İki dünya savaşı, bir çok ülkede iç savaşları, dünyanın iki kutba ayrılması, Soğuk Savaş, Sovyetler Birliğinin yıkılması gibi global olaylar göç sürecini, nüfus hareketlerini çoğalttı.

etkileyen bir iç politikadır ve aynı zamanda bu politikayı temellendiren ideolojidir. Bu politika "Üçüncü Dünya Ülkeleri"nden çıkma göçmenlerin göç ettikleri ülkelerde tamamen asimile olmalarını önlemeye yönlendirilmiştir. Günümüzde gelişmiş ülkeler (uluslararası göç odakları) kendi politikasına ve ülkesine özgü çok kültürlülük politikanın çeşitlerini uygulamaktadır (EU Policy Briefs, 2004; Malakhov, 2002).

Nüfus hareketi, göç Türkiye'yi de etkilemiştir. 1990'lardan bu yana, eski Sovyetler Birliği sınırları dahilindeki çevre ülkelerden Türkiye'ye işgücü göçü başlamıştır. Hızı ve yoğunluğu bir ölçüde azalsa da, bu göç dalgası halen sürmektedir. Bunların büyük bölümünü de kadınlar oluşturmaktadır (Burdelyny, 2006; İçduygu, 2004; Tyuryukanova, 2007).

Yukarıda belirtildiği gibi göç, hayatın bir çok alanını etkilemekte, en çok da aile kurumuna tesir etmektedir. Eski zamanlarda ailenin erkekleri yılın, bazen hayatın büyük kısmını ailesinden uzak geçirirdi. Zaman geçtikçe, değer yargıları, ahlaki normlar, ekonomik şartlar değiştikçe, inanç sistemleri sorgulandıkça yalnız erkekler değil kadınlar da evlerini bırakıp başka yerlere göç etmeye başladı. Son 40 yılda kadınlar göç hareketlerinde önemli bir yer almaya başlayıp günümüzde tüm göçmenlerin yarısını oluşturmaktadır (%49,6, BM Raporu, 2005). 1991 yılından sonra dünya haritasında bir çok bağımsız ülke ortaya çıkınca göç akımları / hareketleri daha yoğun kadınlaşmaya başladı. Bunun önemli sebebi ekonomik durumdur. Bu dönem bağımsızlığını "kazanan" ülkelerde boşanma oranı, erkeklerin kadınlara karşı uyguladığı şiddet oranı, işsizlikten kaynaklanan parasızlık oranı yükselince kadınlar da göç etmeye mecburdur. Çoğu zaman kadınların vasıflı

olmaları önemsiz kalmıştır. Beyaz yakalı olarak çalışabilecek kadınlar, zorunluluktan mavi yakalı işçiliğe, enformel sektöre yönelmiştir.

Kadınlar, parasızlıktan kurtulmak, yakınlarının hayatlarını iyileştirmek için gerektiğinde en ağır, zor işleri bile üstlenmiştir. Son yıllarda dünya iş piyasasında değişiklikler yaşanmaya başlamıştır. Kamusal alanda kadınların daha yoğun bir şekilde çalışmaya başlamasıyla ev işlerini diğer kadınlara yaptırmak mecburiyeti oluşmaktadır. Ayrıca eğlence endüstrisinde çalışanların çoğu da kadındır. Bu iş ayrımını Çağla Ünlütürk Ulutaş ve Alıcan Kalfa "Göçün kadınlaşması ve göçmen kadınların örgütlenme deneyimleri" adlı çalışmalarında şu şekilde betimlemektedirler:

"Doğu Bloku'nun yıkılması, Refah Devletinin dönüşümü ve dünyayı etkisi altına alan neo-liberal dalga, ekonomik nedenle göç eden kadınların temel gerekçelerini oluştururken, kadınların işgücüne katılımlarının artışı, nüfusun yaşlanması ve ev hizmetlerinin metalaşması, sektörün genişlemesi ve işgücü talebinin artışıyla sonuçlanmıştır" (Ünlütürk Ulutaş ve Kalfa, 2009).

Ev içi hizmet ve fuhuş işini üstlendiklerinde, erkeklere göre daha büyük risklere, ötekileştirmenin, dışlanmanın yani psikolojik baskının yanında fiziki şiddete, taciz, tecavüz gibi risklere maruz kalmaktadır. Kadınlar hem gittikleri ülkede hem de memleketinde ötekileşmeyle, ayrımcılıkla, önyargılarla karşılaşmaktadır. Gittikleri ülkede yabancı olduklarından dolayı dışlanıp, ötekileşmekte, dönünce de kendi ülkesine ve vatandaşlarına yabancılaştığı gerekçesiyle dışlanmaktadır. Türkiye'de çalışan göçmen kadınların yaptıkları işlere bakmaksızın "Nataşa" şablonu memleketlerinde de peşlerini bırakmamaktadır.

"Ötekileştirme", dışlama, oluşan önyargıların, stereotiplerin sonucudur. Bilindiği gibi önyargıların ve stereotiplerin oluşmasında, ortaya çıkmasında (veya zaten var olan klişelerin kuvvetlenmesinde) medya büyük bir rol oynamaktadır. Medyanın kişileri, grupları, toplulukları, olayları temsil biçimlerinden izler / okur / dinler kitlede gösterilenler hakkında belli bir bakış açısı, fikir oluşmaktadır. Bu bakış açılarının hangi şekli alacağı bir çok faktörden kaynaklanmaktadır (eğitim, ortam, kişisel özellikler, vd.).

Temsil terimi sosyal, toplumsal olay olarak felsefe, psikoloji, sosyoloji gibi bilim dallarının çalışmalarında sıkça ele alınıp incelenmektedir. Terimin tanımlarına göz atılırsa: Erol Mutlu'nun tanımına göre 'göstergelerin, anlamlarının yerine geçirilmesi süreci; bir şeyin yerini tutmak, simgesi ya da işareti olmak, onun örneği olarak bulunmak; bir şeyi göstermek, belirgin özellikleriyle yansıtmak; bir şeyin yeniden sunumudur (Mutlu, 2004). Bu tanımdan yola çıkarak renkler, biçimler, sözcüklerle belli kişiler, insan grupları, kurumlar, kavramlar temsil edilmektedir. Bu temsiller, temsil edilenlerin gerçek hayattaki yerini ve onlara atfedilen anlamı yansıtmakta olup farklı temsiller bir araya gelerek kişilerin dünyaya, topluma, insanlara bakışını biçimlendirmektedir (Uğur Tanrıöver, 2007).

Michael Ryan ve Douglas Kellner'in görüşlerine göre temsiller, içinde bulunulan kültürden devralınmakta ve içselleştirilerek benliğin bir parçası haline gelmektedirler (Ryan & Kellner, 2005). Bu açıdan değerlendirildiğinde, bir kültürde egemen olan temsiller, politik bakımdan son derece önemlidir. Kültürel temsillerin üretimi üzerinde söz sahibi olmak, hem toplumsal iktidarın korunması

hem de toplumsal dönüşümü amaçlayan ilerici hareketler için vazgeçilmez bir öneme sahiptir.

Temsiller olmaksızın ulaşılabilecek bir ‘dış dünya’/ ‘gerçek’ ya da anlam bulunmamaktadır. Dil, anlatmak istediklerimizin yerine, sesleri (sözlü dil) ve şekilleri (yazılı dil) koyan temsil sistemlerinden biridir (Alankuş, 2007). Medya iletişimi de tıpkı dil gibi işlem yapmaktadır. Her temsil bir kodlama sisteminin parçasıdır. Her şey bir başka şeye eklenerek ve anlam, tutarlılığın içinde dönüşerek gerçeklik kazanmaktadır (Altan, 2006).

Temsilin gerçek ya da yanlış olup olmadığına kesin bir cevap verilemez. Gerçeklik dendiğinde, günümüzde gerçekliğin bilgi ve anlam ile olan koparılmaz bağından söz etmek lazımdır. Gramsci’ye göre gerçeklik sadece algıdan ibarettir ve bilgiyi (sosyal, kültürel, moral, ideolojik) gerektirmektedir. Dolayısıyla, günümüzde gerçekliğin sunumunu anlayabilmek için öncelikle hangi bilgi yapısının hangi sistemsel değerlere uygun olarak üretildiğini anlamak gereklidir (Akt: Fontana, 1993).

Stereotipler zaman içerisinde değişim eğilimine sahip, devletlerin, ulusal partilerin ve uluslararası grupların, örgütlerin siyasi ve ideolojik çıkarlarını, yararlarını, yaklaşımlarını yansıtmaya kabiliyeti vardır. Ayrıca devire, döneme özgü gündelik, alelade bilincini temsil etmektedir. Stereotipler, klişeler aynı zamanda bilgiyi toplayan ve yayına hazırlayan gazetecilerin de eğilimlerini, bakış açılarını ve önyargılarını yansıtmaktadır. Böylece hiç bir bilgi, enformasyon, haber tamamen tarafsız olmaz. Enformasyon sadece kamu bilincini ve ideolojisini yansıtmamakta;

aynı zamanda her gün, her saniye kamuoyunu, rol modellerini, düşünme tarzı ve gerçeğe karşı ilgiyi, bağıntıyı oluşturur.

20. yüzyılın sonlarına doğru medyada kadınların temsili dikkat çekmeye başlamıştır. Dünyada hem gelişmiş, hem gelişmekte olan ülkelerde kadınlar farklı biçimlerde temsil edilmektedir. Kadınların temsil edilme biçimleri, medyanın sadece kadınları nasıl gördüğünü göstermemekte; aynı zamanda toplumun onları algılamasında da biçimlendirme işlevi görmektedir (Uğur Tanrıöver, 2007).

Uğur Tanrıöver'e göre 'kadınlar medyada temsil edilirken çeşitli kalıpların içine sokulmakta, diğer bir deyişle egemen ideolojiler bağlamında çeşitli roller içinde sunulmaktadır'. Medya metinlerinde kadın çoğu zaman basmakalıp iki tiplene içerisinde yer almaktadır: Ya 'fettan ve kötü kadın' ya da 'toplumun atfettiği rollerine uygun olarak anne ve iyi eş olarak kadın' (Uğur Tanrıöver, 2007).

Temsiller ve stereotipler birbiri ile bağımlıdır. Stereotiplerin sayesinde medyadaki temsiller izler kitle tarafından algılanmaktadır. Medyanın tarafsız olduğu ileri sürülmesine rağmen ya kendi içinde yürütülen politikaya ya da hükümetin, iktidarda olanların yönergelerine uymaktadır. Niklas Luhmann'ın belirttiği gibi "Medya sorunların tipik açıklamasını sunmaktadır, sorunların tipik olduklarını da medya araçları, aygıtları belirlemektedir. Medya diğer toplum kurumlarının sunduğu değer ve yönergelerinden "uygun" olanları seçmekte ve ambalajlamakta ve bu "ürünlerin" ne şekilde dağıtımını yapılması gerektiğine dair karar vermektedir" (Luhmann, 1995).

Kitle iletişim araçları arasında en fazla rağbet edilenlerden biri televizyon yayıncılığıdır (Kopylova,1982; Pronina, 1987). Televizyon toplumun neredeyse

vazgeçilmez bir parçası olmuştur. Yaygın kanıya göre, çocuklar çocuk programları, çizgi filmleri ve masalsı dizileri; gençler müzik programları, dizileri; yaşlılar haber bültenleri, belgesel, tarihi programları ve dizileri; kadınlar moda, sağlık ve evlilik programlarını ve dizileri; erkekler spor, otomobil programları ve dizileri izlerler. Buradan görüldüğü gibi tüm kesimlerden olan izleyicilere hitap eden program türü televizyon dizisidir.

Televizyon dizileri ortaya çıktığından günümüze dek bütün dünyada büyük bir popülerlik kazanmıştır. Sinemasal bir yapıya sahip olan bu tür herkesin dikkatini çekmekte ve ciddi bir etki yaratmaktadır. Diziler konu olarak hayat hikayelerini seçmesiyle izler kitleyi televizyon ekranının karşısına hapsetmektedir. Diziler bazen gerçek hayat olarak algılanmaktadır ve gösterilen norm ve standartlar gerçek hayatta yer almaya başlamaktadır. Televizyon dizileri bazen haber programlarının bir anlamda "devamı" olarak faaliyet göstermektedir.³

Bir çok ülkede diziler sevilme ve izlenmektedir. Türkiye'de de bu durum geçerlidir. Dizilerin sevildiği, izlendiği anlaşılınca önce kamu televizyon kanalları, sonra da özel kanallar kendi dizilerini yapmaya başlamışlardır. Diziler televizyon yayıncılığında yüksek izlenirliğe sahip olan bir türdür. Ulusal televizyon kanallarının – TRT, ATV, STAR TV, SHOW, Kanal D, Fox – hepsi haftanın nerdeyse 7 günü ana yayın kuşağında en az bir yerli dizi yayınlamaktadır.

Göç ve medya konuları bir bakımdan biri birinden tamamen uzak ve farklı iki araştırma alanıdır. Göç hayatın bir tarafını belli bir açıdan etkilerken medya

³ Uzun zaman konuşulan, tartışılan, üstünde durulan konular kimi zaman dizilerde de işlenmektedir. Örn: Binbir Gece adlı dizide lösemili çocuklara yardım kampanyası, Yahşi Cazibe'de yabancıların Türkiye vatandaşları ile evlenmesi, Uçurum'da fuhuş sektörü, vs.

diğer alanları etkilemektedir. Bu iki alanı biri birine bağlayan, konumuz özelinde kitle iletişim araçlarındaki göçmenlerin temsilidir. Hem medyanın hem göçün hayatımızdaki yerleri ve toplumsal etkileri oldukça geniş ve karmaşık konulardır. Bu çalışmada, küreselleşen dünyada kadının durumu, göç sürecindeki yeri, medyada temsil biçimleri, televizyon kanallarının yayın akışlarında önemli bir zaman dilimi kapsayan yerli diziler ve bu dizilerde Post-Sovyetler alanından göç eden yabancı uyruklu kadınların temsili ile sınırlanmıştır.

Bu araştırma ile Türkiye'ye çalışmak amacıyla gelen yabancı uyruklu kadınların Türk medyasında temsil biçimleri ortaya koyularak tartışmaya açılmış olacaktır. Araştırmanın Türkiye medyasındaki, çalışan yabancı uyruklu kadın temsillerdeki genellemelere, önyargılara ve dışlayıcı yaklaşımlara dikkat çekeceği düşünülmektedir.

Bu çalışma ana akım medyadaki ve popüler kültür ürünlerindeki cinsiyetçi, ayrımcılığa dayalı, muhafazakar ve ataerkil ahlakla biçimlenmiş örüntüleri sergilemesi bakımından önemlidir. Literatür taraması sonucu Türkiye'de çalışan yabancı uyruklu kadınların Türk medyasında temsilinin değerlendirmesini içeren her hangi bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu da araştırmaya ayrı bir önem kazandırmakta ve konuya ilişkin olarak yapılacak çalışmalara yol gösterici bir kaynak olacağı umulmaktadır.

2000'den günümüze kadar Türkiye'de kamu ve özel televizyon kanallarında yayınlanan yerli dizilerde, yabancı uyruklu kadın işçilerin temsil edilme biçimleri ve bu temsilin zaman içerisinde geçirdiği değişim araştırmanın konusunu oluşturmaktadır.

Yerli televizyon dizilerinde, yabancı uyruklu işçi kadınların, genellikle olumsuz olan temsil biçimlerini belirleyen dinamiklerin saptanması ve analiz edilmesi bu araştırmanın temel amaçlarını oluşturmaktadır.

Araştırmanın amaçları doğrultusunda çalışmanın soruları şunlardır:

- 90'lı yılların başından itibaren Eski Sovyetler Birliği coğrafyasından çalışmaya gelen göçmen kadınlara yer veren dizilerde, medya tarafından yansıtılan göçmen kadınlara dair imgeler nasıl inşa edilmiştir?
- Seçilen televizyon dizilerinde yer alan yabancı uyruklu kadınlar hangi sıfatlarla tanımlanmakta, dramatik kurgu içerisinde hangi roller ve anlatı kalıplarına konu olmaktadır?
- Zaman içerisinde temsil biçimleri değişmiş midir? Olduysa, ne tür bir değişim olmuştur? Sebepleri nelerdir?

Soğuk savaş döneminin sona ermesi, Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla işsizliğin ortaya çıkması sonucunda 90'lı yıllardan itibaren Eski Sovyetler Birliği ülkelerinden Türkiye'ye yoğun bir işgücü göçü olmuştur. Bunların büyük bölümünü de kadınlar oluşturmaktadır. Türkiye'ye işçi olarak gelen yabancı uyruklu kadınların medyadaki temsili çoğu zaman dışlayıcı, ötekileştirici ve önyargılıdır. Bu kadınlar genellikle, hırsızlıkla, ahlaki zayıflıkla, fuhuşla ya da diğer olumsuz niteliklerle birlikte anılmaktadır. Bu çalışmada, görsel bir medya olarak televizyonda yayınlanan yerli dizilerde eski Sovyetler Birliği ülkelerinden çalışmak amacıyla göç eden kadınların nasıl temsil edildikleri belirlenmeye çalışılmıştır. Böylece araştırmanın problemi belirlenmiştir.

Türkiye'de yayın yapan kamu ve özel televizyon kanallarının yayınladığı dizilerde yabancı uyruklu kadınları içeren karakterlerin temsilini ve bunun zaman içerisinde değişiminin saptamasına yönelik olan bu araştırmada literatür taraması, içerik analizi, metin çözümlemesi, analizde tümevarım ve tümdengelim yöntemler kullanılmıştır. Araştırmanın evreni, Türkiye'de yayın yapan tüm kanallar ve çalışan yabancı uyruklu kadın karakteri içeren yerli dizilerdir. Örneklemi bu dizileri temsil edebilecek seçilmiş 13 dizidir⁴.

Türkiye'de özel televizyon kanallarında yayınlanmış ve yayınlanmakta olan ve yabancı uyruklu işçi kadınlara yer veren diziler arasından 2000-2012 yıllar arasından örneklem seçilmiştir. Bunun sebeplerinden biri, söz konusu özelliği taşıyan çok sayıda dizi olması, bir diğeri de 2000 yılından itibaren Türkiye'de yerli dizi sayısında önemli bir artış yaşanmasıdır. Dolayısıyla, bunlar arasından son on iki yıllık dönem içinde bir seçme yapılmıştır. Böylece on üç televizyon dramında kadın temsilinin maddi tabanı nicel ve nitel içerik analizi ile saptanmış ve veriler yorumlanmıştır. Bu dizilerde Eski Sovyetler Birliği coğrafyasından Türkiye'ye çalışma amacıyla gelen, yabancı uyruklu kadın karakterler ele alınmıştır. Bunun sebebi ise kendim de yabancı uyruklu olmam nedeniyle, soruna doğrudan tanıklık etmiş olmamdır. Böylece çalışmanın sınırlılıkları belirlenmiştir.

Çalışma üç bölümden oluşmakta:

İlk bölümde sosyal bir olgu olan göç ve göçün kadınsallaşması konuları ele alınmıştır. Dünyada global düzeyde etkili olan gelişmelerden sonra ortaya çıkan

⁴ Diziler: Kurtlar Vadisi, Hayatım Sana Feda, Arka Sokaklar, Binbir Gece, Tatlı Bela Fadime, Oyun Bitti, Avrupa Yakası, Aşk-ı Memnu, Akasya durağı, Papatyam, Yahşi Cazibe, Adını Feriha Koydum, Uçurum.

göç akımları, nüfus hareketlerinin siyasi ve ekonomik sebeplerine bakılarak bu süreçte kadınların yeri, onları göç etmeye iten sebepler, göçün tipolojisi, türleri, göç ederken/ettikten sonra karşılaştıkları/yaşadıkları ayrımcılık, dışlanma, ötekileşme gibi sorunlardan bahsedilmiştir. Son 20 senede göçün odak noktasına dönüşen Türkiye'deki göç sürecinden örnekler verilmiştir.

İkinci bölümde temsil araştırmalarına başvurarak Türkiye mediasındaki yabancı uyruklu kadınların temsil biçimleri betimlenmiştir. Ayrıca 2000'li yıllardan bu yana yayınlanmış/yayınlanmakta olan Türkiye yapımı farklı türlerden – komedi, dram, polisiye, mafya dizisi, vs. – olan örnek televizyon dizilerinde yabancı uyruklu kadın karakterlerin özellikleri açısından incelenmiştir.

Çalışmanın üçüncü ve son bölümünde örnek olarak seçilen Türkiye yapımı televizyon dizilerindeki yabancı uyruklu kadın karakterlerin rolü, olumluluk / olumsuzluk, uyruk, din, ırk, yaş, milliyetçilik, cinsiyetçilik açısından nitel analizi yapılmış, yabancı uyruklu kadınların temsil biçimleri ele alınarak ortaya konulan fikirler somutlaştırılmaya çalışılmıştır.

1. Bölüm

Göç insanların hayatının tüm yönlerini – sosyal, siyasal, ekonomik – istisnasız etkileyen küresel bir olgudur. Göç ekonomik ve sosyal şartları bir taraftan iyileştirirken, diğer taraftan gelişimin durmasını ve eşitsizliği, ayrımcılığı, dışlanmayı ve ekonomik sömürüyü arttırabilir. Çağdaş dünyada göç sorununun pratik önemi ve güncelliğin büyümesi göçmenlerin ve göç alan-veren, hedef-kaynak ülkelerin sayısına göre orantılı artmaktadır. Göç alan-veren ülkeler sürekli göçle ilgili oluşan problemlere çözüm aramaktadır. Bu problemler yıl yıldan hem zorlaşmakta, hem de çeşitlenmektedir. Göçün ölçekleri, yoğunluğu, hareket yönleri, göç akımlarının toplumsal bileşimi sürekli değişmektedir. Değişme küresel ekonomide yaşananlardan ve yeni iş piyasalarının oluşumundan kaynaklanmakta.

Göçle ilgili bu ve bir çok diğer konularını ele alan pek çok araştırma yapılmış/yapılmaktadır. Ancak, ilk göç çalışmaları cinsiyet körü olarak değerlendirilebilmektedir (Ünlütürk Ulutaş ve Kalfa, 2009). Örn: göçle ilgili bir çok bilimsel araştırmada göçmenlerin çoğunun genç erkek olduğu öne sürülüp kabul edilmiş, gerçek olarak algılanmaktadır. Göçmenlerin çoğu genç erkek olmasının kanıtı, 20. yüzyılın ortalarına kadar gerçekliğini korudu, fakat 20. yüzyılın sonuna doğru uluslararası göçün toplumsal cinsiyeti (gender), kadınların göç akımlarda daha fazla yer almaları bazı etkenlerin altında değişmeye başladı (göçmenlik yasaları, mevzuatları; yabancı uyruklu çalışanların ‘kalitesine’ talepte bulunmaları; göçülen ülkelerde toplumsal cinsiyet ilişkilerin değişmesi).

1.1. Göçün Kadınsallaşması

Günümüzde bazı görüşlere göre 91 milyon göçmen kadın bulunmakta, tüm göçmenlerin yaklaşık olarak yarısı kadındır (BM Raporu, 2005). İş göçü kadınların çoğu için daha büyük bir eşitlik olan dünyaya, baskı, ezilme, ayrımcılıktan dolayı acı çekmeyecek dünyaya bir kapıdır. Aynı zamanda göçmen kadınlar çeşitli risklere maruz kalmaktadır: dışlanma, ötekileştirme, çağdaş insan ticareti, sömürü, ev içi hizmetçi, ikinci sınıf muamelesi, v.b.

Kadın göçünü konu olarak ele alan araştırmacıların çoğu 'Kalkınmada kadın' (Women in Development) yaklaşımı çerçevesinde incelemektedir. Bu yaklaşıma göre uluslararası göç sürecindeki kadının rolü küreselleşmenin derinleşmesinden, ekonomik gelişiminden ve kadınlara özel çalışma alanların oluşumundan kaynaklanmaktadır. Caroline Moser kadınların üçlü sosyal işlevini – üretken, üreme, toplumsal işlevi – kullanmayı teklif etmiştir (Moser, 1991). Cinsiyete göre iş dağılımında Hollandalı araştırmacı Bridget Anderson 'Reproductive Labour and Migration' adlı çalışmasında kadınlara özgül olan kişisel bakımı ve duygusal emeği analiz etmektedir (Anderson, 2001). Kadın işgücü göçü ile ilgili literatürün ayrı bir tabakasını toplumsal cinsiyetin küreselleşmesini içeren araştırmalar oluşturmaktadır.

Toplumsal cinsiyetin bağlamındaki göçün sosyolojik analizi belirli göçmen kadınların gruplarında genellikle yaş, etnik ve sınıf farklarını içermektedir. Ayrıca sosyologlar kadın göçünün ulusal ve uluslararası özelliklerini belirlemeye çalışmaktalar. Özellikleri belirleyip Asya'da ve Batı Avrupa'da göç sürecinin

kadınlaşmasını nitelendirmeye çalışmaktalar. Göçün toplumsal cinsiyet açısından incelenen zoraki göç ve insan ticareti sosyolojinin ayrı konusu konumuna gelmiştir.

Göç bir çok bilim dalı için konu olmuştur – antropoloji, demografi, tarih, ekonomi, siyaset bilimi, sosyoloji, vs. Sosyologlar göç sürecini bir sosyal sistemi olan toplumun, nüfusun sosyo-coğrafi hareketlerine sürüklenip sosyal etkileşimi açısından incelemektedirler.

Göçün incelenmesine toplumsal cinsiyet yaklaşımının uygulanması bilimsel analizin oldukça yeni bir yönüdür. Çağdaş dünyada ‘göçün kadınlaşması’ küresel düzeyde belirgin bir eğilim olarak kabullenmekte ve eşdeğer teorik bir değerlendirme gerektirmektedir. Toplumsal cinsiyet yaklaşımları toplumsal cinsiyet rolleri, yani sosyal, toplumsal rollerinden türemiştir. Sosyal roller belli toplumlarda erkek ve kadına atfedilen rollerdir (Örn.: Slav ülkelerdeki kadın rolü ve Arap ülkelerdeki kadın rolü). Toplumsal cinsiyet roller yaklaşımı sosyal kalkınma, gelişme bağlamındaki insanlar, aileler, normlar arasındaki sosyal ilişkiler, bağlar ve karşılıklı sorumluluklar yaklaşımına dönüşmüştür.

1.2. Çok Kültürlülük, Entegrasyon, Asimilasyon

Çok kültürlülüğün tarihine bakılırsa İkinci Dünya savaşından sonraki dönemde Faşizme ve Sömürgeciliğe olan nefret kamuoyunda Avrupalıların "yabancılara" karşı olan önyargılarını ve korkularını yok etmeye yönelik yaklaşımların oluşması ile başlamıştır (Kymlichka, 2001). Çok kültürlülük⁵ kavram

⁵ Amerikan Birleşik Devletlerde göçmenlere uygulanan politikanın adı "eritme kazanı", "melting pot"dur; Çok kültürlülüğün yerine Entegrasyonun katı bir türüdür.

olarak 1957 yılında İsviçre'nin politikasını adlandırmak amacıyla ortaya koyulmuştur. Terim bilimsel-politik açıdan kullanılır hale 1971 yılında gelmiştir⁶.

Çok kültürlülüğün ideolojisi kültürleri tamamen farklı olan insanların bir arada sorunsuz, çatışmasız yaşamalarıdır. Fakat bu ideoloji bazı görüşlere göre ütöpik, yeterli temeli olmayan ve pratikte tam anlamıyla gerçekleşemeyen bir politikadır. Günümüzde bazı ülkelerin liderleri çok kültürlülüğün "çöktüğünü" yöne sürmektedir⁷. Günümüzde çok kültürlülük bazı ülkelerde hükümetin resmi politikasıdır (Rusya Federasyonu, Amerika Birleşik Devletler, Kanada, Avustralya, vs.). Çok kültürlülük, ya da ona yakın politikaları yürüten hükümetler göçmenlerin tamamen asimile olmasını engelleyip kendi etnik kimliklerini, özgünlüklerini, örf adetlerini, kültürlerini korumaya "destek" çıkmazsa da izin vermektedir.

Çok kültürlülük politikasının kökeninde ilk önce insan severliği olduğu açıktır. Fakat bu insan severliği farklı durumlara yol açabilmektedir. Birisi göç edenler geldikleri ülkenin dilini, kültürünü benimsemek, kabul etmek istemedikleri, asimilasyondan korktukları için kendilerine benzer göçmenlerle anklav⁸ yaratıp yerliler tarafından ayrımcılığa, dışlanmaya, ötekileştirilmeye, maruz kalmaktadır⁹. Diğerleri belli bir sayıda göçmenler göç alan ülkenin azınlığı olmalarına bakmaksızın,

⁶ 1971'da Kanada'nın başbakanı Pierre E. Trudeau'un hükümeti çok kültürlülüğün resmi kararnamesini kabul etti. Avrupa'da ise çok kültürlük resmi kabulü 1990'ların sonlarında gerçekleşmiştir Birleşik Krallık çok kültürlülük politikasını 1997 yılında iktidara İşçi Partisinin gelmesi ile, Almanya ise 1998 yılında Almanya Sosyal Demokrat Partisi'nin gelmesi ile kabul edildi.

⁷ Fransa eski Cumhurbaşkanı Nicolas Sarkozy "çöküşü" şu şekilde anlattı "Evet, bu bir çöküş. Nerdeyse tüm demokratik toplumlar göçmenlerin kimliklerine (etnik kimlik) çok önem verirken, yerlilerin kimlikleri önemsenmemeye başlandı. Sarkozy'den önce Birleşik Krallık Başbakanı David Cameron ve Almanya başbakanı Angela Merkel çok kültürlülüğün ülkelerinde "tutulmadığını" belirtmişlerdi (Daily Mail Reporter, 2011).

⁸ Siyasi coğrafyada, tamamen başka bir siyasi bölgenin sınırları dahilinde yer alan siyasi bölgeye anklav toprak denilmektedir (<http://dictionary.reference.com/browse/enclave>).

⁹ Örn: Fransa'daki Afrika ve Arap ülkelerinden göçmenlere olan ırkçılık ve dışlama olayları.

yerleştikleri ülkenin kültürünü, dilini benimseyip, kendi sesini duyurabilir, dernekler, vakıflar kurabilir, böylece dilini, kültürünü, örf ve adetlerini unutmadan geliştirebilmektedir. Bu politikanın iyi yanı göç eden bir çok yetenekli insan kendini, kültürünü sanatta ifade edebilmektedir.

Çok kültürlülüğünün "izlerini" modern sinema endüstrisinde görebiliriz. Bilindiği gibi günümüzde popüler sinema endüstrisinin merkezi ABD, Hollywood'tur. ABD büyük yapımcı şirketler ve dünyaca yünlü yönetmenler yapıtlarında sıkça farklı ülkelerin oyuncularını oynatmakta ya da diğerk ülkelerin yönetmenleri filmlerini çekmektedir¹⁰. Bazen göçmen yönetmenler bağımsız bir şekilde çalışmaktadır. Örnek olarak Avrupa'da yetişmiş, eğitimini almış Türk kökenli sinemacılar gösterilebilir. Göçmenlerin ikinci kuşağın dünyaca yünlü olmuş yapıtları dikkat çekmektedir (Ulusay, 2008).

Göçmenlere karşı uygulanan bu hoşgörölü politika son zamanlarda göç hareketinde sayısı çoğalan kadınların durumunu da etkilemektedir. Bu politika derneklerin, vakıfların kurulmasını yasaklamayınca kadınlar bir araya gelip biri birini desteklemekte, yardım etmektedir (Ulutaş & Kalfa, 2009; Reznikova, 2010; Tyuryukanova, 2007). Bu örgütlerin amacı aynı coğrafya alanından gelen kadınların yerleştikleri ülkede alışma, tam bir asimilasyon geçirmeden, entegrasyon dönemini, daha rahat ve kolay geçirmek üzere bir birliktelik kurmak, zor durumda kalan kadınlara ve ailelere maddi manevi destek çıkmak; geldikleri ülkelerin kültürlerini, adetlerini korumaktır. Kadınların kurdukları dernekler konferans,

¹⁰ Oyuncu: Jackie Chan, Robert De Niro, Al Pacino, Marlon Brando, v.d.; Yönetmen: Frank Capra, Quentin Tarantino, Charles Chaplin, v.d..

sempozyumlar organize ederek, gazeteler, broşürler, kitaplar basarak, sosyal reklamlar, kısa ve uzun metrajlı filmler çekip göçmen kadınların sorunlarına geniş kamuoyun dikkatini çekmektedir.

1.3. Toplumsal Cinsiyet Açısından Göçün Tipolojisi

Göçün toplumsal cinsiyet açısından anlayışın göç teorisine ve pratiğine ‘girişi’ kolay olmamıştır. Son bir kaç 10 yılın içinde göç süreçlerindeki kadının rolü büyük değişiklikler yaşamıştır. Uzun zamandır bilimciler göçmenlerin mutlak çoğunluğunun erkek olduğunu kabul etmekteydi. Kadınlar göç mensubu olarak ya irdelenmezdi, ya da ‘bağımlı’ veya ‘ikincil, yan’ göçmen (ailesi ya da kocasının yanına giden) olarak ele alınmaktaydı. Bu tür göçmenlere ‘dependants’ yani ‘bir kimsenin bakmakla mükellef olan şahıslar’ adı, terimi verilmekteydi. 1980’lerden başlayarak uluslararası toplumu göçmen kadınları ve onların yaşadıkları sorunları toplumsal düzeyde, sosyal ve göç politikasında görülür hale getirmek için ilk adımları atmaya başlanmıştır.

1990 yılında Birleşmiş Milletler Nüfus Departmanı göç politikası ve göçmen kadınların statülerini inceleyecek bir uzman grubu kurdu. Bu grubun göçmen kadınların aynı göçmen erkeklerin olduğu gibi uluslararası göç sürecinde önemli bir yere sahip olduğunu, yani bağımsız ve aktif mensuplar olduğunu saptanması, atıkları en önemli adımdır. Böylece kadınların, göçü başlatan birey olmadığını ve sadece kocaların yanına/yanında giden ‘yan’ karakter olduğuna dair mitler ortadan kaldırılmaya başlanmıştır. Hatta göçmen kadınları tanımlayan terim belirlendi: ‘unattached migrants’ yani bağımsız, kocalarına ya da ailelerine bağlı

olmayan göçmenlerdir. Dahası göçün kadınlaşması uzmanlar tarafından uluslararası iş göçün gelişiminde ayırt edici özelliği taşıyan, yeni bir aşama olduğu kabul edilmektedir (Castles & Miller, 1993). Göçün kadınlaşması yeni bir aşama olduğu kabul edilince ortaya kadın göçüne özgül, daha önce 'görülmeyen' problemler ortaya çıkmıştır.

Bilimsel literatürde göç hareketlerinin tipolojisi çizilirken sıkça birbiriyle keşişen temeller kullanılmaktadır. Böylece göç tipolojisinde kalma süresi, yer, coğrafya, göç amacı, meslek, göç hareketlerin 'mensupları', 'mensupların' sayısı, aralarındaki ilişkiler, politik karakteri, göçmenlerin yasal statüsü, kültürel mesafe gibi temeller yer almaktadır. Toplumsal cinsiyet açısından göç hareketlerin oranını, etkileşimini belirlenmemesi iki ana yaklaşım çerçevesinde yapılabilmektedir:

1. İlk yaklaşım - geleneksel - farklı göç akımlarında kadınların sayısını, rolünü ve yerini belirlemeyi eğılmektedir. Ancak bu yaklaşımda kadınların göçü göçün ayrı, özgül bir türü olarak ele alınmamakta, incelenmemektedir. Bu yaklaşıma göre olan tüm göç sınıflandırılmaları toplumsal cinsiyet açısından tarafsız ya da çok yönlü nitelik taşımaktadır ve hem sadece kadın göçlerin hem de erkek göçlerin analizini yapmakta kullanılabilirlerdir.

2. İkinci yaklaşım – toplumsal cinsiyet yaklaşımıdır. Bu yaklaşım göçü özgül kadın göçü, özgül erkek göçü ve karışık göç akımlarına ayırmayı kabul etmektedir. Böylece cinsiyet, ve ayrıca toplumsal cinsiyet rolleri sosyal önem taşıyan belirti olması kastedilmektedir. Bu belirtiler belli bir göç akımındaki sadece kadın ve erkek oranını değil, ayrıca göçün karakterini ve yönelimini de dolaylı olarak göstermektedir.

İkinci yaklaşımın çerçevesinde belli göç akımlarındaki kadınlar sayıca üstün olmaları demografik ya da rastgele sebeplerin sonucu olduğunu değil, sosyal ve ekonomik süreçlerin sonucu olarak incelenmektedir. Ayrıca toplumda zamanla kadın erkek davranış modellerin ve istihdam türlerin hakkında oluşan stereotipler incelenmektedir. Ancak kadına özgül göç türlerinin açığa çıkarılması göç akımların 'klasik, geleneksel' tipolojisinin kullanmasını, uygulanmasını engellemektedir. Kadına özgül göç akımları yaşa göre, etnik, ırksal, eğitimsel, mesleki, vs. gibi gruplara ayrılabilir. İkinci yaklaşımın çerçevesinde kadın göçü ayrı bir göç hareketi türü olarak ortaya çıkmaktadır. Bu türün kendine özgül özellikleri ve karakteristik belirtileri bulunmaktadır. Kadına özgül göç akımının analizi göçün klasik tipolojisi kullanarak yapılabilir.

Kadına özgül göç akımların ortaya çıkışıyla göçün kadınsallaşmasının farklı yönleri araştırılırken, göçün farklı biçimleri - kadınların uluslararası göçü, iş göçü, ayrıca toplumsal cinsiyet açısından mecburi göç, özellikle de yasadışı olan kadın ticareti gibi - göze çarpmaktadır. Göçün kadınsallaşmasının uluslararası ölçekteki önemi büyümesi toplumsal cinsiyetin tür oluşturan özelliği kazanmasına neden olmuştur. Gerçekten de çağdaş dünyadaki küreselleşmenin, emek piyasalarının zorlanması, genişlemesi ve çeşitlenmesinin yanı sıra göçün git gide durmadan kadınsallaşması çağdaş göç akımların en önemli eğilimlerinden biridir. Günümüzde uluslararası göçmenlerin neredeyse yarısı kadındır. Göçün kadınsallaşma süreci tüm dünyada gözlemlenmektedir. Ve bu olay göç akımındaki kadınların sadece nicel oranının büyümesinden daha büyüktür.

1.4. Ötekileştirilme, Marjinalleşme - İşçi Göçmen Kadınların Emeği

Kadın göçün ve işçi göçmen kadınların marjinalleşmelerinin sebebini ekonomik alanda aramak gerek ve ilk önce, kadınların yaptıkları işin tabiatında ve kadınların toplumun ekonomik yapısındaki oynadığı rolde aranması gerekmektedir. Sebep bulmak için işçi göçmen kadınların uluslararası iş piyasasındaki yeri daha yakından incelenmelidir.

Gelişmiş ülkelerin iş piyasalarındaki işçilere karşı uygulanan ikili ayrımcılığın – milliyetçi ve toplumsal cinsiyet açısından – sonucu olarak özgül bir işbölümü oluşmakta, bu işbölümüne göre sırf göçmenlerin çalıştıkları alanlar, nişler (niche) ortaya çıkmıştır. Bu nişlerin içinde tipik kadınsal istihdam sektörleri oluşmaktadır. Üstelik bu sektörler en ayrımcılığa maruz bırakan, genellikle resmi olmayan ve gölgede kalan sektörlerdir. Bu tür nişlerde eğlence endüstrisi, hizmet alanı, ev içi hizmet alanı, seks işçiliği yer almaktadır. İşçi göçmen kadının emeği geleneksel olarak kabul edilmemekte ve sosyal ve ekonomik açıdan diğer işlerle eşit haklara sahip olan bir iş gibi ‘de facto’ olarak kabul edilmemektedir. Feminist teoriye göre hizmet sektöründe olan emek türleri özel, evcil alanından toplumsal ve iş piyasası alanına geçmiştir.

Göçmen kadınların çalıştıkları alanlar ‘prestijli’ olmayan istihdam alanların, ‘ikinci sınıf’ çalışma alanı olduğu aldıkları maaşlardan anlaşılabilir. Göçmen kadınların yüksek konumlara ulaşmaları çok zor, bazen imkansızdır. Para kazanabilmek için istedikleri işlerle değil olan işle uğraşmaktadır. Böylece yabancı uyruklu kadınlar hakkında stereotiplere dayanarak klişeler oluşmaktadır.

Dünyada göçmen kadınların sayısı farklı verilere göre 90-95 milyondur (Tyuryukanova, 2007). Ancak uluslararası toplum göçmen kadınların çıktığı ülkelerdeki yoksulluğunun azaltmasına ve az gelişmiş ekonomiye ciddi katkıda bulunmalarına rağmen bu katkıların farkına yeni varmaya başlamıştır. Toplum eylemcileri, siyasetçiler ancak 20. yüzyılın sonunda 21. yüzyılın başında kadınların yurtdışında karşılaştığı sorunlarla, risklerle ilgilenmeye başlanmıştır. Milyon çeşit iş yapan milyonca göçmen kadın her sene memleketlerinde kalan ailelerine para göndermektedir. Yıllarca göçmen kadınların problemleri dünya toplumun gündeminde belirli belirsiz yer almaktaydı. 2006 yılında BM tarafından *Üst Düzey Diyalogu – Küresel Göç ve Kalkınma Forumu* kurulmuştur. Kurulan Forumun sayesinde göçmenlerin yaşama ve çalışma şartlarını düzeltmeye çalışmaktadır.

Günümüzde göçmen kadınların emeğine talep geçmişte emsali olmadığı gibi oldukça yüksek ve yükselmeye de devam etmektedir. Ayrımcılık bariyerleri, insan hakları ve emek hakların elverişsiz mekanizmaları ne göçmen kadınların ailelerine, ne de göç alan-veren ülkelerin hükümetlerine katkıda bulunmamaktadır. Binlerce göçmen kadın tahammül edilmez şartlarda yaşamaya ve tahkir, hakaretlere maruz kalmaya devam etmektedir. 1990'lardan itibaren göç alan-veren ülkelerin hükümetleri Birleşmiş Milletler çerçevesinde yapılan çeşitli konferanslarda uluslararası göçün sorunlarını irdelemeye başlamıştır.

1994 yılında düzenlenen Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı'nda (ICPD) oluşturulan Eylem Programı, yapılan konferansların arasında özel bir yere sahiptir. Eylem Programı uzun zamandır devletler arasında uluslararası göç ve kalkınma ile ilgili yapılan anlaşmalarından en önemli ve kapsamlı bir anlaşmadır.

Bu anlaşmaya göre hükümetler ‘göçün en önemli sebeplerini ve yoksulluktan dolayı doğan göçün sebeplerini incelemeyi’ ve ‘ülkenin tüm nüfusunun memlekette kalabilmeleri için imkan sağlamayı’ üstlenmenin altında imzalarını attılar. 2000 yılında ICPD’e katılan Devlet ve Hükümet Başkanları oy birliği ile ‘yoksulluğun geçmişle karışmasını’ ve cinsiyete göre ayrımcılığına son verilmesini kabul ettiler.

Kadınların ihtiyaçları çeşitlilik arz etmekte ama bu ihtiyaçlar yeterince dikkate alınmamaktadır. Ancak gereken önem verilirse, göçün neden olduğu tehlike ve riskler en aza indirilebilir. Göçmen kadınlar en çok insan hakları çiğnenen insan kategorisinde yer almakta, bu hakların çiğnenmesi onların hem kadın hem göçmen olmalarından kaynaklanmaktadır. Göçmen kadınların yoğun emeklerinin dikkate alınması ve insan haklarının korunması gerekmektedir.

Göçmenler oldukça sık ayrımcılığa maruz kalmaktadırlar. Bu yüzden eğitim, sağlık hizmetleri, emek ve sosyal güvencesinden yoksun kalmaktadırlar. Ayrımcılık küresel bir sorundur. Hem göç alan hem de göç veren ülkelerde yer alan bir sorundur. Birleşmiş Milletler Nüfus Departmanı’nın Ekonomik ve Sosyal İşler Birimi 2010 yılı verilerine göre dünyada yaklaşık 200 milyon kişi kendi memleketinin dışında, göçmen statüsünde yabancı bir ülkede yaşamaktadır. En geniş ve büyük akımlar Soğuk Savaş bitiminden, dünya haritasında 20’den fazla yeni ülke oluşmasından, sınırların kalkmasından sonraki döneme denk gelmiştir. Göç akımların çoğalması ayrımcılığı da çoğaltmıştır.

Dünyada hangi davranışlarda ve durumlarda ayrımcılık var hangilerinde yok sorusuna kesin bir cevap bulunmamaktadır. Geleneksel olarak ayrımcılık denildiğinde belli emarelere, yaşandığı, ortaya çıktığı durumlarda kabul edilebilir

ve uygun olmayan emareler, özelliklere göre hakların kısıtlanmaları yapılması anlaşılmaktadır (İnsan Hakları Sözlüğü, 2007). Fakat 'kabul edilebilirliğin' kesin bir tanımı yoktur. Genellikle kişinin bu hakları objektif olarak gerçekleştirme sürecinde kullandığı kabiliyeti etkilemeyen özellikler kabul edilemez sınırlıklar, kısıtlamaların arasında yer almaktadır. Örneğin ırk, cinsel yönelim, siyasi ve dini bakış açıları, belli bir derecede cinsiyet bireyin iş kabiliyetini doğrudan doğruya etkileyememektedir. Bu yüzden iş verenlerin bireyin işe alınıp alınmaması kararını bu özellikler üzerinden vermeleri gerekçeli ve adil olamaz ve ayrımcılık olarak belirlenebilmektedir. Diğer bir taraftan bazı ülkelerde vatandaş olmayanların haklarının kısıtlanması kanunen kabul edilmiş, ayrımcılık olarak görülmemektedir.

1.5. Kadınsallaşan Göçün Sektörleri

Uluslararası göçün kadınlaşmasının en önemli faktörlerden biri dünya çapında 'geleneksel kadın çalışma alanlarına' talebin büyümesidir. 'Kadın işi' ya da 'erkek işi' diye klişeleşmiş düşünceler kadınların nereden nereye ve neden göç ettiklerini, ne tür ve hangi şartlarda iş aradıklarını etkilemektedir. Araştırmacılar kadın göçünü farklı alanları, sektörleri ayırmaktadır (Abdurzakova, 2007).

1. İlk sektörde tipik kadın göçü türlerinde önemli rol oynayan evlilik yer almaktadır. Çağdaş, küreselleşen dünyada aile birleşimi yanında (yurtdışına önce göç eden erkeğin yanına eşlerin gitmesi) yabancılarla evlilik sayısı oldukça yükselmiştir. Böylece göçün, evlilikle ilgili, yeni türü oluşmuştur. Evlilik ajansları aracılığı ile gerçekleşen evlilikler – Rusya'da ve Ukrayna'da yaygın olan

yabancılarla evlendirme ajansları aracılığı ile bir çok kadın yurtdışına evlenmek için göç etmekte (Becker, 1994); anlaşmalı evlilikler (oturma iznini, vatandaşlık alabilmek için), baskı altında yapılan evlilikler (bazı göçmenler çocuklarına memleketlerinden eş bulup evlendirmekteler).

2. Kadınların uluslararası iş göçünü stimule, teşvik eden ev içi yardımcıları (hizmetçi, çocuk, hasta, yaşlı bakıcılığı gibi) olarak çalışmak ayrı bir sektöre girmektedir (Ramirez - Machado, ILO, 2003);

3. Eğlence ve seks işçiliğine talep küreselleşen dünyada gün günden artmaktadır (Erokhina, 2006);

4. Eğitim ve sağlık uzmanların göçü (eğitmen, tıpçı, bilimci) dördüncü sektörü oluşturmakta (Cervantes, 2002, Akt: Glushchenko, 2008);

5. Beşinci sektörde serbest meslekle – özel girişimcilik, ticaret gibi - uğraşan kadınların göçü yer almakta (Yenal, 1999);

6. Son sektör de fabrikalarda çalışan göçmen kadınlardan oluşmaktadır.

Göçün kadınsallaşmasının hem olumlu hem olumsuz sonuçları vardır. Göç alan ülkeler sıkça yerli insanların çalışmak istemediği işlerde çalışmayı kabul eden kalifiyeli işçi elde etmektedirler. Böylece göçmenlerin emeği göç alan ülkenin 'Refahı'nın yükselmesine katkıda bulunmaktadır. Göç veren ülkelerin ekonomisine kadınların yurtdışında çalışıp kazandığı parayı memleketlerine transfer etmesi, göndermesi büyük bir destek olmakta. Bazı ülkelere yapılan para transferleri göç veren ülkelerin GSYİH'nın %20'dir (Moshnyagu, 2009; Brudelnii, 2006).

Göçmen kadınlar memleketlerindeki toplumda kadın toplumsal rolü hakkında yeni bir anlayış oluşturmaktadır. Para transferlerin yanında sosyal

transferler (yeni fikir, beceri, bilgi) de yer almaktadır. Sosyal ‘gönderiler’ kadınların sosyo-politik etkinliklerini büyümesine, insan hakları hakkında bilgilendirmeyi ve çalışmalarına yardımcı olmakta, sağlık, eğitim gibi alanlarının gelişmesini teşvik etmektedir.

Ancak göçün kadınlaşması sıkça olumsuz sonuçlar ve yüksek risk getirmektedir. Göç veren ülkeler için kalifiyeli, vasıflı çalışanların ülkeyi terk etmesi gelişim açısından olumsuz etkilemektedir. Göç eden kadınlar bir çok riske - ırk, sınıf, din ve cinsiyet ayrımcılığı; dışlanma, ötekileştirilme; işsizlik; ağır çalışma şartları ve emeğin karşılığının düşük olması; cinsel şiddet; insan ticareti; seks işçiliğine zorlama gibi - maruz kalmaktadır.

Kadınlar göç etme kararını almanın yaşadığı ortamdan kaynaklanan bir çok hayati sebepleri vardır. Son 10-15 senedir kadınsallaşan göç konusunu inceleyen araştırmacılara (Tyuryukanova, 2002; Rittersberger-Tılıç, 2010; Castles & Miller, 1998) göre kadınları göç ettiren sebeplerden başta gelenler şunlardır:

- Ekonomik durum - işsizlikten oluşan yoksulluk; düşük maaşlar;
- Sosyal - kısıtlanmış sosyal imkanlar; eğitim alma ve hayat ufuklarını genişletmek isteği; insan hakları intihalleri, din veya etnik ayrımcılık; aile durumları, yakınlarla karşı sorumluluklar; vd.
- Siyasal - savaşlar, çatışmalar, kovuşlar, vs.

Kadınlar erkeklere göre daha sık karar alma konusunda kısıtlanmaya ve maddi zorluklara maruz kalmaları yer değiştirme özgürlüklerini engellemektedir. Sosyal ve ekonomik karışıklıklar, çalkantılar da kadınların yurt dışına göç

ettirebilmektedir (*Örn: Dünya krizleri*). Memleketlerinde ayrımcılığın üstünden gelemeyen öğrenim görmüş kadınlar, kendini geliştirmek, eğitimlerini devam etmek için yurt dışına gitmeleri bir imkandır. Bazı kadınlar ailede yaşanan ataerkillik, otoriterlik ve şiddet, işkenceden kurtulmak amacıyla oturduğu yerleri, hatta ülkelerini terk etmektedir. Bazıları aileleri tarafından gelişme imkanlarını ve özgürlükleri kısıtlandığı için evlerinden gitmektedir. Belirli kadın gruplarına – yalnız başına çocuk eğiten anneler, belli bir yaşa gelmiş ama evlenmemiş kadınlar, dul, boşanmış – karşı ayrımcılık başka ülkelere göç etmeye mecbur etmektedir.

Göçmen kadınlar ülkelerinden evlenmek, aileleri, kocaları (göçmen erkekler) ile birleşmek, iş bulmak için memleketlerini terk etmektedirler. Bazıları ev hizmetçiliğini yapar, diğerleri hasta ve/veya yaşlı bakıcılığı ile uğraşmaktadır. Göçmen kadınların arasında tarım işinde çalışan, garsonluk yapan, yeraltı işletmelerinde çalışan, yüksek vasıflı uzman, öğretmen, hemşire, sanatçı, ressam, hostes olarak çalışan, seks-işçiliğini yapan, sığınmacı, mülteci, vs. bulunmaktadır. Aralarında genç ve yaşlı kadın, evli, bekar, dul, yalnız anneler, boşanmış kadınlar vardır. Bazıları çocukları ile birlikte göç eder. Diğerleri çocuklarını memleketinde bırakmak zorundadır. Bazıları eğitilidir ve eğitimine, mesleğine uygun iş bulmaya çalışmaktadır. Diğerleri fakir köylerden, eğitim alma imkanları olmadığı için okuma yazmayı bilmemelerine rağmen aileleri ve en önemlisi çocuklarına rahat, iyi bir hayat verebilmek için memleketlerini para kazanmak amacı ile terk etmektedir.

1.6. Türkiye Örneği

Nüfus hareketi, göç Türkiye'yi de etkiledi. 1990'lerden bu yana, eski Sovyetler Birliği sınırları dahilindeki çevre ülkelerden Türkiye'ye işgücü göçü başlamıştır. Hızı ve yoğunluğu bir ölçüde azalsa da, bu göç dalgası halen sürmektedir. Bunların büyük bölümünü de kadınlar oluşturmaktadır.

Türkiye'ye gelen göçmenlerin öncüleri "bavul turizmi" kavramının doğmasına sebep olacak küçük çaplı ticari girişimlerde bulundular (Aydın, 2006). Bavul turizmiyle uğraşanların çoğu kadındı. Bunun yanı sıra, yabancı uyruklu kadınlar ev içi hizmetlerde ve artan bir şekilde fuhuş sektöründe yer almaya başlamışlardı. Bu sektörlerde çalışan göçmen kadınlar, kadın olmaktan, göçmen olmaktan, ülkede yasadışı bulunmaktan, yaptıkları işlerin niteliğinden ötürü aşağılanma ve sömürü gibi sorunlarla karşı karşıya kalmaktadırlar (Ünlütürk ve Kalfa, 2009). Hedef ülkede çoğu zaman yasadışı olarak çalışırken yabancı uyruklu kadınlar yerel milliyetçilikten (Barsukova, 2012, Treisman & Shleyfer, 2004) ve memleketlerine dönünce kendilerine yönelik millettaşlarının tavırlarından mağdur olmaktadır (Moshneagu, 2009; Burdelnyy, 2006).

1990'larda Türkiye önemli bir göç çekim merkezi haline gelmiştir (Tokgöz, 2006). Göçmen işçi kadınlar turistik vizesi ile gelip çoğu zaman yasa dışı çalışmaktadır¹¹(İçduygu, 2004). Türkiye'de göçmen işçi kadınların çalıştığı alanlar şunlardır (Lordoğlu, 2005):

- Ev içi hizmetçiliği – temizlikçi, çocuk/hasta/yaşlı bakıcılığı;

¹¹ 02.02.2012 tarihinde yürürlüğe giren yasaya göre çalışma izni alma prosedürü kolaylaştırıldı.

- Bakım sektörü – SPA-merkezlerde masör, manikürcü, antrenör;
- Turizm – rehber, resepsiyonist;
- Ticaret – İstanbul’da ve turistik bölgelerdeki mağazalarda satıcı;
- Özel işletmecilik – dadı, hizmetçi, çeviri şirketlerinde çalışanlar;
- Eğlence sektörü – animatör, dansöz, striptizci, konsomatris;
- Seks endüstrisi.

Bu alanlardan kadınları legal olarak çalıştıran şunlardır: Turizm ve özel işletmecilik, çok az sayıda işveren ev hizmetçilerine çalışma izni çıkartmaktadır. Diğer alanlar genellikle göçmen kadınları kaçak olarak çalıştırmaktadır. Kaçak dendiğinde yabancı uyruklu çalışanlar turistik vizesinin süresi kadar çalışıp giriş çıkış yapmaktadır. Çalışma izni alınamaması göçmen kadınları kaçak olarak çalışmaya mecbur etmektedir. Bu da kamuoyunda yabancı uyruklu işçi kadın kaçak işçidir diye stereotipleşmeye yol açmaktadır.

Türkiye Doğu Bloku’ndan çıkan ülkelerin vatandaşları için yakın ve cazip görünmektedir¹². Bu göç patlamasına ne Türkiye halkı, ne de hükümeti hazır değildi. Başta yaratılmış olumsuz imaj dil, din, ırk, eğitim seviyesi fark etmeksizin tüm göçmen kadınları etkilemektedir.

Ev içi çalışanlara karşı zaman zaman aşağılayıcı, küçük düşürücü tavırlar uygulanmaktadır. Bazı işverenler göçmen kadınların pasaportuna el koyup, kadınları korkutup istediği şekilde istismar etmektedir. Bazıları çalışanlarına yemek vermemekte ya da ev sahiplerine pişirilen yemeklere dokunmasını yasaklamaktadır.

¹² Bu ülkeler - Bulgaristan, Romanya, Moldova, Ukrayna, Rusya, Ermenistan, Gürcistan, Azerbaycan, Özbekistan , 2000’li yıllara yakın bir dönemde Türkmenistan da eklendi.

Ev içi hizmetçiliği sektöründe diğer sektörlerde olduğu gibi suç tek bir tarafta değildir. Çoğu vazifeşinas olmayan hizmetçiler ev sahibi erkekleri baştan çıkartabilir, hırsızlıkla, yalancılıkla suçlanabilir, fakat bu demek değil ki çalışmak için gelen tüm işçi göçmen kadınlar aynıdır. Bir grup kişinin yaptıklarından dolayı tüm millet, ulus değerlendirilemez, aynı şekilde bir kaç hizmetçinin kötülüklerinden dolayı tüm hizmetçiler suçlanamamaktadır. Birini işe almak iki taraflı riskli bir olaydır. Her iki taraf görüldüğünden farklı çıkabilmektedir.

Evlilik konusuna değinmekte yarar vardır. Burada genelleme ve stereotiplerin yanına milliyetçilik ve din açısından ayrımcılık eklenmektedir. SSCB dağıldıktan sonra, göçmen kadınların Türkiye'ye gelmeye başlaması ile yabancılarla yapılan evliliklerden kaynaklanan sorunlardan dolayı boşanma oranının yükseldiğini¹³ hiç yabancı uyruklu kadın tanımayanlar da bilmektedir. Bu durumda yine her iki taraf da masum değildir. Göçmen kadınların yüzünden ailelerini terk eden erkekler de göçmen kadınlar kadar suçludur. Evliliğe karşı çıkmaların ilk sebep dindir. Hatta serbest dünya bakışları olan aileler bile ailedeki erkeğin yabancı kadınla evlenmesine sıkça karşı çıkmaktadır.

Türkiye'de işçi göçmen veya evli göçmen kadınların dışında eğitim gören yabancı uyruklu öğrenciler de vardır. Türki Cumhuriyetler'den ve Akriba Topluluklar'dan her sene 1500 öğrenci Türkiye'ye gelmektedir (T.C. Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akriba Topluluklar Başkanlığı, 2012)¹⁴. Bu sayının en fazla %30'u kadındır. Bu kısıtlama Türkiye tarafından yapılan bir uygulama değildir.

¹³ T.C. BAŞBAKANLIK, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, 2006

¹⁴ 2012 yılından itibaren yabancı uyruklu öğrencilerin Türkiye'ye gelip okumaları için şart ve koşullar değiştiğine göre, sayı değişmektedir.

Öğrenci gönderen ülkelerin uyguladığı bir şeydir. Öğrenciler yurtlarda, okullarda bazen milliyetçilik, dışlanma, genelleme, klişeler ile karşılaşmaktadır. Eğitim gören Türk kökenli olmayan öğrencileri burs veren örgütler görmezden gelir.

Türkiye’de bulunan göçmen kadınlar hayatın her alanında zorluklar çekmekte: evli olanların, yasalara uygun bir şekilde çalışanların, kaçak işçilerin hepsi zaman zaman, bazıları daha sık, kötü davranışlara maruz kalmaktadır. Buna rağmen Çağla Ünlütürk Ulutaş ve Alican Kalfa ‘*Göçün kadınlaşması ve göçmen kadınların örgütlenme deneyimleri*’ adlı makalede belirttikleri gibi:

‘Türkiye’de de artan oranda göçmen kadın çalışmasına rağmen, göçmen kadınların örgütlenmesine ilişkin herhangi bir örnek yoktur’
(Ünlütürk Ulutaş & Kalfa, 2009).

Göçmen kadınlar hem göç ettikleri ülkede hem kendi memleketlerinde göç ettikleri için mağdur konumundadırlar. Göçmen olarak çalıştıkları ülkelerde din, dil, ırk açısından dışlamalara, ayrımcılığa maruz kalırlar, memleketlerine dönünce yerliler tarafından yurtdışında yaptığı işe, uğraştığı şeyler, eğitim seviyesi fark etmeksizin yine ‘Nataşa’ konumuna düşürülürler. Göçmen kadınları için bu durum acı verici ve can sıkıcıdır. Bu yüzden, daha önce de belirtildiği gibi göçmen kadınların çoğu memleketlerine dönmek istememektedir. Ama her şeye rağmen Sermin Çakmak ‘*Değişen Hayatların Görünmez Sahipleri: Göçmen Kadınlar*’ adlı makalesinde yazdığı gibi ‘*Evet, kadınlar göç yolunda arkalarına bakarak yürürler ama bazen gülümserler*’ (Çakmak, 2010).

2. Bölüm

2.3. Temsil Araştırmaları

Akademi dünyasında medyada temsil konusunu içeren bir çok araştırma yer almaktadır. Çalışma özelinde medyada kadın temsili konulu çalışmaları gözden geçirmekte yarar vardır. Türk medyasında kadın temsili ile ilgili yapılan çalışmalardan esin alarak yerli televizyon dramlarında göçmen kadın temsil biçimleri saptanabilmektedir. Böylece yerli dizilerde yabancı uyruklu kadınların temsil biçimleri yerli kadın temsili arasında çok az fark olduğu anlaşılmaktadır.

Kadınların temsil edilme biçimleri, medyanın sadece kadınları nasıl gördüğünü göstermemekte; aynı zamanda toplumun onları algılamasında da biçimlendirme işlevi görmektedir. Tanrıöver'e göre *'kadınlar medyada temsil edilirken çeşitli kalıpların içine sokulmakta, diğer bir deyişle egemen ideolojiler bağlamında çeşitli roller içinde sunulmaktadır'*. Medya metinlerinde kadın çoğu zaman basmakalıp iki tiplleme içerisinde yer almakta: 'fettan ve kötü kadın' ya da 'toplumun atfettiği rollerine uygun olarak anne, iyi eştir' (Tanrıöver, 2006). Batılı araştırmacılar medyada kadın temsilini şöyle betimlemektedir:

'Kadın karakterlerin çoğu erkek fantezilerini yansıtmaktadır. Yani yarı çıplak, yarı akıllı, kurtarılmaya, yardıma muhtaç olan kadınlar gösterilmektedir' (Atkin ve takımı, 1991).

Kadının medyada temsil konusunu araştıran Sevilay Çelenk, *'Kadınların Medyada Temsili ve Etik Sorunlar'* adlı makalesinde Türkiye'deki medyada kadının temsil ediliş biçimini incelemektedir. Araştırmada televizyon haberlerinde ve diğer televizyon programlarında kadın gösterilirken özensiz dil kullanımı, eşitsizlik,

kadın bedeninin nesneleşmesi, kadınlar edilgen, korunmaya muhtaç ve mağdur veya entrikacı, fettan ve kötü niyetli olarak temsil edilişi gibi konuları ele almaktadır. Çelenk'e göre medyada tüm temsiller (azınlık, kadın, ülke, olay) 'etik değerleri ve kriterleri benimseyen bir tutum içinde olmalıdır' (Çelenk, 2009).

Türk-Rum ilişkilerini, kadın temsili bağlamında araştıran Şerife Çam '*Türkiye'deki Ana-Yayın Kuşağı Dizilerinin Rum ve Yunanlıları*' adlı çalışmada Türkiye'de yayınlanmış / yayınlanan dizilerde Yunan ve Rum kadınların temsil ediliş biçimi anlatmaktadır. Çam çalışmasında *Yabancı Damat*, *Çemberimde Gül Oya*, *Hatırla Sevgili*, *Akasya Durağı*, *Papatyam*, *Elveda Rumeli* ve *Adanalı* adlı dizilerinde yer alan Yunan ve/veya Rum kadın temsillerini cinsel, ekonomik, kültürel ve dinsel farklılıklar açısından incelemektedir. Bu temsil çalışmasında Yunan / Rum kadınların yerli kadınları ile arasında eğitim, dış görünüm, davranış biçimleri farklılığı gösterilmektedir. Çam'a göre 'bizler ve ötekiler' konusu genellikle komedi türünde olan televizyon dizilerde ele alınmaktadır (Çam, 2010).

Görsel medyanın dışında yazılı medyayı araştıran Herkül Milas'ın '*Türk ve Yunan Romanları, Kadınları ve İlişkileri*' makalesinde 'ötekileşmeden' bahsetmektedir. Ana teması: *Yunan ve Türkler 'öteki(nin) kadını(nı)' ve dolaylı olarak 'öteki'nin karşısında kendini nasıl gördüğüdür*. Milas'a göre romanların arasında kadın konusunda benzerlik bulunmaktadır. Çalışmaya göre 'öteki' kadın:

- Yabancı, öteki kadın ahlak açısından aşağı bir kimseye dönüşmekte, genellikle 'hafif meşrep' hizmetçi, ya da seks işçisi, cinsel açıdan çekici ama ahlaksız ve yerli halkın düşmanı olarak edebi eserlerde yer almaktadır.

- 'Biz'i daha çok sevdiği, aşık olduğu, tercih ettiği – öteki kadınlar yerli erkeklere hayranlık duyup aşık olan, onlara büyük bir tutkuyla varan, 'kendi' erkeklerini terk eden kadınlar olarak sergilenmektedir (incelenen dizilerden örnek;
- Din ve isim değiştirip 'biz'den olmaya karar verdiği durumlar, 'ulus' kaygıları taşıyan, ulus sorunlarını birinci planda gördüğü' görülmektedir (Milas, 1999) (ele alınan dizilerde bu görülmemektedir).

Kadın temsili ile ilgili Dilek İmançer Takımcı'nın öne sürdüğü türler: *Mutluluğu yakalamak için uğraş veren, olayların gidişini yönlendiren, akıllı, vefalı, özverili kadınlar; Ailenin iyiliğine entrika çeviren anneler-kadınlar; Cinsel tacize (tecavüze) uğrayan kadınlar; Eşlerine(i) çıkarı için kullanan kadınlar; Yalan ve kurnazlıkla mutluluğa ulaşan kadınlar; Akılsız, beceriksiz, sağduyusuz kadınlar; Dayak yiyen kadınlar.* Medyada temsil biçimlerini inceleyen İmançer Takımcı bu konuyu aşağıdaki sözler ile özetlemektedir:

'Günümüzde dizilerde kadınlar genç, güzel kadın özellikleriyle stereotipleşti. Bu özelliklerin yanı sıra kadın başrol karakterler için olmazsa olmazlardan birisi anne olmak ve başroldeki erkeğin tutkulu aşkını hak etmektir. İş kadını ise mesleğinde yükselse de duygusal dünyasında ve aile hayatında dengeyi kuramayandır. Kadınlar kadere boyun eğen ve pasif karakterize ediliyor. İdeal kadın tipi genç ve zayıf olarak belirlenmiştir' (İmançer Takımcı, 2010).

Mine Gencil-Bek ve Mutlu Binark'ın birlikte yaptıkları *Medya ve Cinsiyetçilik* adlı çalışmada kadın temsiliyi inceledikleri konular önemlidir. Araştırmacılar çalışmada kadının medyadaki temsili 4 biçimde gerçekleştiğini öne

sürmektedirler: *Anne ve eş olarak kadın, Cinsel nesne olarak kadın, Şiddet eyleminin hedefi, Dişilik* (Gencel-Bek & Binark, 2000).

Türk medyasında kadın temsili konusunun diğer bir yanında yabancı uyruklu kadınların Türk medyasında temsili yer almaktadır. Temsil biçimleri biri birine benzer, yalnız göçmen kadınların temsilinde 'öteki' olayı bulunmaktadır.

Yabancılar, ötekiler konusu çok derin, eski ve uzun tarihe sahip bir konudur. Bir araya gelip düşmanlara karşı daha güçlü olduğu için insanlar önce kabile, aşiretler, sonradan devletler, federasyonlar, birlikler kurmuştur. Bu toplumsal kuruluşlara yabancıların girmesi tehlike hissi verir - bu durum cetlerden kalma ve bilinçsiz, insiyaki bir şekilde oluşmaktadır. Yerliler yabancılarla yakınlaşsa, arkadaşlıklar, dostluklar, hatta evlilikler bile kursa karmaşık ve zor bir durumda – ihanet, hırsızlık, hainlik gibi – önce yabancıların sorumlu olduğunu düşünmektedirler. Bu bilinç altı olan bilgilerden stereotipler, önyargılar ve ksenofobi - yabancı korkusu oluşturmaktadır.

Ayrıca insan toplulukları kendilerini diğer insan gruplarından daha güçlü, bazen güzel ve zeki, yani farklı görebilmektedir. Kimisi kendilerini ve kendine benzerleri diğerlerine göre üstün, diğerleri ise tam tersi kendini eksik veya ezik görebilmektedir. Bu duygular sıkça bir topluluğun insanında diğerlerine karşı korkunun yanında nefreti de yaratmaktadır. Yabancılarla karşı olan sevgisizlik tek bir ülke halkına ait değildir, dünyanın bir çok milletinde (belki de tüm dünyada) geçerlidir. Azınlıkların, yabancıların önyargılı, ötekileştirici, bazen aşağılayıcı ve dışlayıcı temsili bir çok ülkede söz konusudur.

Araştırmacı Cedric C. Clark 1969'da *Television and social control: Some observations on the portrayal of ethnic minorities* adlı çalışmasında azınlıkların, yabancıların temsilinin 4 kronolojik aşamadan oluştuğunu ne sürmüştür:

1. *Tanınamama (ing: nonrecognition)* - bu aşamada diğer, öteki, yabancı milletler KİA'lar tarafından temsil edilmemektedir. Böylece hiç yabancı olmayan bölgelerde yaşayanlar kendilerinden başka insanların olduğunu bilmemektedir;

2. *İstihza, alay etme (ing: ridicule)* - bu aşamada yerliler veya çoğunluk olan insan grubu, azınlık olanları, yabancıları kmseyerek, klişeleri ne sürerek, onlarla alay ederek, beceriksiz, cahil göstermektedir. Böylece kendi üstünlüğünü yabancıların "eksiklerini vurgulayıp" göstermeye çalışmaktadır;

3. *Regülasyon, düzenleme (ing: regulation)* - bu aşamada yabancıları var olan düzeni koruyan bireyler olarak göstermektedir;

4. *Saygı (ing: respect)* - son aşamada yabancıları ve / veya azınlık olan milleti yerlileri / çoğunluk olanları gibi temsil etmektedir. Burada yabancıları yerliler gibi hem olumlu hem olumsuz yanlarını göstermektedir. Bu temsil biçimi klişeli karakterlerin ortadan kalktığını değil sadece iyilik ve kötülüğün gösteriminin eşitlendiğini ortaya koymaktadır. Clark'ın sunduğu temsil biçimleri günümüz Türk medyasında da gözlemlenebilir. Türkiye'deki yabancı uyruklu kadınları nadiren *Tanınamama* daha sık *İstihza, alay etme* temsil biçimler uygulanmaktadır. En son olan *saygı* temsil biçimi Türk kökenli(Azeri karakterler) yabancı kadınları gösterirken kullanıldığı görülmektedir (Clark, 1969).

2.2. Yabancı Uyruklu Kadınların Türk Medyasında Temsili

1990'ların başında Türkiye'de Özel Televizyon Yayıncılığı ortaya çıkıp gelişmeye başlamıştır. İlerleyen yıllarla birlikte uygulanan yayın politikası sayesinde Özel Televizyon Kanalları Kamu Kanalından daha fazla izlenmeye başlanmıştır (İlgaz Büyükbaykal, 2011). Daha önce de belirtildiği gibi bu dönem yeni dağılmış SSCB'den göç hareketleri başladı ve Türkiye göç odağına dönüşmüştür. Böylece son 10-15 sene zarfında Türkiye mediasında yabancılar yoğun bir şekilde temsil edilmektedir. Türkiye'ye gelen göçmenlerin çoğunun kadın olması televizyona da yansımıştır. Bir taraftan "gerçeği" göstermeye çabalayan medya, göçmen kadınların yerli insanların hayatında git gide yer almaya başladığını gösterirken, diğer taraftan kadınların gösterilmesinin daha çok ilgi çekeceği düşünülmüştür. Bunun sebebi de reytinglerin yükseltilmesi zorunluluğudur. Göçmen kadınların yerli kadınlara göre farklı olması daha çok seyirciyi hem erkek (haz arayışıyla) hem kadın (merakla) ekranın önüne çekeceği düşünülmüştür.

Medya tarafsız olamadığı gibi temsiller de bazen tek yanlı olabilmektedir. Medyanın en çok izler kitle sayısına hitap edebilen araçlarından biri televizyondur. Televizyon, hem görsel hem işitsel olanaklara sahip olduğu için temsildeki rolü de diğer kitle iletişim araçlarına göre farklı olabilmektedir. Televizyon aracılığıyla temsilde, ister istemez spiker, sunucu, oyuncu, hatta kameraman ve kurgucu bile kendi yorumunu, yani kendi bakış açısını katabilme kabiliyetindedir. Böylece temsil edilen olduğu gibi değil, birilerin gördüğü, anladığı, yada gösterilmek istendiği gibi temsil edilmektedir.

‘Göç’ başlıklı bölümde belirtildiği gibi SSCB dağılınca Türkiye’ye para kazanmak amacı ile çok sayıda eski Sovyet vatandaşı kadın göç etmiştir (Erder, 2007; Kaşka, 2005). Sırf ticaret için gelenler de, seks işçiliği yapanlar da vardır. Seks işçiliği yapanlara ‘Nataşa’ denmişti. Seks işçiliği ahlak dışı bulunup aşağılandığından, aynı etnik kökene sahip diğer kadınlara, ne sosyal statüsüne, ne de kişisel niteliklere bakmadan, genelleyerek ‘Nataşa’ diye hitap edilmektedir.

1990’ların başında yabancı uyruklu kadınlarla ilgili ilk haberler gazetelerde ve televizyon haber programlarında yer almaya başlamıştır. Yabancı kadınlar yaptıkları işlere bakılmaksızın, tek yönlü, genellikle önyargılı anlatılmaktadır. Kadın programlarında sıkça Türk erkeklerini baştan çıkartan, fethan kadınların yaptığı ‘kötülükler’ tartışılmaya başlanmıştır.

1990’ların sonlarına doğru yabancı uyruklu kadınlar konusu sinema filmlerinde yer almaya başladı. 1998 yılında Serdar Akar’ın yönetmenliğinde çekilen ‘*Gemide*’¹⁵ adlı film, Kudret Sabancı’nın çektiği ‘*Laleli’de Bir Azize*’¹⁶ adlı film ile paralel senaryodadır. Filmlerde seks işçiliği yapan / yapmaya zorlanan Rus ve Romen uyruklu kadın karakterler büyük dikkat çekmektedir.

¹⁵ Konusu: Bir kum kosterinin personeli ve kaptanının başından geçen öykü, dört kafadarın macerasını konu alıyor. Laleli’de çalınan parayı geri almaya giden çalışanlar, paranın yanında çetenin elinden kaçırılmış kadını "kaçırmaktalar". Kadını gemiye getirir, cebren ırzına geçerler. Olanlardan sonra kadının gemide uğursuzluk getirdiği "ispatlanmakta".

¹⁶ Konusu: İstanbul’un arka sokaklarında yasadışı işler çeviren ve kadın pazarlamaya çalışan üç arkadaşı, patronlarından gizli olarak kendi çıkarlarına iş yapmaya kalkarlar. Romen bir hayat kadınına bakire diye tanıtılarak bir "müşteriye" götürürlerken, karşılaştıkları dört adamın gaspına uğrarlar. Hem paraları hem kadın ellerinden gitmiştir. Daha sonra kadını dövülmüş olarak bulduklarında bunu yapanlardan intikam almaya kalkarlar.

2000 yılında Ali Özgentürk '*Balalayka*' adlı sinema filmini çekmiştir. Özgentürk filminde¹⁷ diğer yönetmenlerden farklı olarak kadınların kaygılarını, üzüntülerini, yaşadıkları sıkıntıları, hayallerini ve iç dünyalarını anlatmaya çalışmıştır. Filmin acı verici, bazen sıkıcı, düşündürücü sahnelerinin yanında, ümit verici sahnelerinin de olması, hem Türkiyeli karakterlerin hem yabancı sömürülen genç, güzel kadınların hayat tünelinin sonunda bir ışık olduğunu göstermektedir.

2002 yılında Zeki Alasya'nın '*Rus Gelin*' adlı filminde eski Sovyetler Birliği'nden çıkan ülkenin vatandaşı Elena yer almaktadır¹⁸. Komedi türünde olan bu sinema filminde yabancı uyruklu kadın, diğer üç filmde farklı bir biçimde temsil edilmiştir. Film '*Rus Gelin*' adında olmasına rağmen seyirci 'gelini' yakından tanımamaktadır. Etrafta dolanan fikirler, konuşmalar ise stereotipleşmiş, klişe doludur. Kadının hamile kaldığını öğrenen Federasyon çalışanları onu suçlamaya, kınamaya ve aşağılamaya başlamaktadır.

Kimisi bu duruma eleştirel yaklaşıma da sesini çıkarmamayı, çoğunluğa uyum göstermeyi ya da herkes gibi davranmayı, yani konformizmi seçmelerinin sebebi toplum tarafından dışlanmaktan, böylece yalnız kalmaktan korkmalarıdır. "Mahalle Baskısı" ya da Suskunluk sarmalı yaklaşımı kavramları bu örneğe uygun

¹⁷ Konusu: çocukluktan beri ayrı yaşayan 3 kardeş, vefat eden babasının vasiyetini yerine getirmek için bir araya gelmektedir. Vasiyete göre yurtdışında vefat eden arkadaşının mezarını ana vatana getirmektir. Rusya'ya gidip babalarının son isteğini yerine getirip, karayoluyla Türkiye'ye geri dönerken, aynı otobüste Türkiye'ye çalışmak üzere giden kadınlarla tanışır. Otobüsteki 10 kadından ikisi bavul ticareti için, diğerleri ise maddi sıkıntıdan dolayı ya da alkolik, kıskanç, kötü kocalarından kurtulmak amacı ile kendi istekleri, iradeleri ile fuhuş yapmak üzere Türkiye'ye gitmektedirler.

¹⁸ Konusu: Türkiye Okçuluk Federasyonu, Türkiye adına dünya spor yarışlarına katılacak yabancı uyruklu bir sporcuyu – adı Elena – kaçak olarak Türkiye'ye getiriyor. Genç kadın okçulukta dünya şampiyonudur. Türkiye'ye adına yarışlara katılabilmesi için Türkiye vatandaşı olması gerekmekte. Bunun için yaşlı bir adamla sahte evlilik yaptırılmaktadır.

düşmektedir. Böylece kamuoyunun azınlığa ait düşünceler oluşturduğu söylenebilir. Azınlık denildiğinde iktidarda olanlar, medya uzmanları, bazen muhafazakar kesim, vs. kast edilmektedir. Suskunluk sarmalı modeli medyanın kamuoyunu manipüle ederek azınlığın fikrini, bakış açılarını göstererek çoğunluğunmuş gibi gösterdiğini savunmakta, ayrıca azınlık, çoğunluğun adına söz almaktadır (Pocheptsov, 2001).

Türk sinemasından diğer iki örnek olarak Özcan Alper'in 2007'de yönettiği *Sonbahar*¹⁹ ile Adem Kılıç'ın 2011 yılında çektiği *Sümela'nin Şifresi: Temel*²⁰ adlı sinema filmlerinden söz edilebilir. Bu örneklerden yola çıkarak yabancı uyruklu kadınların '*Rus Gelin*' adlı filmin dışında genelde seks işçisi olarak temsil edildiklerini görürüz. *Rus Gelin*'de fuhuş yaptığı gösterilmese de fuhuş kelimesi – dolaylı veya dolaysız – geçerlidir. Fuhuş, seks işçiliği, kadın kaçakçılığını gösteren altı filmde beşi dikkat çekicidir.

Beş filmde ikisinde yabancı uyruklu kadınlar farklı özellikleri ile gösterilmektedir. *Balalayka* ve *Sonbahar* adlı filmlerde göçmen kadınların, kamuoyu tarafından onaylanmayan "işlerinin" yanında, iç dünyaları, duyguları, hayalleri, korkuları, çaresizlikleri, zafiyetleri gösterilmeye çalışılmıştır. Bu

¹⁹ Konusu: 10 sene mahpushanede kalan, hastalık nedeni ile tahliye olan Yusuf, son günlerini yaşamak üzere evine döner. Meyhanede çalışan genç ve güzel Gürcü kızı Elka ile tanışır, ona aşık olur. İki aşkın zor kaderleri biri çok benzemekte. Yusuf hayal ettiği siyasi rejim için gençliğini, sağlığını vermiş, Elka siyasi rejimden dolayı maddi sıkıntılar yaşadığı için kızını bırakıp Türkiye'ye fuhuş yapmaya gelmiş. Ana karakterler ikisi de hem fiziki hem psikolojik açıdan hastadır.

²⁰ Konusu: Temel Karadeniz'de yaşayan saf ve hayallerinin peşinden giden bir delikanlıdır ve bu haliyle herkesin alay konusudur. Kalbinin sesini dinleyen beş parasız Temel, Trabzon'un en bilindik ve zengin ailelerinden Yücesoy'ların kızı Zuhale aşık olur. Zuhale babasından isteyen Temel'i Hıdır Yücesoy kapı dışarı eder. Sevdiğine ulaşamayan ve hayalleri yıkılan Temel, arkadaşı Turgay'ın Sümela Manastırı'nın çatısına çıkarak intihara girişir. Sümela Manastırı'nda büyük bir hazine saklandığını öğrenen Temel intihar etmekten cayıp, bahsedilen hazineyi aramaya başlar.

yapıtlarda seks işçisi olan kadınların yerli erkeklerle aşk yaşamaları, onlarla ruhen yakınlaşmaları, biri birinin acılarını paylaşmaları kadınları diğer yabancı kadın karakterlerden farklı bir konuma koymaktadır.

Yabancı uyruklu kadınlara ve en çok da Sovyet Bloku'ndan çıkan kadınlara birey olarak değil, çoğu zaman alınıp satılır bir şey gözüyle bakılmakta ve medya tarafından çoğu zaman bu şekilde gösterilmektedir. Kadınlar kendilerine özgü özellikleriyle değil, haz ve merak kaynağı olarak betimlenmektedir. Televizyon diğer kitle iletişim araçları gibi yabancı uyruklu kadınların Türkiye'de çalışmalarını, yaşamlarını da konu edinmektedir. Yabancı uyruklu kadınlar, Sabah Kuşağında, izdivaç programlarında, Ana Yayın Kuşağında, haberlerde, tartışma, yarışma programlarında (STAR TV Yabancı Gelin programı), reklamlarda (İmançer, 2002), dizilerde yer almaktadır.

Son yıllarda dizilerin, izleyicinin dikkatini diğer televizyon programlarından daha fazla çektiği fark edilince (Çam, 2010), bir çok dizi yabancı uyruklu kadın karakter içermeye başlamıştır. Bazı dizilerde yabancı kadın karakterleri yerli oyuncular oynarken, diğer dizilerde yabancı aktrisler davet edilmektedir. Bu durum bir moda şekline dönüşmüştür (*Papatyam - Olenka; Adını Feriha Koydum - Natalie; Kurtlar Vadisi - Nina*, vs.). Ayrıca reytingle ilgili bir durumdur. Dizinin izlenirliği düştüğünde güzel, bakımlı, sarışın bir kadının oynatılmasının sadece *öznen* kadınları değil, erkekleri de ekrana çekeceği düşünülmektedir.

2.3. Türkiye Yapımı Televizyon Dramlarda Göçmen Kadın

Diziler gerçekte olmuş, komşu ailede yaşanan olaylar gibi konuşulmaktadır. Bunu fark eden medya profesyonelleri durumu kendilerinin ya da ‘güçlü olanların’ yararına kullanmaya başlamıştır. Gündemde olan konular dizilerde ‘yayınlanmaya, anlatılmaya’, izler kitle, diziler aracılığı ile ‘bilgilendirilmeye’ başlanmıştır. 10 - 15 sene önce Türkiye nüfusunun büyük bir kısmı yabancı uyruklu kadınlar hakkında hiç bir bilgiye sahip değilken, günümüzde ise konuya tanık olmayan yoktur.

20. yüzyılın son on yılı ve 21. yüzyılın başına denk gelen yabancı uyruklu kadınların Türkiye’ye gelmesi, burada çalışmaya, yerli erkeklerle evlenmeye başlaması Türk kamuoyunu, iş pazarını, kişiler arası iletişimi etkilemiştir. Her yenilikle ilgilendiği gibi Türk medyası bu konuya da ele almıştır. İlk önce kadınlarla ilgili enformasyon gazete ve televizyon haberlerinde yer almaya başlayıp sonradan Türk sineması (yukarıda belirttiğim gibi) ve televizyon yayıncılığı da göçmen kadınların Türkiye’ye gelip gitmesi ile ilgilenmiştir.

Yaklaşık 20 yıldır yabancı kadınlar farklı sebeplerle (çalışmanın Göç adlı kısmında belirtildiği sebepler ve amaçlarla) Türkiye’ye gelmektedir. Günümüz Türk medyasında bu konu halen aktüeldir. Türkiye’de büyük izlenirliği, popülerliği olan televizyon dizileri ülke içinde olan bitenleri ele alıp dizide işlemeleri bir çok televizyon dramında uygulanan bir yöntemdir (tüm dünyada bu geçerlidir). Televizyon dizileri de diğer kitle iletişim araçları gibi göçmen kadınlar olgusunu görmezden gelemezdi. Bu 20 yıl içerisinde yerli yapımı diziler dolaylı ya da dolaysız göç konusuna değinmektedir. Bu dönem göçmen kadın karakterlerini içeren diziler (en çok özel yayıncılıkta, kamu yayıncılığında daha az) yer

almaktadır. Buna örnek olarak 2000'lerin başından günümüze kadar yayınlanmış / yayınlanmakta olan bazı diziler aşağıda gösterilmektedir.

Bu çalışmada örneklem olarak seçilen yerli diziler, eski SSCB'den ayrılan ülkelerin vatandaşı olan ve Türkiye'ye çalışmak için gelen kadın göçmenlerin yer aldığı yapımlardır. Seçilen on üç dizi: *Kurtlar Vadisi*, *Hayatım Sana Feda*, *Arka Sokaklar*, *Binbir Gece*, *Tatlı Bela Fadime*, *Oyun Bitti*, *Avrupa Yakası*, *Aşk-ı Memnu*, *Akasya Durağı*, *Papatyam*, *Yahşi Cazibe*, *Adını Feriha Koydum*, *Uçurum*

Kurtlar Vadisi

Yapım Şirketi: Sinegraf, Pana Film; Yapımcı : Osman Sınav, Raci Şaşmaz

Yönetmen : Osman Sınav, Mustafa Şevki Doğan, Serdar Akar

Senaryo : Ahmet Yurdakul, R. Şaşmaz, Bahadır Özdener, Mehmet Turgut

2003 - 2005 yıllar arası Show TV'de yayınlanmaya başlanıp Kanal D'de sona eren *Kurtlar Vadisi* adlı dizinin 65. bölümü'nde seyircinin karşısına 30-35 yaşlarında olan Nina adlı yabancı uyruklu casus çıkmaktadır. Nina, sarışın, yeşil gözlü, uzun boylu, atletik yapılı bir kadın. Rusya'nın KGB²¹ adlı biriminin elemanı. Türkiye'de Rus mafyasının "işlerini" yapan çeteye çalışmaktadır. Kendi anlatımına göre Türkiye'ye spor yarışmasına katılmak için gelir ve bir daha geri dönmemekte. Rus olduğunu inkâr etmektedir. 'İşverenleri' ile konuştuğunda aksansız bir Rusça kullanmaktadır. Karakterin anlattığına göre Polonya'da fizik tedavi eğitimini almış. Dizide bu yabancı kadın acımasız, sert, inatçı, aynı zamanda 'işverenlerine ve işine'

²¹ KGB tr: Komitet gosudarstvennoy bezopasnosti veya Devlet Güvenlik Komitesi, 1954'ten SSCB'nin gizli servisiydi. KGB 6 Kasım 1991'de resmen kaldırılmıştır. Günümüzde Rusya'da KGB'nin görevini FSB ve SVR üstlenmiştir.

sadık, girişimci, zeki olarak gösterilmektedir. Fakat zekasını, bazen güzelliğini Türkiye'nin güvenliğine zarar vermek için kullanan birisi olarak gösterilmektedir.

Hayatım Sana Feda

Yapım Şirketi: Süreç Film; Yapımcı : Ali Gündoğdu

Yönetmen : Tarkan Karlıdağ; Senaryo : Emre Bülbül, Gani Müjde

2006 yılında ATV kanalında yayınlanan *Hayatım Sana Feda* adlı reytingi düşük olan sadece yedi bölümden oluşan melodram / dram türünde olan dizide yabancı uyruklu kadın karakteri Rus İrina'dır. Dizide İrina obsesif, fettan, baştan çıkartan bir tip olarak kurulmaktadır. Hoşlandığı erkeği, Levent'i "zorla" yatağına sokar ve bir gecelik ilişkilerinden sonra hamile kalmaktadır. Hamile kalan İrina, Levent'e şantaj yapmaya başlar, Levent'in ve ailesinin kabusu oluvermektedir.

Arka Sokaklar

Yapım Şirketi: Erler Film; Yapımcı : Türker İnanoğlu

Yönetmen : Orhan Oğuz; Senaryo : Ahmet Yurdakul, Ozan Yurdakul

2006 yılından günümüze kadar Kanal D'de yayında olan *Arka Sokaklar* adlı dizinin bir çok bölümünde yabancı uyruklu kadın yer almaktadır. 12, 27, 105, 146, 150, 190, vs. bölümlerde yabancı uyruklu kadınlar genellikle başları belada, sömürülen, fuhuş yapmaya zorlanan, ev içi hizmetinde çalışan kadınlar işveren erkekler tarafından taciz edilen veya uyuşturucu satan, "yuva yıkan" kadın olarak seyirciye gösterilmektedir. Türk erkeklerin yabancı kadınlarla evlilikleri anlatıldığında bile göçmen kadınlar kötü karakter özelliklerine sahip olarak ya da erkek ailesi tarafından kabul edilmeyen birileri olarak gösterilmektedir.

Binbir Gece

Yapım Şirketi: TMC; Yapımcı : Erol Avcı; Yönetmen : Kudret Sabancı;

Senaryo : Yıldız Tunç, Murat Lütfü, Mehmet Bilal, Ethem Yekta

2006 - 2009 yılları arasında Kanal D'de *Binbir Gece* adlı dizide bir göçmen kadın daha televizyon ekranlara çıkmaktadır. Bu dizideki yabancı uyruklu 'yardımcı, donör' karakteri yer almaktadır. Mihriban Vahapzade, 38 yaşında, Azerbaycan'ın başkenti Bakü'den İstanbul'a Şehrazat Evliyaoğlu'nun 5 yaşındaki lösemi hastası olan oğluna donör olmak üzere gelmekte. Mihriban 14 yaşındaki oğlunu kan kanserinden – Lösemi – kaybetmiş, Karabağ savaşında eşi ölmüştür.

Mihriban adlı karakter seyircinin karşısına zeki, dürüst, ahlaklı, uysal, cana yakın, yardım sever, itaatli, tavizkâr, mülayim, alçakgönüllü, mütevazı, mütereddit, ürkek, çekingen, vs. bir şekilde çıkmaktadır. Bu karakter dizinin ilk bölümlerinden neredeyse sonuna kadar sadece iyi taraftan gösterilmektedir. Mihriban'ın karakteri anne, teyze, abla ve dost niteliklerini içermektedir. Kıskançlık, haset, kötülük gibi nitelikleri bulunmamaktadır. Bunun yanında hayat kadının başına bir çok zorluk, kötülükler getirmektedir. Böylece Mihriban acınacak, yardıma muhtaç, zavallı, çaresiz kadın olarak gösterilmektedir. Bu karakter, makyajsız, süssüz, her zaman temiz, düzgün ve mütevazı bir şekilde giyinmektedir. Etraftaki insanlara terbiyeli, efendice, dürüstçe ve dostça davranmaktadır.

Bu dizide az da olsa diğer yabancı uyruklu karakterler de yer almıştır. Ukraynalı Valentina adlı karakter Slav kökenli, 30 yaşlarında, uzun boylu, zayıf, bakımlı, güzel bir kadındır. Türkiye'ye ilk geldiğinde İstanbul'da bavul ticareti ile uğraşmaktaydı. İsteddiği parayı kazanamayınca 'kötü yola' düşüp dolandırıcılıkla

uğraşmaktadır. Annuşka 25 yaşlarında, sarışın, uzun boylu, zayıf, genç bir kadın. Moskova'dan bakıcılık yapması için getirildiği Türkiye'de, çoğu vatandaşının düştüğü tuzağa (kadın kaçakçılığı²²) düşmüştür. Bu iki kadınla Mihriban karşılaştırıldığında, Mihriban'ın faziletlerinin altı çizilmektedir.

Tatlı Bela Fadime

Yapım Şirketi: Erler Film; Yapımcı : İlker İnanoğlu, Türker İnanoğlu

Yönetmen : Cankat Emekçi, Cankat Ergin; Senaryo : Güliz Kucur, S. Dölek

2007 yılında STAR'da yayınlanan *Tatlı Bela Fadime* adlı komedi türünde olan dizide güzel Rus Tanya baş roldeki kahramanın çirkin babası Reis ile evlenir, ondan çocuk doğurmaktadır. Kendi çıkarları için Reis'in ve eşi Nazife'nin "yuvasını yıkmaktadır". Bir aile kurmak hatta o aileyi dağıtmak tek kişinin yapacağı bir iş değildir, bu durumda aile bozan rolünde yalnız yabancı kadının gösterilmesi göze çarpmaktadır. Aile dağıtım konusu diğer ülkelerin (Rusya, ABD, vs.) dizilerinde konu olarak ele alınmakta ve bir çoğunda aile bozan olarak öteki kadın (yalnız yabancı değil) sorumlu olduğu görülmektedir. İlerleyen bölümlerde Tanya erkeğin işlerini bozmakta, aksatmaktadır. Çocukları ile manipüle etmektedir. Bununla da çocuklarını sevdiği ve onlara düşkün olduğu gösterilmekte.

Oyun Bitti

Yapım Şirketi: Erler Film; Yapımcı: Türker İnanoğlu; Yönetmen : O. Tan

²² İnsan ticareti, insan kaçakçılığı, modern kölelik kanun dışı ve ticari amaçla insanların pazarlanması; dilencilik cinsel sömürme özgürlüksüz işçilik gibi iradedışı davranışlara tabi tutulmalarıdır. İnsan kaçakçılığı fiziksel baskı hile dolandırıcılık sahtekarlık, zorlama teknikleriyle insanları ele geçirmek toplamak saklamak ve taşımaktır.

2007 yılında Kanal D'de yayınlanan *Oyun Bitti* adlı dizi, yedi bölümlük komedi türündedir. Bu dizide zengin ailenin köşkünde çalışan Tatyana yabancı uyrukludur. Bu karakterin çalışkan, hamarat, sevimli, güzel, bakımlı olması soluk kalmakta günah olan, toplumca kınanan ruh çağırabilmesi ile dikkat çekmektedir. Dizi düşük reyting yüzünden yayından alınca hikaye yarım kalmıştır.

Avrupa Yakası

Yapım Şirketi: Plato Film; Yapımcı : Sinan Çetin

Yönetmen : Hakan Algül , Jale Atabey Özberk; Senaryo : Gülse Birsal

2008 yılında yayında olan *Avrupa Yakası* adlı dizinin 167. bölümünde Volkan adlı baş kahraman, eve gelen Larisa adlı Moldovalı hizmetçi kızıdan evlenmeyi kabul edecek kadar etkilenmektedir. Moldova Cumhuriyeti başkenti Kişinev'den Türkiye'ye çalışmak amacıyla gelen Larisa, Sütçüoğlu "rezidansında" evin yardımcısı, hizmetçisi olarak çalışmaya başlar. Güzel, açık tenli, sarışın, bakımlı, terbiyeli, eğitilmiş, çalışkan, Türkçe telaffuzu aksanlı olan bu karakter elektronik mühendisliği mezunu, ayrıca edebiyat üzerine yüksek lisansı yapmış birisidir. Volkanın babası oğlunun yabancı bir kadınla evlenmesine karşı çıkmaktadır. Genç kadın ondan hoşlanan erkeğin eğitim ve kültür seviyesi kendisinden "zayıf" olduğunu açıkça söylediğinden dolayı kovulup işsiz kalır.

Aşk-ı Memnu

Yapım Şirketi: Ay Yapım; Yapımcı : Kerem Çatay

Yönetmen : Hilal Saral; Senaryo : Ece Yörenç, Melek Gençoğlu

2008 - 2010 yılları arası Kanal D'de yayınlanmış *Aşk-ı Memnu* adlı dizi, 2008 yılının en popüler ve en çok izlenen drama dizilerinden biri olmuştur

(Gazetelerde yayınlanan makaleler, yapılan akademik çalışmalar, internet forumlarındaki tartışmalar dizinin yüksek izlenirliğine sahip olduğunun göstergesidir). Bu dizinin ilk bölümlerinden itibaren Katya adında yabancı uyruklu hizmetçi yer almaktadır. Katya Milenko, (Katya – Ekaterina'nın kısaltması), Ukrayna vatandaşı, 30-35 yaşlarında dul bir kadındır. Kızıl uzun saçlı, orta boyda, fiziği düzgün, bakımlıdır. Lena adında küçük kızı ve yaşlı annesine bakabilmek için Türkiye'ye çalışmaya gelmiştir. Daha önce Türkiye'den 2 defa sınır dışı edilmesine rağmen kaçak yollardan Türkiye'ye geri dönmüştür.

Yabancı uyruklu karakter kılık kıyafeti düzgün, oturup kalkmasını bilen, konuşması düzgün, aynı zamanda entrikacı, komplocu, fettan kadın, yalancı, para seven, dedikoducu, yüze gülücü, ikiyüzlü, kibirli, mağrur olarak gösterilmektedir. Dizinin son bölümlerinde kadın bedbaht, talihsiz, uğursuz, zavallı, biçare hatta acınacak ve birinin yardımına, desteğine muhtaç bir şekilde karşımıza çıkmaktadır.

Akasya Durağı: Yapım Şirketi: Erler Film; Yapımcı : Türker İnanoğlu
Yönetmen : Yaşar Seriner, Cankat Ergin; Senaryo : Resul Ertaş

2008 - 2012 yıllar arası Kanal D ve Star TV'de yayınlanmış olan *Akasya Durağı* adlı dizinin 92. bölümünde taksi durağın sahibi Nuri Baba'nın evine gelen hizmetçi 25-30 yaşlarında yabancı uyruklu Olga isminde bir kadındır. Taksi durağında çalışan yaşlı, genç, evli, bekar fark etmeksizin tüm erkekler kadından gözünü alamaz, sarkıntılık yapmaktadır. Kadının çekici ve seksi olması erkek karakterlerini kör etmektedir. "Deli gibi aşık olan" erkeğin birisi kadının hırsız, mücrim olduğunu silahlarını görünce bile anlamak istememektedir. Bir çok yerli erkek post-Sovyetler alanından gelen kadınların tek "suçu" fazla güzel oldukları ve

yasal kovuşturulacak işlere bulaşmadıkları düşünceleri var olan klişelerin ve stereotiplerin söz konusudur. Hatta polis sorgulamaya başladığında taksiciler güzel olduğundan başka bir şey söyleyememektedirler. Deniz yoluyla suç ortakları ile Rusya'ya kaçmaya çalıştığında polis tarafından yakalanmaktadır.

Papatyam: Yapım Şirketi: Mint Prodüksiyon; *Yapımcı :* Birol Güven

Yönetmen : Bora Tekay; *Senaryo :* Murat Aras

2009-2011 yılları arası Star TV'de yayınlanmış *Papatyam* adlı dizinin 95. bölümünde suçu Cemal'in (asabi ve kıskanç) Rusya'dan eşi Olenka gelmektedir. Güzel, bakımlı, açık tenli, topuklu ayakkabı ve mini etek giyen, kaprisli Olenka kocasını sinirlendirir, kıskandırır, komşuları ile kavga ettirir. Dolaylı anlatımına göre bu kadın Türkiye vatandaşlığını alabilmek için Cemal ile evlenmiştir.

Yahşi Cazibe Yapım Şirketi: Süreç Film; *Yapımcı :* Gani Müjde

Yönetmen : Bora Onur; *Senaryo :* Özlem Aybek, Gani Müjde, Emre Bülbül

2010 - 2012 yıllar arası ATV'de *Yahşi Cazibe* adlı durum komedisi türünde olan bu dizide Cazibe Abbasova adlı 25-30 yaşlarında olan karakter annesi babası vefat edince Azerbaycan'da olan her şeyini satıp yeni bir hayata başlamak üzere Türkiye'ye gelmektedir. İş olasılıklarını araştırıp, dadılık şirketi ile irtibata geçtiğinde Türkiye'de yasal olarak kalabilmesi²³ ve çalışabilmesi için birisi ile

²³ Türkiye Cumhuriyeti'nde ikamet etmek isteyen yabancı uyruklu şahıslar bunun 4 şekilde gerçekleştirebilir: 1. Turistik vize alıp kısa süre ikamet edebilir(bu vize çalışmayı yasaklar; 2. Çalışma iznini alıp oturma izni verilmektedir, çalışma izinleri 3, 6 ve 12 aylık olmak üzere verilmektedir. 3. Türk vatandaşı ile evlenmektir. 3 sene evli kaldıktan sonra Vatandaşlığa başvurulabilir; 4.Yabancı uyruklu Öğrencinin velisi ya da Türk vatandaşın akrabası olup oturma izni alınabilir.

evlenmesi gerektiğini öğrenmektedir²⁴. Bu karakter açık ve güler yüzlü, temiz, yumuşak yürekli, yardım ve hayır sever, yüce gönüllü, dürüst, namuslu, becerikli, hamarat, aynı zamanda inatçı, kıskanç, bazı durumlarda saf, hatta naif olarak gösterilmektedir. Konuşması ve etraftaki insanlara karşı davranış biçimi terbiyeli, nazik, saygılıdır. Çevresindeki insanların çoğu kendisine iyi, himaye ederek, bir kısmı ise yabancı uyruklu kadına ikinci sınıf muamelesi yapmakta, her fırsatta "yerini bildirmekte", köylü kızı, varoş, çirkin, beceriksiz gibi laflar etmektedirler.

93 bölümden oluşan bu dizinin 92 bölümünde başkarakter olan Cazibe dürüst, namuslu, yardım sever, Türkiye'nin geleneklerine hem diğerlerine göre daha yakın hem de saygı duyan, yani en iyi taraflarından gösterilmiştir. Azerice konuşması komik de olsa diğer karakterler ona kardeşleriymiş gibi, merhametle davranmaktaydı. Buna rağmen dizinin 93. final bölümü bu olumlu karakterin "gerçek yüzünü" gösterip yaratılan hava alt üst edilmiştir. Göçmen kadın uluslararası dolandırıcılıkla suçlanıp, yerli karakterlerin "aptallığını" bile doğrulamış ve aptal, geri zekalı da olsa "biz"in "ötekenden" daha iyi, olumlu olduğunu bir daha vurgulamış olmaktadır. Buna tepki olarak hem yerli yazarlardan bir bölümü (Bkz. Mesut Yar, Yüksel Aytuğ, vs.) hem de Azerbaycan kamuoyu isyan etti ve eleştirilerde bulunmuştur²⁵.

²⁴ Yabancı uyruklu şahısların Türkiye'de çalışma iznini almaları uzun, masraflı bir prosedürdür. Çalışma izni için yabancı uyruklu şahıs çalıştırmak isteyen şirket Yabancılar Şubesi Genel Müdürlüğüne, Dışişleri Bakanlığına ve Çalışma Bakanlığına başvurması gerek(kaynak).

²⁵ Azerbaycan seyircileri ve medya uzmanları "Arkadan Vurulduk" diye eleştiride bulundular. Bu dizi Azerbaycan'da büyük tartışmalar yarattı. Bir çoğunun görüşüne göre Cazibenin karakteri onur kırıcı, küçük düşürücü ve aşağılatıcıdır. Azeri kadınlara karşı bu davranış biçimi ilk defa olmadığından dolayı İnternet Sosyal Ağlarında(Facebook) bu konu üzerinde "Türk Dizilerinde Kadınlarımızı aşağılamaya son verin, kesin" adlı bir grup oluşturuldu. Grup üyeleri dizinin yayından kaldırmasını istemekteydi.

Adını Feriha Koydum

Yapım Şirketi: Medyapım; Yapımcı : Fatih Aksoy

Yönetmen : Barış Yöş; Senaryo : Melis Civelek-Sırma Yanık

2011 - 2012 yılları arası SHOW TV'de yayınlanmış olan *Adını Feriha Koydum* adlı televizyon dramının 1. sezonun sonlarına doğru sosyetik ailenin babasını baştan çıkartan, aileyi bozan hizmetçi, yabancı uyruklu Natali seyircinin karşısına çıkmaktadır. Kadın kendinden çok büyük erkeği ailesinden ayırmakta, böylece onun kızını ve eski eşini bunalıma sokmaktadır.

Uçurum

Yapım Şirketi: Süreç Film; Yapımcı : Ali Gündoğdu, İnci Gündoğdu

Yönetmen : Cem Karcı; Senaryo : Kerem Deren

2012 yılının 21 Şubat 2012 – 7 Kasım tarihleri arası ATV'de *Uçurum* adlı dizi yayınlanmaktaydı. Adı üstünde bu dizi madalyonun diğer tarafını seyirciye göstermeye çalışmıştır. Bu dramın neredeyse her bölümünde şiddet, taciz-tecavüz, dövme-vurma-itekleme, bağırış-çağırış sahneleri içermekte, uçurumun eşiğine gelmiş insanların yaşamlarından kesitleri ekranlara yansıtmaktadır.

Bu dizi Türkiye'ye çalışmak için gelen, Moldova'da çok zor şartlarda yaşayan 'yarı Türk' doktor Eva ve kardeşi lise öğrencisi Felicia'nın, fuhuş çetesinin eline düşürülmesi ve buradan bir şekilde kaçan Eva'nın kardeşini kurtarmaya çalışmasını anlatmaktadır. Dizinin baş karakterleri olan bu iki yabancı kadın güzel, bakımlı, genç, inatçı, çoğu zaman güçlü, bazen zayıf, saf, naif, biri birine çok sadık, dürüst olarak gösterilmektedir.

Dizideki diğerk yabancı uyruklu kadınlar de kurban, zavallı, mağdur, biçare, acınacak, talihsiz ve aynı zamanda biri birine tuzak kuran, satan olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsan kaçakçılığına maruz kalan, birileri tarafından sömürülen bu zavallı kadınlar birlikte, koğuş benzeri, sağlıksız, pis bir yatakhane, kendi dillerini konuşamadıkları bir dünyanın içinde yaşamaktadırlar. Kendilerini pazarlayanlara itaat etmekle yükümlüler, mutsuz bir hayatları var, böylece "uçurumun" kenarında olmalarına rağmen hayata devam etmektedirler.

Dizi adı mecaz anlamda, alegori olarak kullanılması dizinin konusunu seyirciye tam açık bir şekilde ifade etmektedir. Yabancı kadınların bir ayağı uçurumda, mezarda iken diğerk ayağına sıkı sağlam basmaya çalışmaktadırlar.

Özetleri verilmiş bu dizileri Türkiye akademisyenlerince yapılan çalışmalardaki temsil biçimlerine yabancı uyruklu kadınların temsili "ölçülebilir". Mine Gencil-Bek ve Mutlu Binark'ın birlikte yaptıkları *Medya ve Cinsiyetçilik* adlı çalışmada kadın temsiliğini inceledikleri konular önemlidir ve kadın göçmenlerin temsiline de geçerli olduğu görülmektedir:

- *Anne ve eş olarak kadın: Binbir Gece* - Mihriban; *Aşk-I Memnu* - Katya; *Tatlı Bela Fadime* - Tanya; *Papatyam* - Olenka; *Yahşi Cazibe* - Cazibe;
- *Cinsel nesne olarak kadın: Avrupa Yakası* - Larisa; *Adını Feriha Koydum* - Natali; *Kurtlar Vadisi* - Nina; *Hayatım Sana Feda* - İrina; *Binbir Gece* - Annuşka; *Akasya Durağı*- Olga; *Papatyam* - Olenka (ve kuzenleri); *Uçurum* ve *Arka Sokaklar'* daki yabancı uyruklu karakterlerin çoğu;

- *Şiddet eyleminin hedefi: Kurtlar Vadisi - Nina; Binbir Gece - Mihriban, Annuşka; Uçurum, Arka Sokaklar*'da kadınların çoğu;

- *Dişilik (Erkeksiz fazla bir şey başarılmaz):* İncelenen dizilere hangi açıdan bakılırsa ele alınan tüm yabancı uyruklu kadın karakterleri bu kritere uymaktadır. Böylece Türkiye medyasında yerli ya da göçmen kadın temsil biçimlerinde ataerkil hegemonyanın söz konusu olduğu bir daha ispat edilmektedir (Gencel-Bek & Binark, 2000)..

Gencel-Bek ve Binark'ın yaptıkları bu çalışmadaki öne sürdükleri temsil biçimlerin yanına Dilek İmançer Takımcı'nın sunduğu türler de eklenebilir (İmançer Takımcı, 2010):

- *Mutluluğu yakalamak için uğraş veren, olayların gidişini yönlendiren, akıllı, vefalı, özverili kadınlar:* İncelenen 13 diziden göçmen kadınların hepsi *akıllı*²⁶, arasında *vefalı, özverili kadın* bulunmakta (*Binbir Gece - Mihriban, Avrupa Yakası - Larisa, Yahşi Cazibe - Cazibe*), ancak *olayların gidişini yönlendirmeleri* iyi taraftan değil, daha çok çıkarıcılık, kendine ve/veya işverenine yontuculuk amacıyla yapıldığı gösterilmektedir (*Aşk-I Memnu - Katya, Kurtlar Vadisi - Nina, Tatlı Bela Fadime - Tanya, Binbir Gece - Valentina*, vs.);

- *Ailenin iyiliğine entrika çeviren anneler-kadınlar:* *Aşk-ı Memnu - Katya; Uçurum - Eva* (kardeşine annelik yapmış); *Tatlı Bela Fadime - Tanya*;

- *Cinsel tacize (tecavüze) uğrayan kadınlar:* *Binbir Gece -Annuşka; Arka Sokaklar - Olga, İrina*, vs.; *Uçurum - Tüm yabancı uyruklu kadınlar*;

²⁶ Ajanlık, dolandırıcılık ve diğer "meslekleri" yapmak için de akıl gerektirmektedir.

- *Eşlerine(i) çıkarı için kullanan kadınlar: Tatlı Bela Fadime - Tanya; Papatyam - Olenka; Yahşi Cazibe - Cazibe;*
- *Yalan ve kurnazlıkla mutluluğa ulaşan kadınlar: Hayatım sana Feda - İrina; Tatlı Bela Fadime - Tanya; Adını Feriha Koydum - Natali;*
- *Akılsız, beceriksiz, sağduyusuz kadınlar: bu başlığa ele alınan yabancı uyruklu karakterlerin hiç biri uymamaktadır;*
- *Dayak yiyen kadınlar: Binbir Gece - Annuşka; Aşk-I Memnu - Katya; Kurtlar Vadisi - Nina; Uçurum, Arka Sokaklar'daki yabancı kadınların çoğu.*

2.4. Yabancı Uyruklu Erkeklerin Temsili

Ele alınan on üç diziden beş tanesinde yabancı uyruklu kadın karakterlerin yanında, kadınlar kadar sık olmasa da yabancı uyruklu erkekler de yer almaktadır. Dört dizide - *Kurtlar Vadisi*'ndeki KGB ajanı Tilki Andrey, Çeçen mafya adamları, Ahıskalı İbrahim; *Binbir Gece* – Mihriban'ın erkek kardeşi Kadim, iş adamı, Rus mafyayı yakından tanıyan Sergey, dolandırıcı Valentina'nın kardeşi - İgor, Almaatı Belediye Başkanı Muhtarov, Rus mafya üyeleri; *Yahşi Cazibe* - Cazibenin eski sevgilisi Baycan, iş adamı - Vladimir; *Uçurum* - Kadın tüccarı olan Aleks gibi erkekler kadın karakterleri gibi Post-Sovyetler alanından göç eden karakterler olarak seyircinin karşısına çıkmaktadırlar.

Diğer bir örnek *Akasya Durağı* adlı durum komedisinde üç erkek karakter farklı ülkelerdendir: iki Rusyalı hırsız, Nijeryalı Obayana, Amerikalı sinir cerrahı ve Çinli Wang görülmektedir. Bu dizideki yabancı erkek karakterleri Amerikalı

sinir cerrahın dışında erkekler fazla saygı duyulmayan, komik, talihsiz, dizinin diğer karakterleri tarafından (hem kadın, hem erkek) konuşmaları ve kişilikleriyle alay edilen, zekaları küçümsenen, tuzaklara düşürülen/düşen, kadınlar (hem yerli, hem yabancı) tarafından baştan çıkartılan, yabancı olduklarından dolayı ayrımcılığa (dın, ırk) maruz kalan olarak gösterilmektedir.

Eski SSCB'den gelen göçmen erkeklerin Türk televizyon dizilerindeki temsili çoğunlukla tehlikeli - Mafya üyeleri, acımasız - kadın tüccarı, katı, sert, zorba - KGB ajanı, vurdumduymaz - dolandırıcı olarak biçimlenmiştir. Bu olumsuz nitelikleri taşımayan diğer karakterler de tam anlamıyla olumlu karakter olarak gösterilmemektedir. Örneğin *Yahşi Cazibe*'deki Cazibe'nin eski nişanlısı Azerbaycanlı Baycan'ın "kadını"na (burada namusu da anlaşılabilir) zamanında "sahip çıkamaması" yerli halk tarafından "ayıplanmakta", ayrıca Türkiye'ye gelip Cazibe'nin ilgisini, teveccühünü geri kazanamayıp ezik bir şekilde Türkiye'den ayrılması karakteri zayıf düşürmektedir. Türk kökenli olmasına rağmen bu şekilde gösterilmesi göçmen erkeği yerli erkeklere göre küçük düşürmektedir.

Türk medyasında yabancı uyruklu erkekler kadınlardan daha az gösterilse de göçmen kadınların mağdur, zavallı, talihsiz ve olumsuz bir şekilde gösterilmeleri dolaylı bir şekilde erkekleri de kötülemektedir. Türk toplumunda vatan, kadın, namus kavramları birbiri ile ilişkili, birbirini tamamlayan kavramlar olduğundan kadının zor durumda olması vatanın ve böylece erkeğin ve namusunun "küçük düşmüş, ezilmiş vaziyette" olduğu anlama gelmektedir. Böylelikle, dizilerdeki yabancı uyruklu erkek karakterler, kadını böylece bir duruma düşürmüş,

koruyamamış, sahip çıkamamış bir erkeğin zayıflığı ile malul olarak gösterilmekte, ezik, güçsüz olarak temsil edilmektedir.

Buradan yola çıkarak Türkiye yapımı televizyon dizilerindeki yabancı uyruklu erkeklerin temsili, yabancı uyruklu kadın temsili ile az çok biri birine benzemektedir. Aralarındaki fark: göçmen kadınlar mağdur, talihsiz, ötekileştirilmeye, ayrımcılığa, ikincileştirilmeye maruz kalmış olarak gösterilirken yabancı erkekler iş adamı olarak gösterilse de mafya ile bağlantılarının olması kötüleyici, olumsuzlaştırıcı, acımasız, sert, gaddar, katı yürekli, suç işleyen, mücrim gibi özellikler eklenip temsil edilmektedir.

3. Bölüm

3.1. Dizilerde Göçmen Kadın Karakterleri

Günümüz televizyon yayıncılığında dizi, popüler ve sevilen program türüdür. Türkiye’de 1990’lı yıllarda özel kanalların yayın yapmaya başlamasıyla birlikte dizi türleri ve sayıları artmıştır. Ticari yayıncılık açısından diziler karlı bir medya ürünü olarak günümüzde tüm yerel, ulusal, uluslararası kanallarda çok sayıda yayınlanmaktadır.

Tür olarak televizyon dizileri herkesin anlayacağı konuları – iktidar ve para, zafer ve yeniliş, aşk ve nefret, yaşam ve ölüm – içermektedir. Televizyon diziler farklı türlerden (melodram, polisiye, komedi, sit-com, korku, bilim kurgu, vs.) olsa da amaç genelde benzer - izler kitlenin ilgisini çekip, ekranın karşısına oturtup kanalın izlenirliğini arttırmaktır. Reytingi yükselterek para kazanmayı göz önünde tutan kanallar sıkça gösterilenlerin yaratacağı etkiyi göz ardı edebilmektedir. En dikkat çekici, çarpıcı, ses çıkartan, bazen şaşırtan, sansasyonel, toplumu rahatsız eden konuları anlatıp izleyiciyi "kazanmaya" çalışmaktadır. Bu konuların birisi de Türkiye'de işçi göçmen kadınların konusudur.

Yabancı uyruklu kadınların yabancı ülkede karşılaştığı sorunların, zaafının, çektiklerinin gösterilmesi seyircinin dikkatini çekmektedir. Bunun yanında izler kitle sayısını çoğaltmak için güzel, çekici, seksi kadınların gösterimi uygulanan bir yöntemdir. Anlaşılan, yüksek reytingleri elde edebilmek için televizyon kanalları tüm yöntemlere başvurmaktadır.

3.2. Sayısal Veriler

Aşağıda izlenen on üç dizide yabancı uyruklu kadınların hangi açılardan gösterildikleri betimlenmektedir. Yabancı karakterlerin arasındaki benzerliklerin ve farklılıkların analizi yapılarak Türkiye’de yaşayan, çalışan yabancı uyruklu kadınların temsil edilme biçimi gösterilmektedir.

Çalışmada yapılan inceleme en çok izlenme oranına sahip dört ulusal kanaldan²⁷ seçilen dizi örnekleri üzerinden ilerlemiştir. Toplamda on üç tane olan bu diziler - *Kurtlar Vadisi*, *Hayatım Sana Feda*, *Arka Sokaklar*, *Binbir Gece*, *Tatlı Bela Fadime*, *Oyun Bitti*, *Avrupa Yakası*, *Aşk-ı Memnu*, *Akasya Durağı*, *Papatyam*, *Yahşi Cazibe*, *Adını Feriha Koydum*, *Uçurum* - dört ulusal kanal arasında paylaşılmıştır:

- Kanal D - *Kurtlar Vadisi*²⁸, *Arka sokaklar*, *Binbir Gece*, *Oyun Bitti*, *Aşk-I Memnu*, *Akasya durağı*;
- ATV - *Hayatım Sana Feda*, *Avrupa Yakası*, *Yahşi Cazibe*, *Uçurum*;
- Show TV - *Adını Feriha Koydum*;
- Star TV - *Tatlı Bela Fadime*, *Papatyam*.

Yaptığım medya taraması sonucu ele alınan dizilerin yarısından fazlası yayımlandıkları gün itibarıyla çok sayıda izleyiciyi ekranın karşısına oturtmuş, büyük beğeni kazanmış²⁹, sosyal ağlarda hayran grupları ve forumları oluşturmuş, gazetelerde hakkında makaleler yazılmış ve akademisyenler tarafından incelenmiş

²⁷ Ek 2'deki Tablo 2.

²⁸ Kurtlar Vadisi adlı dizi Show TV'de yayına girdi, Kanal D'de yayına son verildi.

²⁹ Türkiye'de ikamet eden, çalışan yabancı uyruklu kadınlar tarafından yüksek izlenirliğe sahip olan bu filmler hakkında fikirleri alınmıştır (Ek 1).

olmalarını saptadığımdan dolayı tercih edilmişlerdir. İzlenirliği yüksek olan bu diziler izler kitle üzerinde etkiye sahip televizyon yapıtlarıdır (konuşmaların, davranış biçimlerin taklitleri, giyinme ve saç tarzların kullanımı. Bu bakımdan çalışma öyküsünde doğrudan yabancı uyruklu kadınların temsilini merkeze alan diziler üzerinde odaklanmaktadır.

Seçilen dizilerden beşi baştan sonuna kadar, üç dizinin yalnız ilk sezonları baştan sonuna kadar, beş dizinin sadece bir kaç bölümü izlenmiştir. Bu doğrultuda çalışma *Binbir Gece*'nin 90 bölümünü, *Aşk-ı Memnu*'nun 79 bölümünü, *Yahşi Cazibe*'nin ilk 51, *Kurtlar Vadisi*'nin ilk 97, *Uçurum* 24, *Oyun Bitti* ve *Hayatım Sana Fedâ* 7 bölüm, *Arka sokaklar*, *Akasya durağı*, *Avrupa Yakası*, *Papatyam*, *Tatlı Bela Fadime* adlı dizilerin bir kaç bölümünü kapsamaktadır.

Bu diziler farklı anlatsal türlere ait özellikleri içlerinde barındırmasına karşın *Binbir Gece*, *Aşk-ı Memnu*, *Adını Feriha koydum*, *Hayatım Sana Fedâ* - melodram ve pembe dizi; *Kurtlar Vadisi*, *Uçurum*, *Arka Sokaklar* – drama (polisye); *Yahşi Cazibe*, *Avrupa Yakası*, *Oyun Bitti*, *Tatlı Bela Fadime*, *Papatyam*, *Akasya Durağı* adlı dizilerde ise durum komedisi türünün özellikleri belirgindir.

3.3. Yabancı Kadın Karakterlerin Nitel Analizi

2000'lere kadar dizilerde yabancı kadınlar sadece bahsi geçerken, 2000'lerin başından beri dizilerde yabancı uyruklu kadın karakterleri yer almaya başlamıştır. Dizilerde göçmen kadınların Türkiye'deki konumlarına ilişkin çeşitli temsiller söz konusudur. Göçmen kadınlar şu şekilde temsil edilmektedir:

- 'Eğlence-seks" endüstrisinde çalışan,
- Ev hizmetlerinde çalışan,
- Yabancı gelinler,
- Dolandırıcı kadınlar;

Medya sektöründe çalışanlar fazla incelemeden, araştırmadan gelen kadınları 'bildikleri' gibi göstermektedirler. Böylece bazen medyada yabancılar olduğu gibi değil, görüldüğü, sanıldığı gibi temsil edilir. Son 10-15 senede Türk medyasında yabancılar yoğun bir şekilde temsil edilmektedir. Medya tarafsız olmadığı gibi temsiller bazen tek yanlı olabilmekte ve genellemeler yapılmaktadır.

Televizyon temsili kişi ya da bir grup insan hakkında belli bir süre içinde toplumu televizyon aracılığı ile bilgilendirmek anlamına gelebilmektedir. Ancak tam olduğu gibi değildir. İster istemez spiker, sunucu, oyuncu, hatta kameraman ve kurgucu bile kendi yorumunu, yani kendi bakış açısını katabilmektedir. Yabancı uyruklu kadınların Türk medyasındaki temsili de aynı şekilde gelişmiştir. Yerli dizilerde yer alan yabancı uyruklu kadınların temsil biçimlerinin çözümlemesi sonucu ortaya şu veriler koymakta:

Genç Kadın: İncelenen on yedi kadından on beşi 20-35 yaş arası genç kadınlardır (%88); bir karakter yirmiden küçük (*Uçurum* - Feliçiya 17 yaşında), diğer bir karakter de 35'ten büyüktür (*Binbir Gece* - Mihriban 38 yaşında). Bu veriye göre 1970-1990 yılları arası Batı'da ve son zamanlarda Türkiye'de yapılan araştırmaların sonuçlarını ispatlamaktadır, yani genç, cinsel açıdan çekici bir kadın portresi oluşturulduğu açıktır (Signorielli, 1989; Davis, 1987; Dilek & Ahmet

İmançer, 2002). Yerli televizyon dizilerinde yabancı uyruklu kadın karakterlerin arasında hiç yaşlı, hatta yetişkin 40-50 yaşlarında olan kadın yoktur. İncelenen dizilerde yerli yaşlı kadın sayısı da genç kadın sayısı ile kıyaslanamamaktadır.

Olumluluk: on yedi kadından sekiz kadın *olumsuz* olarak, üçü *olumlu*, altı kadın ise ne tam anlamda *olumsuz* ne de *olumlu* bir şekilde gösterilmiştir. İzleyici televizyon ekranında gördüklerini kendi kişisel yapısına, yaşadığı ortama, aldığı eğitime ve gördüğü terbiyeye, konu ile ilgili bilgilerine, duygularına, zaaflarına göre iyi ya da kötü olarak algılamaktadır. Örneğin: *Oyun Bitti* adlı dizide Tatyana bir taraftan pozitif gösterilirken (iyi, sevimli bir yardımcı), diğer taraftan günah, yasak sayılan, akıl dışı olduğu düşünülen işlerle uğraşmaktadır (burada ruh çağırma); ya da birileri tarafından sömürülen, pazarlanan, zorla istemedikleri işleri yapan kadınlar olmaları, fuhuş yapmaları onların olumsuz bir şekilde algılanmalarına sebep olabilmektedir (*Arka Sokaklar, Uçurum*).

İzleyici dizilerde gördüklerinin kurgulandığını anlasa da, ya da "eğlence endüstrisinde" çalışan (kendi iradesi ya da zor ile çalıştırılan, sömürülen) kadınların "kaderine" acısa da diğer taraftan bilincinin bir kenarında nefret, iğrenme, hor görme baki kalmaktadır. İzler kitle ne kadar "liberalim" dese de toplumun alıştığı/dayattığı bakış açısının, geleneklerin, muhafazakar görüşlerin, yani bilinçli ve / veya bilinçsiz "mahalle baskısının" altında kalmaktadır. Böylece olumsuz ve / veya olumlu olarak gösterilen göçmen kadınların temsili izleyeni farklı etkilemektedir. Diğer örnekte ise Türkiye vatandaşlığını alabilmek, geçim kaynağını sağlayabilmek amacı ile Türk erkekleri ile sahte evlilik yapmaları yabancı kadınları küçük düşürür (*Yahşi Cazibe, Papatyam, Tatlı Bela Fadime*).

Uygun Görülen Rol: Dizilerdeki yabancı uyruklu kadınların "oynadıkları rollere" bakılırsa on yedi kadından:

a) *Ev içi hizmet* işi ile uğraşmakta olan beş kadın - yaptıkları işten dolayı ikinci sınıf muamelesi görmekte, dışlanmakta (*Oyun Bitti, Binbir Gece*), tahkir edilmekte (*Aşk-I Memnu*), el-göz tacizine maruz kalmakta (*Avrupa Yakası*), ev erkeği ile cinsel ilişkiye girmektedir (*Adını Feriha Koydum*) (Kaşka, 2005; Gökbayrak, 2009). *Binbir Gece'deki* Mihriban'ın rolü diğer ev içi hizmetçilerinde farklı olarak çocuk bakıcılığı (sonradan ofis çalışanı) yanında baş kahramanın Lösemi hastası olan oğluna ilik dönörü olmasıdır. Yine hizmet veren sektörde "görev" alan karakter var - *Hayatım Sana Feda* adlı dizideki İrina adlı ofis çalışanı.

b) *Türk ile evli* üç kadın - burada güzel kadınların tanımadığı (*Yahşi Cazibe*), çirkin (*Tatlı Bela Fadime*), kıskanç, otoriter (*Papatyam*) bir erkekle evlenmeleri dikkat çekmekte (Gökmen, 2011; Parnivala & Uberoi, 2008). Seyirci kadının çıkarı için erkekle aile kurması, kendine ve çocuklarına geçim kaynağı ve rahat gelecek sağlamak için güzelliğini pazarlamasını görmeye yönlendirilmektedir.

c) *Sömürülen kadın* sayısı üçtür. Aslında *Arka Sokaklar, Uçurum, Binbir Gece* adlı dizilerde eğlence sektöründe kendi iradesi ile çalışan (bu konu dramlarda tam anlamda işlenmemekte) ya da birileri tarafından zorlanan kadın sayısı 3'ten oldukça fazladır (Sayın, 2010; İçduygu, 2004;). Sadece *Uçurum'da* Feliçiyannın birlikte "yaşadığı" beş yabancı kadın fuhuş yapmak zorunda; *Binbir Gece'deki* Valentina adlı karakter anlatılırken dolaylı bir şekilde sömürülen kadınlardan bahsedilmektedir; Polisiye türünde olan *Arka Sokaklar* adlı dizide sıkça yabancı bir ülkeye kendi isteği ile gelip burada tuzağa düşen ya da yalanla getirilip birilerinin

isteği, emri, zorlaması ile istenmeyen işler yapan göçmen kadınların sorunları ile polis memurları ilgilenmektedir.

d) *Kaçırılmış kadınlar*, kadın kaçakçılığı, konusu *Arka Sokaklar'ın* dışında *Binbir Gece* (Annuşka) ve *Uçurum* (Eva, Feliçiya ve diğer kadınlar) adlı dizilerde işlenmiştir. Türkiye'de kadın kaçakçılığı konusu en açık ve belirgin bir şekilde *Uçurum* adlı dizide işlenmektedir (Erokhina & Buriak, 2007; Erder & Kaşka, 2003). Bu kadınların çektiği aşağılanma, hakaretler duymaları, taciz, edilmeleri, dövülmeleri tüm dünyada büyük bir sorun olduğuna dikkat çekmektedir.

e) *Dolandırıcılık ve şantaj* yapan üç göçmen karakter dikkat çekmekte: *Binbir Gece* - Valentina, *Yahşi Cazibe*'de Cazibe ve *Hayatım Sana Feda* – İrina'dır. Valentina dolandırıcı, kendisi gibi yabancı olan kadınları aldatmakta, onların pasaportlarını çalmakta, vs.; İrina bir ilişkiye girdiği erkekten hamile kalması ile erkeğe şantaj yapmakta; kadınların uğraştıkları illegal iş biri birine benzemese de aynı şekilde toplumca kınanan "meslekler"dir. Suçlarını "hafifletmeye" yönelik karakter özellikleri görünmez kalmaktadır.

f) *Casus*, ajan olan *Kurtlar Vadisi*'ndeki KGB çalışanı olan Nina gösterilmektedir. Dizinin hikaye örgüsüne uygun olarak (Mafya-Polisiye dizisi) Nina yabancı bir ülkenin güvenlik örgütünün ajanı olması, yaptıkları Türkiye dış ve iç politikasını tehdit etmekte, kötü, istenmediği bir şekilde etkileyebilmekte, tehlikeye sokabilmektedir.

Ele alınan dizilerdeki yabancı kadın karakterlerin rolleri ev içi hizmetçilerin dışında hiç saygı duyulmayan rollerdir. Aslında *Avrupa Yakası* adlı dizideki göçmen hizmetçi bir taraftan *olumlu* olarak gösterilirken, diğer taraftan sınıfsal

ayırma vurgu yapılmaktadır. Larisanın çalışmaya geldiği yer apartman dairesi olmasına rağmen (büyük, zengin ev, yalı, köşk değil) kadının başına taçlı beyaz başlık ve beyaz kısa önlük takması / taktırılması işverenlerin tarafından çalışanla arasındaki sınıf farkı olduğunu katı bir şekilde vurgulamaktadır, yardımcı kadına "yerini bildirmektedir". Sınıfsal ayrımcılık sadece bu dizide değil, diğer bir çok dizide de göze çarpmaktadır (*Yahşi Cazibe, Aşk-I Memnu, Adını Feriha Koydum*).

Göçmen kadınlar gösterilen iş dalları dışında bir çok alanda çalışmakta ve büyük başarılar göstermektedir³⁰. Ama bu başarılar birçok sebepten - alışılmış, oturmuş klişeleri yıkabilir, gerçek durumu anlatmak istenmeyebilir, göçmen kadınları yerli kadınlara göre "küçük, aşağılık" gösterip, yerli kadınları yüceleştirme amaçlanabilir, vs. - dolayı gösterilmemektedir.

Geldikleri ülkeleri - ırkları: Tabloda görüldüğü gibi on yedi kadından çoğu Rusya'dan - dokuz kadın, Moldova'dan üç, Ukrayna'dan üç, Azerbaycan'dan ikidir. Çalışmada yer alan on yedi yabancı uyruklu kadın karakterin on ikisi (mutlak çoğunluk) Slav³¹ kökenlidir. Slav kökenli (Rus, Ukraynalı, Belaruslu) kadınların dışında Türkiye bir çok diğer milletten kadınlara iş imkanı vermektedir³². Türkiye halkı Post-Sovyetler alanından gelenlere Rus demektedir (ya da kadınları genel olarak "Nataşa" diye adlandırmaktadır). Bu tür genellemeler hem diğer uyruklu insanların, hem de Rusların milliyetçiliklerini incitmektedir. Milliyetçilik duygusu

³⁰ Örneğin: İstanbul, Antalya gibi şehirlerde Otel, Lokanta, Restorant, Güzellik salonu yöneten ve / veya sahibi olan, müzik, dans, spor, zanaat, dil okullarını açan, Üniversitelerde eğiten bir çok göçmen işçi kadın vardır.

³¹ Slavlar; Ruslar, Ukraynalılar ve Beyaz Ruslar Doğu Slavları grubuna girer. Polonyalılar (Lehler), Çekler ve Slovaklar Batı Slavları grubuna girer. Boşnaklar, Hırvatlar, Sırpalar, Karadağlılar, Bulgarlar, Pomaklar, Slovenler, Makedonlar, Torbeşler Güney Slavları grubuna girer

³² Son zamanlarda ev içi hizmet sektöründe daha çok Gürcü, Bulgar, Romen, Ermeni vs. kökenli kadın çalışmaktadır. Eğlence sektöründe ise tüm milletlerden kadın vardır.

bu alanda son 20 senede gelişmeye başladığı için yeni sayılır ve bağımsızlığını ilan eden yeni "refah elde eden" devletler etnik kimlik korunmasına özen göstermekte, önem vermektedir. Rus genellemesi en iyi Avrupa Yakası adlı dizide gösterilmiştir. Başkahraman yabancı uyruklu genç hizmetçinin (Rusça konuşabildiği için) dikkatini çekmek için Rus halk türküsünü söylemekte, oysa kadın Rus, Rusyalı³³ bile değildir. Bu tür genellemeler (bu kadar gösterişli olmasa da) diğer dizilerde de yer almaktadır (*Uçurum, Arka Sokaklar, Binbir Gece, Adını Feriha Koydum, Hayatım Sana Feda*, vs.).

Yayın yıllarına göre bakılırsa dizilerde göçmen kadınlar konusu 2006'dan günümüze dek daha sık işlenmektedir. Örneğin: 2000-2006 yıllar arası dizi sayısı bir iken, 2006-2008 arası ise sekize çıkmıştır. 2008'den günümüze kadar dizi sayısı beştir. Bunun birkaç sebebi var:

- a) 2008 yılında başlayan Ekonomik kriz çekilen dizi sayısını etkilemiştir;
- b) Yine krizle ilgili göçmen kadınlara verilen maaş düşünce kadın sayısı önceki yıllara göre azalmıştır;
- c) Doğu Blok'undan gelen kadınların yanında diğer ülkelerden gelen kadınların da temsili edilmeye başlanması (*Öyle bir Geçer Zaman ki, Çocuklar Duymasın, Yabancı Damat*); vd.

Çalışmada ele alınan on üç diziden dört tanesinin yapımı *Erlər Film* yapım şirketi ve yapımcı *Türker İnanoğlu* tarafından gerçekleştirilmiştir. Üç dizi ise *Süreç*

³³ Rusya Federasyonu dünyanın en büyük ülkesidir - 17 098 246 km². Federasyonu 60 FARKLI etnik grubu, 21 Özerk Cumhuriyet ve 4 Özerk Bölge oluşturmaktadır. Bu oluşumların hepsinin kendine özgü kültürü, dili, dini(Hıristiyanlık, İslam, Musevilik, Budizm, Şamanizm, vs.) vardır. Böylece bu bölgelerde yaşayan uluslar, milletler Rus olarak değil, Rusyalı adlandırılmalıdır

Film yapım şirketi ve yapımcı *Ali Gündoğdu* tarafından çekilmiştir. Diğer diziler farklı yapımcılar ve yapım şirketler tarafından yaratılmıştır.

İncelenen literatürde sık sık Doğu Blok'tan gelen kadınlar "genellikle" eğitilmiş, kalifiye, vasıflı, mutlaka meslek sahipleri olarak gösterilmektedir. 1990'ların başında bu durum geçerliydi³⁴, ancak günümüze kabul edilebilir bir durum sayılamaz. İncelenen karakterlerin eğitim, meslek, genel kültür seviyesine dizilerde nerdeyse hiç değinilmemektedir. Örneğin *Yahşi Cazibe*'de baş karakter olan Cazibe'nin eğitim seviyesi hakkında yapımcılar seyirciyi bilgilendirmez. Cazibe'nin sadece titiz, derli toplu, hamarat ve mutfak işinde başarılı olduğunu belirtmektedirler. Ya da 'sahte kocasına' çalışmak istediğini belirttiğinde tam ne iş yapmak istediğinden hiç bahsedilmemektedir. *Binbir Gece*'de Mihriban 38 yaşında Türkiye'ye gelmiş, daha önce ne iş yaptığı, ne ile uğraştığı açıklanmamaktadır. Mihriban baş karakter olmasa da dizideki rolü önemli ve dikkat çekicidir, buna rağmen bu kadını seyirci hiç tanımamaktadır. Böylece baş karakter Şehrazat ve Bennu (meslek sahibi olan genç, güzel kadınlarla) ile arasındaki uçurum göze çarpmaktadır.

Kurtlar Vadisi'ndeki Nina'nın rolü kısadır, ama buna rağmen dikkat çekicidir. Ninanın eğitim seviyesine az çok değinilmekte ve 'meslek sahibi' olduğu belirtilmekte, fakat casus olduğu için seyircinin aklında ne aldığı eğitim ne kadının genel kültürü kalmamaktadır. Onun casus, yabancı bir ülkenin ciddi bir siyasi, polisiye örgütünün ajanı olması Türk seyirciyi tedirgin etmektedir.

³⁴ Bunun en önemli sebebi SSCB'nin dağılımından sonra eğitime, kültüre eskisi gibi önem verilmiyor.

Aşk-I Memnu'da Katya³⁵ birinci bölümden nerdeyse sonuna kadar tüm bölümlerde seyircinin karşısına çıkmasına rağmen onun hakkında ancak sonlara doğru seyirci bir şeyler öğrenmektedir. Öğrenilen şeyler ise olumlu özellikleri değildir. *Binbir Gece*'deki bir Rus, bir Ukraynalı kadını gösterirken hemşire oldukları belirtilmektedir. Fakat Valentina mesleği ile para kazanmamaktadır. Annuşka da hemşiredir ve sonunda 'mesleğine' kavuşabilmektedir.

Avrupa Yakası'ndaki çok kısa role sahip olan Moldovalı Larisa'nın eğitim seviyesinden ve genel kültüründen diğer karakterlere göre oldukça fazla bahsedilmiştir. Çok eğitilmiş, kültürlü olduğunu gösterirken aynı zamanda da eğitimin faydası olmadığı vurgulanmaktadır. Güzel, eğitilmiş, kültürlü olmasına rağmen evlere temizliğe gitmek zorunda kaldığı belirtilmektedir. Larisa'nın karakteri diğer bir klişeye dikkat çekmekte, yerlilerin bir çoğu Post-Sovyetler alanından gelen kadınların yüksek vasıflı (herkesin mühendis olduğu), eğitilmiş, entelektüel, kültürlü oldukları düşünülmekte. Böylece Türk erkeğin kendisinden ve yerli kadınlardan daha eğitilmiş, vasıflı ve fiziksel olarak daha cazip bir kadını satın alabileceğini hayal etmektedir, bu durum yabancı kadınları aşağılamış olmaktadır.

Dış görünüşleriyle ön plandadır. Çalışmada on yedi kadından on iki kadın sarışıdır, diğer beş kumral, aralarında hiç esmer yoktur. Burada Türkiye halkının sarışınlara ayrı bir sevgisi, fantezisi, özeni olduğu düşünülmektedir. Bu durum yerlilerin Batı'ya duydukları meraktan, özenden, hatta arzudan kaynaklanmaktadır. Ancak "sarışının adı, esmerin tadı" ve "aptal sarışın" stereotiplerden yola çıkarak

³⁵ Halit Ziya Uşaklıgil'in(1866-1945) 1900 yılında yazdığı *Aşk-ı Memnu* adlı romanında Türk çocuklarını büyüten Katina ve Emma olumlu kimselerdir. Dizide ise Emma-Matmazel olumlu karakterken, Katina-Katya olumsuz.

sarışın kadınları küçümsetip, aşağılayıp olan önyargıları biçimlendirip güçlendirmektedir. Böylece cinsiyete göre ayrımcılığın yanında sarışın-esmer ayrımcılığına maruz kalınmaktadır. Ele alınan dizilerdeki yabancı uyruklu kadınların çoğunun sarışın olması bu stereotipi doğrulamaktadır.

Fiziksel bir kusurları yoktur. Hepsi çalışabilir kabiliyettedir. Kılık kıyafet, duruşları ile dikkat çekmektedir. Kadınlar fazla açık ve kısa etekli kıyafetler giyinmemektedir. *Binbir Gece*'de Annuşka'nın dekolteli elbisesi, *Arka Sokaklar*'daki bazı kadınların açık giyinmesi, *Avrupa Yakası*'ndaki Larisa'nın ve *Papatyam*'daki Olenka'nın mini etekleri göze çarpmaktadır. *Binbir Gece* dizisinde ana karakterlerin dışında yer alan karakterler ortama göre giyinmekte. *Binbir Gece*, *Uçurum'da* pavyonda çekilen sahnelerde ekranda abartılı dekolteli kadınlar görünmektedir. "Meslekleri" dikkat çekmeye, "heyecanlandırmaya" yönelik olduğu için tuvaletlerinin buna uygun olması gerek, aksi takdirde para kazanamazlar.

Bakımlılık açısından düşünüldüğünde, *Binbir Gecedeki* Mihriban dışında herkes dış görünüşlerine çok önem vermekte, güzel görünmeye düşkünlüdür. Mihriban sürekli uzun, dekoltersiz ve koyu renkli kıyafetler giyinmektedir, diğer tüm kadınlara göre daha sade, kilosuna biraz fazla, giyinmeye fazla özen göstermemektedir. Böylece diğer yabancı kadın karakterlerde de açık görünen "yabancı güzel" ölçülerine - uzun boylu, renkli gözlü, sarışın, zayıf - uymamaktadır. Diğer yabancı karakterler ise saç, makyaj, kılık kıyafet konusuna daha fazla önem vermektedir. Mihriban'ın diğer karakterler gibi arzu nesnesine dönüştürülmemesi yaşının biraz daha ileri olmasından, Türk bir çocuğun hayatını kurtardığından, evlilik geçirmiş ve anne olmuş olmasından kaynaklanmaktadır.

Kurtardığı çocuğa "annelik" yapması, diğer herkese saygı ve sevgi ile davranması diğer karakterler ve seyirciler tarafından değer ve kutsanma kazandırsa da kadının dış görünümü dizideki diğer kadınlara göre dikkat çekici, arzulanır olmaması dolaysız da olsa ikincilleştirilmesine, dışlanmasına sebep olabilmektedir.

Aşk-I Memnu'da Katya çalıştığı evin dışında nerdeyse hiç gösterilmemesine rağmen hep makyajlı ve üniformalı görürüz. İş arkadaşlarıyla baş başa kaldığında giyindiği kıyafet diğerlerinden daha 'moda'dır. İncelenen yabancı uyruklu kadın karakterler (hem olumlu hem olumsuz olanlar) güzel, bakımlı, alımlı, çekici ve çoğunluğu gençtir. Bu bulgu akademisyenlerin kadının gerçekte olduğu gibi değil, erkeğin kadını görmek istediği biçimde sunulduğu görüşünü doğrulamaktadır (Özmen, 2005). Moda, zevk, beğeniler bir çok şartlarda köklü değişebilir. "Güzellik kuralları" kişisel yapı, kamuoyu, siyasi durum, ideolojiye göre bile değişebilir. Örneğin Kuzey Kore'de İktidarda olan parti kadınların kullanabilecek saç şekillerini belirlemiş durumdadır (Lankov, 2000).

Din: Yabancı uyruklu kadın karakterlerin dindarlık veya örf adetlerine bağlı olmaları konusunda fazla durulmamaktadır. Kilise, ya da camiye gitmeleri, ya da dua ettikleri sahneler incelenen dizilerde yer almamaktadır. Çalışmada ele alınan on yedi kadından geldikleri ülkeleri ve uyruklarından yola çıkarak iki kadının Müslüman - Azerbaycanlı Cazibe ve Mihriban, diğer on beşi ise Hıristiyan oldukları anlaşılmaktadır. Bu durum dizilerde fazla göze görünür değil ve bu konu üzerinde yapımclar fazla durmamaktadır.

Irk, uyruk, millet: Ele aldığım on yedi kadından ikisi Türk kökenli (Cazibe ve Mihriban), ikisi yarı Romen, yarı Türk (*Uçurum* - Eva ve Feliçiya, anneleri

Gagauz Türklerinden), bir Romen (*Avrupa Yakası* - Larisa), diğer 12 kadın ise Slav kökenlidir. Bu ayırımın gerekçesi şudur: Azeri kadınlara karşı dizilerde tüm diğer karakterler hep iyi davranırlar ya da birileri kötü davranırsa diğer karakterler bu kadınlara destek çıkmakta, yardım etmektedir. Buna örnek *Binbir Gece*'de görülmektedir. Dizinin 90. bölümünden ilk 82'sinde yer alan Mihriban Abbasova bir çok zorluklardan geçmiş ve hiç bir zaman yalnız kalmamıştır. *Yahşi Cazibe*'deki baş kahraman olan Cazibe, Mihriban kadar zavallı gösterilmese de mutlaka başına 'bir şey geldiğinde' yanında birileri olmaktadır. Hem Mihriban, hem Cazibe etrafında olan herkesi içten, kalpten, severek, şefkatle davrandıkları, herkese – maddi, manevi – yardım etmeye, destek çıkmaya çalıştıkları gösterilmektedir. Seyirci Cazibe'ye (dizinin son bölümünü yok sayarsak) ve Mihriban'a hem bir yakınına gibi acır, hem de "şefkat" ile davranmaktadır. Burada etnik kimliğin de önemli bir rol oynadığı açıktır.

Bu iki karakter Azerbaycanlı, Türk kökenlidir. Dizilerin ikisinde de kadınların Türklerle aynı ırktan olmaları sürekli vurgulanmıştır. Karakterler dizilerin yayında oldukları süre boyunca Türkiye Türkçesini değil, Azeri Türkçesini kullanmaktadır³⁶ (*Yahşi Cazibe*'de Azeri kadınla "komik" konuştuğu için alay edilmektedir). Böylece milleti ile gurur duydukları vurgulanmaktadır. Bunun (ilk akla gelen) en basit sebebi *Türk milletinin Azeri kadınlara karşı Türk kökenli olmalarından kaynaklanan bir sıcaklık, sevgi, şefkat olmasıdır*. Millet konusu açılmışken kardeş milletler – *Tek Millet İki Devlet* – konusuna değinmekte fayda

³⁶ Aslında tam anlamıyla Azeri Türkçesi konuşulmamıştır. Ancak konuşulsaydı seyircilerin bir çoğu anlamakta zorluk çekebilirdi. Diller aynı kökten gelse de "yeni kelimeler" (ing: neologism) Fransızca, Arapça ya da Farsçadan değil, Rusçadan alınmıştır.

vardır. Karakterlerin kardeş milletten olmaları seyircinin onları kız kardeşleri olarak görmelerini böylece kendi yakını gibi "davranmalarını" sağlar. Hatta dizideki yerli karakterlerden daha fazla sever, çünkü yerliler evinde, memleketindedir, Azeri kız-kardeşler ise aynı zamanda "hem vatanında hem gurbettedir". Bu yüzden zavallı, zor durumda (zor durumda olmasalar Türkiye'ye gelmezlerdi) kalan göçmen kadınlara seyirci sahip çıkma, yardım etme gereğini duymaktadır. Bu da yerli milliyetçiliğin yarattığı bir durumdur. Aynı ırktan, aynı dinden, aynı dili konuşan "bizdendir" ve kesinlikle yabancı sayılmaz. Yabancı kadın ise yuva yıkar, acımaz, dini, vicdanı, acıması, namusu yok ve sürekli aldatır.

Madalyonun öbür yüzü ise Azeri kadınlar iyi, sevimli, olumlu gösterilse de, baş karakter de olsa yerli karakterler ile aynı konumda oldukları söylenemez. Konuşmaları komik geldiği için alay edebilmek, giyindikleri kıyafetler ve saç şekilleri daha basit diye yerli karakterler çekinmeden dalga geçebilmekte; bir şey kaybolduğunda yabancısı diye suçlu oldukları düşünülür; göçmen kadının özel hayatını düzeltmeye hiç bir imkan sağlanmadığı, karakterin duyguları, planları, zaafı önemsenmediğini gösterir, vs. Bunlar hepsi Azeri de olsa göçmen kadın ikinci sınıfmış gibi muamele görmekte, böylece kadınlar küçümsetilmekte, aşağılanmakta, ötekileştirilmekte, dışlanmaktadır. Diğer kadınların kötü yanları ise daha sık gösterilmektedir.

Azeri kadınlar zavallı olarak gösterilirken (Mihriban kocasını, çocuğunu, Cazibe annesini babasını kaybetti), Slav kökenli kadınlar baştan çıkarıcı, fettan kadın olarak seyircinin karşısına çıkmaktadır. Burada en çarpıcı örnek *Binbir Gece* adlı dramda zalim, kötü, paragöz, dolandırıcı olan Slav kökenli Valentina

(boynunda haçı olan bir Hıristiyan) namuslu, mazlum, masum olan Azeri-Türk kökenli Mihriban'a alkol içmeyi teklif eder, erkeklerle (Türk erkekleri ile) "olmasını" önerir, pasaportunu çalmakta, böylece Azeri kadını "kötü yola" götürmeye, zor durumda bırakmaya çalıştığını ve "bizim" kadınların saf olmaları, ötekilerin "kötülüğüne" maruz kalabildiği seyirciye gösterilir.

Dizilerdeki göçmen kadınlar *mağdur ve zavallı* birileri olarak gösterilmektedir. Cazibe anne babası öldükten sonra çaresizlikten Türkiye'ye gelir. İş bulması ve kendine bakabilmesi için biri ile sahte evlilik yapmak zorunda, böylece birinin yardımına, desteğine(burada yine erkeğin) muhtaç olduğu görülür. Sonra da nikahlı kocası ile başka bir kadın yüzünden birlikte olamamaktadır. *Binbir Gece*'deki Mihriban da tıpkı Cazibe gibi ailesini kaybetmiştir ve dizi boyunca hep zavallı olarak gösterilmiştir (ailesini kaybettiğinden dolayı çektiği acıyı sürekli anlatmakta, kardeşi öldürüldü, pasaportu çalındı, dövüldü, vs.).

Binbir Gece'deki diğer karakterlere de acınır, Annuşka dolandırılıp Türkiye'ye getirildi, seks-işçiliğine zorlandı, ailesine bakabilmek için memlekete dönemedi. Valentina ne kadar dolandırıcı da olsa seyircinin ona da acıması (belli bir açıdan tiksilmesi) amaçlanmaktadır. Memleketinden tamamen yabancı (dil, din her şey farklı) bir ülkeye gelip kazanabilmek için dolandırıcılığa bulaşması yine acıma duygusunu uyandırır. *Kurtlar Vadisi*'ndeki Nina güçlü, 'başarılı' gösterildiyse de kendi 'patronu' tarafından öldürülmesi kadını zavallı durumuna düşürmektedir. Ayrıca gözlerindeki endişe, hatta ölüm korkusu izleyende merhamet duygusunu yaratır. *Aşk-ı Memnu*'daki Katya işvereni tarafından aşağılanması, hatta tokat yemesi kadını mağdur durumuna düşürür. Son bölümlerde polisten kaçtığında

Nihat'tan yardım istemesi de zavallı olduğunu bir daha vurgulamaktadır. *Avrupa Yakası*'ndaki Larisa ise çok eğitilmiş ve kültürlü olmasına rağmen temizlik işini yapması acındırır.

Kötü, fettan kadın: Ele alınan Slav kökenli on beş kadından ikisi iyi, olumlu, sekizi açık bir şekilde kötü olarak gösterilirken, diğer beş kadın ise dolaylı bir şekilde olumsuz oldukları gösterilmektedir. Yabancı uyruklu kadınlar yerli dizilerde dolandırıcı (*Binbir Gece – Valentina*), casus (*Kurtlar Vadisi – Nina*), fettan ve baştan çıkartan (*Aşk-I Memnu – Katya, Adını Feriha Koydum - Natalie*), yuva yıkan (*Adını Feriha Koydum - Natalie, Hayatım San Feda - İrina, Tatlı Bela Fadime - Tanya*), hırsız (*Akasya Durağı - Olga*), örf adetlere karşı çıkan (*Papatyam - Olenka*), Türk vatandaşı olmak için sahte evlilik yapan (*Papatyam - Olenka, Yahşi Cazibe - Cazibe, Tatlı Bela Fadime, Arka Sokaklar*), seks işçisi (*Arka Sokaklar, Binbir Gece, Uçurum*.) olarak gösterilmektedir. Bu kadınların kimse tarafından sevilmedikleri ve kendileri de kişiler arası iletişim kuramadıkları gösterilir.

Suç ve ceza: Yabancı uyruklu kadınların televizyon dizilerinde "kötü" taraftan temsil edilmeleri Yeşilçam "mirası" olarak da görülebilir. Eski Türk filmlerinde de yabancı ve azınlık mensubu kadınlar, masum, muhafazakar aile kızlarını "yoldan çıkararak" hesapçı karakterler olarak gösterilirdi. Bir sinemasal yapıtta olay örgüsü kurmak için mutlaka iyi-kötü ilişkisi olması gerek. Bu kurala televizyon dizileri de uymaktadır. Mutlaka iyi, olumlu kadının karşısında, etrafında onun zıttı olsa gerek ki, olumlu olanın iyiliği daha belirgin olsun diye (her şey kıyaslanınca kavranır). İyi olanı ödüllendirmek amacı ile kötü olana acı çektirilmesi gerek. Yaptığı kötülükler, "suçlar" cezalandırılmalıdır (*Binbir Gece'de Anuşka'nın*

dövülmesi; *Aşk-I Memnu*'da Katya'nın tokatlanması ve azarlanması, *Kurtlar Vadisi*'nde Nina'nın öldürülmesi; vs.).

Cezalandırılmaya *Avrupa Yakası* adlı popüler sit-komdan örnek olarak gösterilebilmektedir. Moldovalı güzel, zeki, eğitilmiş kadın başkahramanın oğuluyla birlikte olma teklifini kültür, eğitim seviyeleri farklı olduğundan dolayı reddetmesi onu işsiz, zor durumda bırakır. Reddeden kadının zor durumda kalması erkeğin gururunu okşar, egosunu güçlendirir. Mine Gencil-Bek ve Mutlu Binark'ın '*Medya ve Cinsiyetçilik*' adlı çalışmada medyada yer alan kadınlara karşı şiddeti şöyle yorumlamaktadırlar:

"... kadına yönelik şiddet film ve dizilerde de yoğun bir şekilde gösterilir. Pek çok Türk filminde ve dizilerde olduğu gibi, örneklerimizde de kocanın otoritesinde simgelenen kutsal 'aile ocağı' kadınların bireysel varoluş haklarını siler. Öte yandan filmlerde bize anlatılan daha çok erkek karakterlerin şiddet eylemlerinin haklılığıdır: Filmlerde ev kadınlığı ve annelik 'görev'lerini yerine getirmeyen kadınların cezayı 'hak ettikleri', ya da dik başlı küstah davranışlarıyla erkekleri 'kışkırttikları' mesajı verilir. Kadının kendisine çizilen rol ve görevlere karşı çıkmayı denemesi durumunda koca ya da babanın şiddeti devreye girer. Kadınlar her tür davranışlarının hesabını vermek zorunda bırakılırlar. Böylece ekranlarımızı ağlayan, acı çeken, dövülen ve öldürülen kadınlar doldurur" (Gencil Bek & Binark, 2000).

"Suçlu" olarak görülene hak ettiği ceza farklı yollarla verilir. "Başarıya ulaşmak için her yola, her araca başvurulabilir" deyiminde belirtildiği gibi suçluyu cezalandırmak için her şeye başvurulabilir. Böylece "kötü" kadın konumunda olan kadınlar tokat, dayak yemek (*Aşk-I Memnu*), dövülmek (*Binbir Gece*), taciz (*Avrupa Yakası*, *Akasya Durağı*, *Papatyam*) ve/veya tecavüz edilmek

(*Uçurum, Arka Sokaklar*), hatta öldürülmek (*Kurtlar Vadisi*) ile cezalandırılır. İzleyenler bu "cezalandırmaları" doğal bir şeymiş gibi kabul etmektedir. Çünkü "iyi-kötü", "yanlış-doğru", "sevap-günah", "yasak-legal" ilişkileri yıllar içinde kamuoyunda oturmuş, standartlaşmış, klişeleşmiştir. Böylece "standartların", ahlak ve moral kanunların dışına çıkan her şey terslenir, çünkü rahatsız eder ve alışılmış bakış açısına geri kavuşmak için kötü kadının cezalandırılması seyirciyi rahatlatır, ahlaki yargılarını pekiştirir.

Peki, ahlaki yargılar kim tarafından kabullenir, yasallaşır, standartlaşır? Eril hegemonya ise o güç, yönetme hakkı muhafazakar kültürden, örf ve adetlerden alınmamakta mı? Bazı görüşlere göre toplum, aile içi hiyerarşisinin, yani kadının ve çocukların babaya, ataya, erkeğe karşı boyun eğmesinin, tabiiyetinin hem biyolojik, hem sosyal, ama önce dini ve sembolik temelleri vardır. Bilindiği gibi tektanrıci dinler - Musevilik, İslam, Hıristiyanlık - erkek kadın eşitsizliğini takdir, erkeğin kadından daha üstün olduğunu tasvip etmektedir. Böylece birilerin diğerlerine göre üstün "görülmesi" de toplumu sınıflara ayırmaktadır. Kültür, gelenekler, din biri birine bağlı, kimilerine göre birisi diğerinden çıkmıştır. Simone de Beauvoir'ın kadın erkek arasında olan eşitsizliği şu şekilde betimlemekte:

"Kişi - Erkek... Ve erkek kadını kadının kendisine göre değil, kadının erkeğe karşı davranışlarına göre tanımlamaktadır, kadın özerk, ayrı bir özlük olarak kabul edilmemekte. ... Erkek bir Öznedir, erkek bir Tam'dır, Kadın ise Öteki" (Aktaran: Gavrov, 2009).

Milliyetçilik ve Cinsiyetçilik: Sovyetler Birliği'nin dağılması Türkiye'yi de 'sarstı'. Daha önce belirtilmiş olduğu gibi ilk gelen çoğunlukla kadınlar olmuştur.

Ve gelen kadınlar yuva yıkıcı, dolandırıcı, vs. gibi – tanıtılmıştır, bunun sebebi ise sıra dışı, skandal olaylar insanların ilgisini daha çok çeker ve daha uzun zaman izler kitlenin aklında kalır. SSCB dağılmasından beri süren önyargı ve genellemeler televizyon dizilerinde, kadın programlarında, sinema filmlerinde, gazete ve dergilerde bu tür karakterler aracılığıyla yaratılmaktadır.

Bu önyargılı, klişeli gösterim ve kendi milletinden olmayanları ‘ötekileştirme’ sadece Türk medyasına özgü bir olay değildir. Tüm gelişmiş, gelişmekte olan ülkelerin medyasında ‘ötekileştirme’ geçerlidir. Bu milliyetçilikle, nefret söylemiyle ilgilidir. Ya da hükümetlerin sürdürdüğü (gizli ya da açık, döneme, rejime, sisteme göre değişir) politikaya bağlıdır. ‘Vatanseverlikten’, milliyetçilikten ırkçılığa, hatta Nazizm'e geçmemek için 1970’lerde 'Siyaseten doğruluk'³⁷ kavramı ortaya atıldı. Tüm gelişmiş ülkeler bu ‘doğruluğa/doğruya’ uymaya davet edildiler, fakat dünyada ırkçılık da, ayrımcılık da yer almakta ve insanların beyinlerine yerleşmektedir. Gelişmiş ülkelerde göçmen kadınların yaşadıkları dışlanma ve ötekileşmeye birçok örnek verilebilir.

Verilen tüm bu örneklerden yola çıkarak yabancı uyruklu kadınlara karşı olan bu klişeleşmiş önyargılı davranış biçiminin, ötekileştirme, dışlama isteğinin, hatta bir açıdan nefretin (belki de hastalıklı sevginin) sebebi nedir? Bu davranış biçimleri nelerden kaynaklanmakta? Ne zaman, kimler tarafından başlatıldı? Devam ederse bu duyguları neler ve/veya kimler beslemekte? Bunun sebebi

³⁷ Siyaseten doğruluk (İng: Political correctness), farklı dil, din, kültür ve cinsiyetten kişileri incitmek amacıyla, özenle kullanılan ifade, düşünce ve uygulamaları tanımlamak amacıyla kullanılan bir terimdir. Daha çok sıfat haliyle "siyaseten doğru" şeklinde kullanılır. Bu terim günümüzde daha çok "farklı olanları" incitmek için yapılan bazı uygulamaların pratik olmadığı veya özünde yanlış olduğu fikrinde olan karşıt taraflar tarafından eleştirel anlamda kullanılır hale gelmiştir.

yabancı mı, kadın mı olmaktır? Bu sorulara cevap verebilmek için milliyetçilik ve cinsiyetçilik söylemine (ing: *nationalism and gender discourse*) başvurmakta yarar vardır.

Milliyetçiliğin tanımından ve araştırmacıların öne sürdükleri görüşlerden yola çıkarak milliyetçiliğin aslında bir ölçüde cinsiyetçi ayrımcılıktan türediği (meydana geldiği) söylenebilir. Yani birilerinin (burada erkeklerin) diğerlerine (kadın) göre kendilerini üstün, güçlü görmeleri sayesinde ortaya çıkan ayrımcılık milliyetçiliğin "kurucu" öğelerinden birisidir.

Feminist araştırmacı Cynthia Enloe "Bananas, Beaches and Bases" adlı çalışmasında milliyetçiliği "milliyetçilik erkekleşmiş hafızadan, erkekleşmiş aşağılamadan ve erkekleşmiş umuttan doğmuştur" diyerek betimler. Yazara göre milliyetçi hareket ve ihtilaflarda kadınlara arka plan, ikincil ya muhafaza edilmeye, korumaya muhtaç veya tanınacak olan bir nevi milli sembol, rezil edilebilir, küçük düşürülebilir, aşağılatılabilir bir savaş ganimeti rolleri biçilmektedir. Her iki durumda vatanını, namusunu, hayatını ve kadını koruyan baş rolde erkek olduğunu kasteden Enloe Milliyetçilik ve Erkekliğin arasında olan bağı incelemektedir (Enloe, 1989, Aktaran: Bird, 2006). Milliyetçilik ve erkeklik konusunu Yuval Davis, Lievesley ve Waylen gibi ünlü araştırmacılar da ele almakta ve konu hakkında "Bütün milliyetçilikler muhafazakardır ve 'muhafazakar' genellikle 'ataerkil' anlamına gelir" diye ifade ederler (Joane Nagel, Aktaran: Altınay, 2009).

Cinsiyetçiliğin yanında yabancı uyruklu kadınların cinselliği vurgulanmaktadır. Yerli insanlarda Post-Sovyetler alanından çıkan göçmen

kadınların tümü cinsellikle çağrıştırılmaktadır. Soğuk Savaş dönemindeki propaganda Türkiye toplumuna Doğu Blok'unda yaşayan tüm kadınları dinsiz, ahlaksız, terbiyesiz olarak tanıtmıştır. Yabancı uyruklu kadınlar Türkiye'ye yerli erkekler ile cinsel ilişkiye girmek (zevk ve ya kazanç için), erkekleri kandırmak, baştan çıkartmak, kendi çıkarları için kullanmak, aileleri bozmak amacı ile geldiklerine inanılır hatta bu durum resmen dillerde dolaşmakta, çavlanmaktadır.

Göçmen kadınların Türkiye'ye gelmeye başlayalı 20 seneyi bulmasına rağmen yerli toplum göçmen kadınları yakından tanımaya, onları birey olarak değerlendirmenin yerine genellemeye, dışlamaya başlamışlardır. Bu durum insan yapısında olan sansasyonel olaylara daha çok ilgi duymaları, ayrıca edebi, entelektüel, öğretici, eğitici yapıtların yerine çok basit, önemsiz, bazen kötü, argolu şarkıların, deyimlerin akılda kalmasına benzer. Bu yüzden yerli dizilerde "Komünizm Çocukları" olan göçmen kadınları aşağılayıcı, ikincileştirici, diğer, yabancı, öteki kadın şeklinde gösterilmesi yerli toplumda var olan din, kültür, gelenek, ideoloji kökenli ahlak ve moral kurallarını korumaya amaçlayabilmekte.

Siyasal iktidar her yerde genelde erkeklerin tekelinde olduğuna göre muhafazakarlığın, eril hegemonyayı devam ettirdiği söylenebilir. Böylece medya "Dördüncü Güç" olarak muhafazakar, eril bakış açısını yaygınlaştırmaya yönelmektedir. Bu yüzden de medyada geleneksel roller meşrulaştırılmakta ve kadınlar belirlenmiş çerçeveden çıkmadan temsil edilmektedir. Cinsiyetçilik söylemi açısından yabancı uyruklu kadınların Türk medyasında temsil biçimleri de belirlenmiş sınırların içerisindedir. Göçmen işçi kadınların belli iş sahalarında

çalışmaları yine geleneksel iş bölümüne girmesi göze çarpmaktadır. Böylece yabancı kadınların temsili bu açıdan yapılmakta (Hizmetçi, Seks İşçisi, vs.).

Yabancı kadınların temsili cinsiyetçiliğin yanında milliyetçilik yaklaşımından da etkilenmektedir. Milas'ın da belirttiği gibi "bizden olmayan" yani yabancı, öteki kadın genellikle 'hafif meşrep' hizmetçi, ya da fahişe, cinsel açıdan çekici ama ahlaksız ve Türk düşmanı olarak gösterilmektedir. Bu da milliyetçilik ile ilgili bir durumdur. "Bizim kadın" namuslu kadın, anne, eş, komşu ise öteki kadın bu standartların mutlaka dışında ya da mağdur, zavallı, yardıma muhtaçtır. On üç dizide de bu duruma örnekler verilebilir.

Göçmen kadınların öteki olarak temsil edilmelerinin sebebi Türk milletinin bilinç altı korkusu veya kompleksi de olabilir. Korku dendiğinde yarım asırdan fazla süren komünizmin aleyhine yapılan geniş çaplı propaganda sonucu olan korku kastedilmektedir. Bilindiği gibi Rus-Türk ilişkileri³⁸ gergin, gerilimliydi. Birinci Dünya Savaşından sonra kısa bir süreliğine Kurtuluş Savaşı'nda olan Türkiye ve yeni kurulmuş RSFSC arası ılımlaşmıştı, diplomatik ilişkiler geliştirilmiştir³⁹. İkinci Dünya Savaşından sonra dünya Batı ve Doğu kutuplarına bölününce Türkler Rusların karşısında yer almıştır⁴⁰ ve komünizme karşı propaganda hızlanmıştır.

³⁸ Rusya ve Osmanlı İmparatorlukları arasında ilişkiler uzun zaman barışçı olarak adlandırılmaz 16. yüzyıl - 20. yüzyıl arasında Osmanlı ile Rusya İmparatorlukları arasında farklı sebeplerden dolayı bir dizi savaş olmuştur.

³⁹ İlişkilerin ılımlaşması ortak "düşmana" - emperyalizme karşı direniş üzerinde gerçekleşmişti. Birinci Dünya Savaşından yenilmiş çıkan Türkiye hem siyasi hem maddi açıdan zor bir dönem geçirmekteydi. Böylece istilacı devletlere (İngiltere, Fransa başta olmak üzere) gereken mukavemet, direnişi gösteremeyen Türkiye mücadele edebilmek için Sovyet Rusya ile "işbirliği" kurmuştu. (Zhukov, 1982; Zürcher, 1995).

⁴⁰ Komünist olan SSCB ve kapitalist olan ABD liderliğinde Batı İttifakı arasında propagandist bir savaş - Soğuk Savaş - başlaması dünya kamuoyunu sarsmıştı. Truman'ın Doktrini'nden sonra gelen Marshall planı ve Türkiye'nin 1952 yılında - Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'ne girmesi, örgütün güney köprübaşı olması ile SSCB'ye karşı tarafta yer alması belirlenmiştir (Zürcher, 1995).

Soğuk Savaş yılları zarfında SSCB'ye, Komünizme, ateizme, hatta bu ülkede yaşayan insanlara karşı nefret yaratmak için anlatılan kötülükler insanların akıllarına sıkı sıkıya yerleşmiş, oluşan korku düşman imajı yaratmıştı. Türkiye'de yaşayan (genelde dindar kesimden) insanlar Post-Sovyetler alanından gelenlere çoğu zaman önyargılı davranmaktadırlar.

Eski Doğu Bloğundan çıkan göçmenleri komünist olarak algılayıp geçmişte duyduklarını hatırlayıp aşağılamakta, dışlamakta, böylece korkularından kurtulma yolunu bulmaya çalışmaktadır. Bu durum bilinçli değil, bilinç altından çıkan bir şey olsa gerek, çünkü SSCB dağılı 22 sene olmuştur ve Eski Doğu Blok'unda olan ülkelerde⁴¹ bir çok şey tamamen değişmiştir. Buna rağmen yerli yapımı televizyon dramlarında yabancı uyruklu kadın karakterlere uygulanan şiddet, gösterilen nefret, dışlama, ayrımcılık, insanların komünizme karşı olan eski korkulardan kurtulmadığını düşündürmektedir.

Komünizm korkusu dendiğinde diğ er bir korku, daha doğrusu korku yaratmak kastedilebilmektedir. Komünizm kadın erkek eşitliğine, kadınların geleneksel iş ayrımından serbest bırakılıp, özgürleşip eğitim almalarına, üretime erkeklerin gibi / kadar katılmalarına yönelik politikaların olduğu ve sonuç olarak eski SSCB'deki kadınların diğ er ülkelere göre daha özgür oldukları da bilinmektedir. Fakat kadınların bu özgürleşmesi (*ing: emancipation*) Batı propagandası tarafından çarpık bir şekilde - kadın istediği erkekler cinsel ilişkiye girebildiğini, eşini rahatlıkla aldatabildiğini, ona sadık olmadığını, böylelikle aile enstitüsünün tamamen yıkıldığı, vs. - anlatılmıştır. Böylece yerli televizyon

⁴¹ Türkmenistan ve Belarus hariç.

dizilerinde "Komünizm Çocukları" olan yabancı uyruklu kadınları ikincileştirilmiş, ötekileştirilmiş, aşağılanmış göstermeleri yerli kadınların özgürleşme isteklerinin kökünü kazımak amacı ile yapıldığının tahminlere yürütmektedir. Göçmenlerin bu şekilde gösterilmeleri sanki "*özgür, eğitilmiş, kültürlü olmaları gördüğünüz akıbetten kurtarmadı, tam tersi bu duruma düşürdü*" diye seyirciye söylemektedir.

Korkunun yanında kompleksin de yer alabileceği düşünülmektedir. Daha önce de belirtildiği gibi Türkiye'de çalışan göçmen kadınlar hakkında belli önyargılar, stereotipler oluşmuş. Stereotiplerin birisi de yabancı uyruklu kadınların hem güzel hem eğitilmiş olmalarıdır. Bu karışımın üstesinden gelemeyen, bunu hasetle karşılayan kompleksli bir çok insan vardır. Göçmen kadınların televizyon dizilerinde zavallı, mağdur, yüksek vasıflı olmalarına rağmen temizlik, bakım ya da para ile fuhuş işini yapmaya mecbur kalmış olarak gösterilmeleri, kadınların gururlarını çiğneyip yerlilerin egolarını tatmin ettikleri düşünülmektedir.

Kanımcı Batıya olan özeni, "hastalıklı sevgi" ve ilgi yerli insanlarda diğer bir aşağılık kompleksi yaratabilmektedir. Bu abartılı sevgiyi Türkiye'nin NATO'ya ısrarla girdiğinin vurgulanması (Zürcher, 1995) ve günümüzde aynı ısrarla Avrupa Birliği'ne girmeye çalışması örnek olarak ortaya koyulabilmektedir. Bu da eğitilmiş, güzel, sarışın göçmen kadınların "Batı"yı çağrıştırmaları, onlarla ilişki kurmayı çok isteyen erkekler, bazen tamamen insiyaki bir şekilde özendiği Batı hayatına yakınlaştığını düşünmektedir. Bunu yeterli görmeyenler ise Batılılardan üstün "olabilmek" için ya da bu "abartılı sevgiye" karşı çıkanlar göçmen kadınları aşağılayıp hayallerini geçekleştirebileceğini, "Batı nefretini" yerine getireceğini

düşünmektedir. Kadınlara para karşılığı “sahip olduğunu” düşünen erkek, aslında Batı’yı alt ettiğini, onun üzerinde hükümranlık kurduğunu da düşünür olabilir.

Yabancı uyruklu kadınlara karşı uygulanan bu tür genellemeler, yaratılan ve medyanın aracılığı ile kuvvetlendirilen önyargılar, stereotipler göçmen kadınların yabancı ülkede bulunmasını, rahat çalışmasını, yaşamasını büyük ölçüde engellemektedir. Kanımca göçmen kadınların Türkiye yapımı televizyon dizilerinde kötüleyici ve aşağılayıcı bir şekilde temsil edilişi zaten var olan önyargıları yok etmeye değil, güçlendirmeye yöneliktir.

Sonuç

Tarihsel süreç içinde kadının toplumdaki statü ve rolü, yaşadığı toplumda egemen olan üretim tarzının değişmesi ile birlikte değişmiş, üretim ilişkileri çerçevesinde şekillenmiştir. Son yarım asırda kadınlar, eskisinden daha fazla dünya kamuoyuna seslerini duyurmaya çalışmaktalar. Son 30 yıl zarfında dünyada bir çok değişiklikler yaşanmakta ve bu değişimler kadınları doğrudan etkilemektedir.

20. yüzyılın sonlarına doğru dünya haritası yeniden çizilmiş, siyasi, ekonomik, sosyal alanlarda bir çok değişim yaşanmıştır. Dünya üzerinde yer alan ekonomik ve siyasi krizlerin sunucunda Doğu Bloku'nun çöküşü, işsizliğe, yoksulluğa neden olmuştur. Tüm bu olaylar bir çok insanın alışılmış hayatını alt üst edip tüm toplumsal kurumları, tüm yaşam alanlarını etkilemiştir. Son 40-50 yıl zarfında göç hareketlerinin yoğunlaşması ve göçmen sayısının çoğalması dünya sahnesinde en dikkat çeken "neden-sonuç ilişkisidir". Bu önemli konu bilim insanlarının dikkatini çekip göç hareketleri yoğun bir şekilde incelenmeye başlanmıştır. Göç konusu incelenmeye başlandığında yapılan çalışmalar cinsiyet körü olarak değerlendirebilmektedir (Ünlütürk Ulutaş ve Kalfa, 2009).

İlk çalışmalarda, göç sürecinde kadınlar pasif seyirci, yani kendi başına göç eden birileri olarak değil, yalnız birilerine (babaya, kocaya) bağımlı olarak göç eden bireyler olarak gösterilmiştir. Sonradan bu hipotezden vazgeçmek zorunda kalınır, kadınların aile birleşiminden ziyade tek başına, çalışıp para kazanmak, eğitim görmek ya da mülteci statüsünde yabancı bir ülkeye legal ya da illegal yollarla göç eden bireyler olarak incelenmeye başlanmıştır (Kofman, 2000). Kadınların ailelerinin maddi durumunu düzeltmek, çocuklarına iyi bir gelecek

sağlamak, kendini geliştirmek, hayati kararları kendi başına verebilmek, hayatını iyileştirmek amacı ile ya erkeklerle birlikte, ya tek başına, ya da çocukları ile yabancı ülkelere gitmeye başlaması göç hareketlerini kadınsallaştırmıştır.

Kadınsallaşan göç Türkiye'yi de yakından etkilemiştir. SSCB dağıldıktan sonra genellikle ekonomik sebeplerden post-Sovyetler alanından başlayan göç sürecinde Türkiye göçün odak noktasına dönüşmüştür. Sovyetler Birliği'nden çıkan ve bağımsızlığını ilan eden on beş ülke vatandaşları, ailelerine bakabilmek için kendi ülkelerinden daha gelişmiş bir ülke olarak görülen Türkiye'ye göç etmeye başlamışlardı. İlk gelenler tüccar ve çoğunlukla kadındır. Sonradan "arz ve talep üzerine" eğlence endüstrisinde çalışmak üzere gelinmeye başlanmıştır. Günümüz Türkiye'sinde yabancı gelinlerin dışında kalan göçmen kadınlar genellikle ev içi hizmeti ve eğlence sektöründe çalışmanın yanında turizmde, ticaretle, fabrikalarda çalışmakta, ayrıca serbest meslekle uğraşan, özel işletmecilikler kuran ve yöneten, eğitim almak üzere gelen göçmen kadınlardır.

İlk gelenlerin arasında farklı milliyetten⁴², ırktan kadınlar vardı. Irkların, dillerin, dinlerin farklı olduğuna bakmadan Rusça konuşabildiklerinden kadınlara Rus denmiş ve "Nataşa" lakabı takılmıştır. Bu da "Rus Kadını" başlığı altında bir genelleştirmeye yol açmıştır. Üretilen Rus kadını imajı arzu ve merak edilen, sekse müsait, haz veren ve sahip olunabilen bir kadınlık kurgusuna denk düşmüştür.

Soğuk Savaş dönemi propagandası sebebiyle yabancı uyruklu kadınların "cinsel ilişkiye müsait olan kadın" stereotipi yerli erkeklerin zihinlerinde yerleşmiştir. Bu önyargının yaratılmasında göçmen seks işçilerinin eğlence

⁴² Rus, Ukrayın, Moldovan, Romen, Bulgar, Gürcü, Ermeni, Azeri, Özbek, Kazak, v.s

sektöründe kendi iradeleri ile mi çalıştıklarına, sömürölüp, kadın kaçakçılığı kurbanı mı olduklarına veya hangi sebeplerden dolayı çalıştıklarına bakılmaksızın Türkiye'ye Türk erkeklerine arzu duydukları için geldikleri imajının sıkı bir şekilde kök salmasında medyanın rolü büyüktür (televizyon dizileri, kadın, yarışma programları, vs.).

Medyada temsil, gösterilenlerin algılanması, seyirciyi etkilemesi tartışılır konulardır. Doğru yanlış tanımları kişiden kişiye, ülkeden ülkeye, toplumdan topluma, kültürden kültüre göre değişebilmektedir. Birilerinin doğru, iyi, olumlu gördüğü bir deyim, olayı, davranışı diğeri tamamen olumsuzdan ziyade ağır suç, cürüm, günah olarak algılayabilmektedir. İnsanın bir şey hakkında düşüncelerini bir çok faktör etkilemektedir. Faktörlerin başında din, eğitim, kültür, gelenekler, iktidar, ideoloji gelmektedir. Yaşadığımız devirde hızla gelişen, genişleyen, dünya üzerinde yoğun bir şekilde yayılan ileri teknolojilerin sayesinde sıraladığım etkenleri bir araya toplayan medyadır.

Televizyon insanlar arasında duygu ve düşünce birliğini sağlamada, kültürün korunmasında, izler kitlenin haber alma, bilgi edinme, eğitim ve eğlence gibi gereksinimlerini karşılamada büyük bir güce sahip olduğu söylenebilmektedir. Televizyon hem görsel hem işitsel etki yaratabildiği ve çok uzaklarda olanları kısa sürede evlere taşıyabilmesi, ayrıca fazla pahalı olmaması sebebiyle en güçlü kitle iletişim aracı olduğu öne sürülebilinmektedir.

21. yüzyılın televizyonun en güçlü aracı da dizilerdir (Çam, 2010). Dizilerin dünyada popülerliği bir bilgi, propaganda, bilinç manipülasyon, ideoloji aracı olarak kullanılmaktadır (Kara-Murza, 2000). Örneğin dizinin türü fark etmeksizin

iyi kalitede olması ve profesyonel oyunculuk sayesinde izler kitle gösterilenleri doğru olarak algılamakta ve medya "gerçeğini" kabullenip benimsemektedir. Gerçek - gerçek dışı, iyi - kötü, olumlu - olumsuz, doğru - yanlış, sevap - cürüm gibi karşılıklı bağıntılar üzerinde tartışmalar insanlık tarihi ile başlayan bir olgudur. İnsanlar "tarihin başından" beri etrafindakilerin uymasını gerektiren sözlü ya da yazılı kurallar, çerçeveler, buyruklar⁴³ oluşturmaya ihtiyaç duymuştur. Bu kurallar zaman geçtikçe az değişir, gelişir devre, sisteme, rejime göre biçimlendirilmektedir. Medya bu biçimlendirmenin bir aracı olarak ortaya çıkmaktadır.

2000'li yıllara kadar sayısı hızla büyüyen yerli dizilerde yabancı uyruklu kadın karakteri nadiren seyircinin karşısına çıkarken 21. yüzyılın ilk yıllarında göçmen karakter sayısı oldukça çoğalmıştır. Sadece dizilerin yabancı kadın konusunu işlediğini söylemek yanlış olur. Medyanın diğer araçları ve program türleri bu konuya sıkça başvurmaktadır.

20. yüzyılın son 10 yılı içerisinde göçmen kadınların sayısı SSCB'nin dağılması ile çoğalmış ve Türkiye'nin bir çok şehrinde yer almaya başlamaları medyanın gözünden kaçmamıştır. Göçmen kadın konusu sıkça gazetelerde, televizyon haberlerinde anlatılmaktadır. Bu ilk haberler genelde sansasyon yaratmak için yayınlanmıştır. Yabancı uyruklu kadınları içeren gazete veya televizyon haberleri genellikle fuhuş, hırsızlık, cinayet, polis baskınları ile ilgilidir. Bu tarz ilk haberler günümüzde de göçmen kadınlara karşı var olan genellemelerin, önyargıların "yaratıcısıdır".

⁴³ Musa Buyrukları, Eski Ahit, Tevrat, İncil, Kuran, vd.

1990'ların sonlarına doğru yabancı uyruklu kadın konusu bir çok televizyon kanalında sabah kuşağında yayınlanan kadın programlarında ve sinema filmlerinde işlenmeye başlanmıştır. Kadın programlarında göçmen kadınlar çoğu zaman “yuva yıkan”, fattan kadın ve kötü yabancı hizmetçi olarak seyircinin karşısına çıkmaktaydı. Bu temsil biçimi var olan önyargıları kışkırtmaya devam etmekteydi. Hiç göçmen kadın tanımayan televizyonda, gazetede, radyoda anlatılanları izler / okur / dinler kitle birbirine anlatırken / dinlerken gösterilenlerin gerçek olduğuna inanmaktadır. Darrell Huff'ın belirttiği gibi medya nerdeyse tartışma götürmez bir otoriteye sahiptir, yani *'radyo ve televizyonda bir şey söyleniyorsa, demek ki öyledir'* (Huff, 1954).

Medyada gösterilen "gerçek" seyirci ile hayatında karşılaştığı gerçeğe farklı basamaklardadır. İnsanın başına gelmediği sürece, olaylar sadece Ana Haber Bülteninde yer alan bir enformasyon olarak algılanmaktadır. Oyuncu Esra Ronabar verdiği röportajda bu durumu şöyle betimledi: "Gazete okuyoruz, okuduğumuz haberlerin hiçbiri bize değmiyor. Değse, yaşayamayız belki de. İnsan ticaretinde Türkiye çok üst sıralarda, bu gerçeği biliyoruz. Ama bizler bireysel bir tepki veremiyoruz. Veremediğimiz tepkiyle, vahşetin ortağı oluyoruz" (Sabah Web-Gazetesi, 25.03.2012).

Sinema filmleri, televizyon ve gazetelerdeki haberleri, olayları sıklıkla konu edinmiştir. 1990'lardan günümüze bir çok sinema filminde yabancı uyruklu kadın karakter görülmektedir. Haberlerden farklı olarak bazı film yönetmenleri yabancı uyruklu kadınların Türkiye'de var oluşunu farklı göstermeye çalışmaktadır. Fuhuşla uğraştıklarını gösterebilirler de bunun neden yaptıklarını, bu kararı almaya hangi

etkenler neden olduğunu anlatmaya, göçmen kadınların sömürüldüğünü, acı çektiğini, hayallerini, zaaflarını, geleceğe dair yaptığı planlarını göstermeye çalışmamışlardı (Örn: Ali Özgentürk - *Balalayka*; Özcan Alper - *Sonbahar*). Bu filmleri izleyenlerin sayısı çok fazla olmasa da "öteki gerçeği" görmelerini sağlamıştır. Ancak bu 20 yıl zarfında çekilen ve yayınlanan sinema filmlerin çoğu göçmen kadınları "alışılmış / gösterilen gerçek" çerçevesine göstermekteydi (Zeki Alasya - *Rus Gelin*; Serdar Akar - *Gemide*; Kudret Sabancı *Laleli'de Bir Azize*; Adem Kılıç - *Sümela'nin Şifresi: Temel*, vs.).

2000'lerden başlayarak yabancı uyruklu kadınlar haber ve kadın programları ve sinema filmlerin yanında yarışma programları (STAR TV'deki *Yabancı Gelin*, *Yetenek Sizsiniz* programları; Fox TV - *50 Sarışın*, vs.) ve televizyon dramlarında temsil edilmeye başlanmıştır. Yarış programlarında yabancı uyruklu kadınlar şiveleri dışında fazla bir şeyleri ile dikkat çekmemektedir. Televizyon dramlarında da göçmen kadın karakterleri yer almaya başlamıştır. Dizilerde çoğu sinema filmlerine ve haber programlarına göre yabancı kadınlar farklı olarak değişik hayat ve iş alanlarında gösterilmektedir. Burada hem eğlence sektöründe çalışan veya sömürülen kadınlar, ev içi hizmetçiler, çocuk, yaşlı bakıcılar, hırsızlar, yabancı gelinler, dolandırıcı ve şantajcılar yer almaktadır. Böylelikle göçmen kadınların Türkiye'de toplumsal rollerin daha geniş, farklı olduğu seyirciye gösterilmektedir.

Çalışmada incelen 2000'lerden günümüze kadar yerli özel televizyon kanallarında yayınlanmış / yayınlanmakta olan on üç dizideki - *Kurtlar Vadisi*, *Hayatım Sana Feda*, *Arka Sokaklar*, *Binbir Gece*, *Tatlı Bela Fadime*, *Oyun Bitti*, *Avrupa Yakası*, *Aşk-I Memnu*, *Akasya durağı*, *Papatyam*, *Yahşi Cazibe*, *Adını*

Feriha Koydum, Uçurum - on yedi yabancı uyruklu kadın karakter - Nina, İrina, Olga, İrina, Mihriban, Valentina, Annuşka, Tanya, Tatyana, Larisa, Katya, Olga, Olenka, Cazibe, Natali, Feliçiya, Eva - farklı biçimlerde, rollerde, kalıplarda seyircinin karşısına çıkmaktadır. İlk bakışta kadınlar biri birine benzemezse, farklı ülkelerden gelse (Rusya, Ukrayna, Moldova, Azerbaycan, vs.), farklı uyruktan (Rus, Gagavuz, Ukraynalı, Romen, Azeri, vs.) olsalar, farklı dilde konuşsalar, farklı din mensupları olsa da ortak noktaları farklılıklarından daha fazladır.

Ortak noktaların başında kadınların hepsinin Post-Sovyetler alanından göç etmiş olmalarıdır. Bu ortak nokta çoğu zaman genellemeye, eski SSCB'den gelen tüm kadınlara "Rus kadın", "Nataşa" denmesine, bir halkın hakkında bilgilerini diğer halklara da atfetmeye yol açmaktadır. Genelleme sıkça yanlış anlaşılmaya, klişelerin oluşmasına ve güçlenmesine neden olabilmektedir. Bu durum Soğuk Savaş döneminde propagandist yaklaşımlardan dünyanın yeni siyasi sistemini kavrayamamalarından kaynaklanmaktadır. Oysa "yeni" Ulus Devletlerin ortaya çıkışından beri 20 seneden fazla bir zaman geçmiştir. Bundan medya uzmanlarının, iktidarın bu yeni devletleri tanımama politikasını uyguladığı anlaşabilmektedir.

Diğer bir ortak nokta televizyon ekranında görülen güzel, bakımlı, alımlı, eğitilmiş, kültürlü, genç yaşta olan göçmen kadınların çoğu hizmet - ev içi hizmet, eğlence sektörü, ofis çalışanı, vs. - sektöründe yer almalarıdır. Medyanın bu durumu vurgulaması göçmen kadınların çoğu Türkiye'de hizmet sektöründe çalıştıklarından kaynaklanmaktadır (Ünlütürk ve Kalfa, 2009). Yabancı gelin rolünü oynayan karakterler bile kocalarına hizmet ettiklerini ve bunu en iyi şekilde yapmaya çaba gösterdikleri görülür (*Yahşi Cazibe*).

Çalışmada incelen on yedi karakterden on üçü baştan çıkartan, fettan, etrafındaki erkeklerin dikkatini çekmek için "uğraşmakta" ve erkekleri kendi çıkarları için kullanmaktadır. Bu durum yabancı uyruklu kadınlara karşı toplumda var olan stereotiplerden kaynaklanabilir, ancak diğer taraftan medyanın bunları göstermesi yeni klişeleri de yaratabilmektedir.

Yerli dizilerde göçmen kadın karakterleri dramların olay örgüsü fark etmeksizin zavallı, mağdur, talihsiz ve birilerin yardımına (genellikle erkeklerin) muhtaç birileri olarak gösterilmektedir. Karakterin rolü olumlu da olsa, dolaylı ve / veya dolaysız bir şekilde kadınları zavallı ve mağdur durumuna düşürmektedir (*Binbir Gece, Yahşi Cazibe, Papatyam, Oyun Bitti*). Ayrıca kadınların çektikleri acıları, talihsizliği hak etmiş gibi gösterilmeleri dramların diğer karakterlerin yaptıklarını doğrulama amaçlı olduğunu düşündürmektedir. Bu durum yabancı uyruklu kadınları yerli halkın gözünde küçük düşürebilmekte ve seyirci acıyacağına yabancı karakterlere karşı nefret duyabilmektedir.

Yukarıda yazılanlardan yola çıkarak yabancı uyruklu kadın karakterler televizyon dramlarında "Rus Kadın", "Nataşa", fettan, baştan çıkartan, dolandırıcı, ama en çok zavallı, talihsiz ve mağdur olarak nitelenmektedir. Yabancı kadınlar kendi kaderini tayin eden, kararları kendi başına veren, parlak geleceği olan bireyler olarak gösterilmemektedir. Oynadığı roller olumlu da olsa fazla gururlandırıcı, onurlandırıcı roller değil, daha çok ikincileştirici, bazen aşağılayıcı, sıkça ötekileştirici ve dışlayıcıdır.

Son 20 senedir yabancı uyruklu kadınlar Türk medyasında farklı açıdan gösterilmektedir. Bu zaman zarfında göze çarpan üç durum saptanmıştır:

Yaygınlaşma: 1990'larda yabancı uyruklu kadınlar daha çok televizyon ve gazete haberi ve kadın programları konusu olmuştur. Sonradan göçmen kadınlar yerli televizyon dizilerinde de yer almaya başlamıştır. Son zamanlarda tüm kitle iletişim araçları (televizyon, sinema, gazete, internet), bir çok televizyon program türleri (haber, kadın ve yarış programları, dizi, vs.), ayrıca televizyon dizilerin neredeyse tüm türlerinde (melodram, polisiye, mafya, komedi, sit-kom, vs.) göçmen kadınlar gösterilmeye başlanmıştır. Ayrıca yabancı kadın karakterleri içeren dizilerin sayısı gün günden çoğalmakta, hatta göçmen kadın karakterlerin baş rolde olması yaygınlaşmaktadır. Bunun ana sebebi kadın göç hareketlerin çoğalması ve Türkiye'nin kadın göçünün odak noktasına dönüşmesi, yabancı uyruklu kadınların sayısı 20 senede azalsa da göçmen kadınlar Türkiye'ye gelmeye devam etmesidir.

Rol çeşitleri: 10-15 sene önce yabancı uyruklu kadınlar genellikle ev içi hizmetçi ve eğlence sektöründe çalıştıkları gösterilirken, günümüzde bu roller çoğaldı ve çeşitlendi: yabancı gelinler, hasta ve çocuk bakıcıları, hasta dönörü, ofis çalışanı, casus, şantajcı, dolandırıcı, ruh çağırıcı, vs. Bu durum göçmen kadınların git gide toplumun hayatında daha büyük bir rol oynamaya başlamasından kaynaklanmaktadır.

Sorunlara dikkat çekmek: Son yıllarda yayınlanmış / yayınlanmakta olan dizilerde sömürülen, seks işçiliğini zorla yapan, dolandırıcılıkla, ajanlıkla uğraşan yabancı uyruklu kadınların gösterilmesi izler kitlenin dikkatini çekmektedir. Bunun sebebi dünyanın yeni vebasası olan kadın kaçakçılığına dikkat çekmeye çalışmaktadır.

Diğer taraftan zavallı, mağdur, sömürülen kadınların zaaflarını, mağduriyetinin, yaşadıklarının medyada gösterilmesi yerli insanların kadınlara olan önyargılarını, genellemelerini yok etmeye hizmet etmektedir. Yabancı uyruklu kadın denince hem erkek, hem kadınların aklına ilk gelen, onların parayla satın alınan bir meta olduklarıdır.

Bu madalyonun diğer karanlık yanı da var. Yabancı kadınların sorunlarına dikkatin çekilmesi önyargılardan, klişelerden kurtaracağına, var olan stereotipleri güçlendirmektedir ve kadınların "gurbetteki" durumunu zorlaştırmaktadır (EK 1).

Literatür taraması, Türk medyasının, televizyon kanallarının ve dizilerin içerik analizini ve metin çözümlemesini yaptıktan sonra aşağıdaki bulgulara / sonuçlara varılmıştır. Yabancı kadınların medyada temsil biçimlerinin temel sebepleri şunlardır:

- milliyetçilik,
- cinsiyetçilik
- reyting / izlenirliği elde edebilmektir.

Milliyetçilik - bir çok ülke medyasında olduğu gibi "Bizim" ve "öteki" kadın söylemi söz konusudur. Ancak, tek millet iki devlet olarak işaretlenmesine rağmen ele alınan dizilerde görüldüğü gibi Azeri kadınlar yerli kadınlarla tam anlamda eşit değildir. Milliyetçiliğin yanına cinsiyetçilik de eklenebilmektedir. Burada hem yerli hem yabancı kadınlar hemen hemen aynı durumdadır. Ancak yerli kadın karakterlerini göçmen kadın karakterleri ile kıyaslırsak, göçmen kadınlar daha ezik, rekabet oluşturamaz, eşitsiz, günah keçisi ve yaptıkları yanlışlıklar genellikle affedilmez olarak gösterilmesi, yerli kadın karakterlerinin ise daha üstün, iyi, olumlu,

dürüst, ve pişmanlık duyan bireyler olarak gösterir medya. Böylece cinsiyetçilik de milliyetçilik gibi biraz tek yanlıdır.

Diğer ana sebep reytingi elde edebilmektir. Bu sebep sıkça ilk iki sebebi göz ardı ederek "çalışmaktadır". Televizyon kanallarının reytingini yükseltmek amacı ile izler kitlenin dikkatini çekmek için sansasyonel olayları göstermeye başvurmaktadır. Yabancı uyruklu kadınların, hele Post-Sovyetler alanından gelen kadınların adı genelde bu tür olaylar ile ilintilidir veya ilintilendirilmektedir

Ana sebeplerin yanında tartışma açabilecek, "acabalı" bir kaç sebep daha vardır. "Acaba" yerli yapımı televizyon dramlarında yabancı uyruklu kadın karakterlere uygulanan şiddet, gösterilen nefret, dışlama, ayrımcılık, yerli halkın komünizme karşı olan eski korkulardan kurtulamadığını gösterebilir mi? Fikrimce bu korkunun sebebi, olumsuz propagandanın etkisiyle, halkın dinini, kökünü, mülkünü kaybetme, hükümetin takiplerinden hapisten hatta idamdan korkudur, ve günümüz nesillerine bir miras olarak kalmıştır. Dindar kesim için dinsiz insan - ahlaksız demektir. "Komunizm çocukları" olarak görülen eski SSCB'li kadınlarla bu yüzden konuşmamayı, aldırılmamayı, görmezden gelmeyi gerektirir.

Batı özentisi, aşağılık kompleksi - eğitilmiş, güzel, sarışın göçmen kadınların "Batı"yı çağrıştırmaları, onlarla birlikte olmayı hayal eden yerli erkekler, hayalleri gerçekleştiğinde özendiği Batı'yı "fethetmiş" hissine kapılır olabilirler. Göçmen kadınların televizyon dizilerinde zavallı, mağdur, yüksek vasıflı olmalarına rağmen temizlik, bakım ya da para ile fuhuş işini yapmaya mecbur kalmış olarak gösterilmeleri, kadınların gururlarını çiğneyip yerli erkeklerin egolarını tatmin ettikleri düşünülebilmektedir.

Kanımcı yerli dizilerde yabancı uyruklu kadınların var olan temsil biçimlerinin sebepleri, komünizm korkusundan ve batı kompleksinden kurtulma amacı ile yerli medyanın yabancı kadını çoğu zaman ötekileştirici, ayırıcı, stereotipleştirerek göstermeye yatkın olması dışlama, ezme isteğinden çok, milliyetçilikten kaynaklanmaktadır.

Göçmen kadınların Türk medyasındaki temsili konusu çok derinden incelenmelidir. Yalnız yerli televizyon dizileri değil, aynı zamanda haber programları/bültenleri, gazete haberleri, radyo programları, sinema filmleri, sinema ve televizyon belgeselleri, televizyon programları ele alınıp, derin bir metin çözümlemesi, nicel/nitel analizler yapılmalıdır. Günümüz dünyasının politik, siyasi, iktisadi durumuna bakılırsa göç hareketleri devam etmekte, gelişmektedir. Türkiye son 50 senede ilk önce önemli bir göç alan ülke olmuş, sonradan göçün odak noktasına, hedef ülkesine dönüşmüştür. Dolayısıyla, göçmenlerin medyada temsili toplum, akademi, siyaset açısından çok önemli bir konudur.

v. Kaynakça

- Abdurzakova, N.G. (2007). Toplumsal Cinsiyet ve Göç. Çeboksary: Sosyal Bilimler, Çuvaş Üniuersite Belleteni NO:3
- Alankuş, S. (2007) BİA2 ve Hak Haberciliği Eğitim Çalışmaları Üzerine, Sevda Alankuş (ed), İnsan Hakları Haberciliği, IPS İletişim Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Altan, H. Z. (2006). Kadın İmgesindeki Simgesel Yokluk ve Medya Egemenliği. İletişim Çalışmaları Dergisi, 3.
- Anderson, B. (2001). Reproductive Labour and Migration. This paper was given at the Sixth Metropolis Conference, Rotterdam.
- Atkin, D. J., Moorman, J., Lin C.A.,(1991). Ready for prime time: Network series devoted to working women in the 1980s (Citations: 5) Journal: Sex Roles , vol. 25, no. 11.
- Aydın, S. (2006). Post-Sosyalist Ülkelerde Açığa Çıkan İşgücü ve Trabzon'da Yabancı Uyruklu Kadın Olgusu. Yüksek Lisans Tezi(Danışman Kurtuluş, H.).
- Becker, G.(1994). Evlendirme Pazarlarında Partner Seçimi. Ekonomik ve Sosyal Enstitülerin ve Sistemlerin Teori ve Tarihi, No: 6.
- Burdelnyy, E. (2006). Moldova Cumhuriyeti'nde sınır dışı işgücü göçün düzenleyeci pratikleri. Moskova: Göç araştırma merkezi.
- Castles, S. and M . Miller (1998). The Age of Migration. London: Macmillan.
- Clark, C. C. (1969). Television and social control: Some observations on the portrayalsof ethnic minorities. Television Quarterly.
- Çakmak, S. (2010). Değişen Hayatların Görünmez Sahipleri: Göçmen Kadınlar, Fe Dergi 2.
- Çam, Ş. (2010). Türkiye'de Ana-Yayın Kuşağı, Dizilerinin Rum ve Yunanlıları, Milas, H. (Der.) Sözde Masum Milliyetçilik. Kitapyayinevi.
- Çelenk, S., Timisi, N.(2000). Yerli Dramalarda Kadın Temsili ve Şiddet. (Der.) Çelik, N.B., Televizyon, Kadın ve Şiddet. Ankara.
- Davis, M. H., Hull. J. G., Young. R. D., & Warren, G. G. (1987). Emotional reactions to dramatic film stimuli: The influence of cognitive and emotional empathy. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52
- Erder, S. (2007). Yabancısız Kurgulanan Ülkenin Yabancıları, Türkiye'de Yabancı İşçiler, (Derl: A. Arı), İstanbul: Derin Yayınları.
- Erder, S. ve Kaşka, S. (2003). Düzensiz Göç ve Kadın Ticareti: Türkiye Örneği, IOM, Ankara: Fil Yayınevi.
- Erokhina, L.D., Buryak, M. Y.(2005). Kadın Kaçakçılığı Sorunu.
- Fontana, B. (1993). Hegemony and Power: On the Relation between Gramsci and Machiavelli. Minneapolis: University of Minnesota Press

- Gökbayrak, Ş. (2006). Uluslararası Göçler ve Kadın Emeği, Çalışma Ortamı Dergisi, Sayı:86
- Gökbayrak, Ş. (2009). Göçmen Kadınlar: Refah Devletinin Dönüşümü ve Bakım Hizmetlerinin Görünmez Emekçileri. Çalışma ve Toplum.
- Gökmen Ekiz, Ç. (2011). Türk Turizminin Yabancı Gelinleri: Marmaris Yöresinde Turizm Sektöründe Çalışan Göçmen Kadınlar. Çalışma ve Toplum.
- Huff, D. (1954). How to lie with statistics. N. Y.: W. W. Norton, İngiliz F.
- ILO, (2001). Organizing the Unorganized: Informal Economy and Other Unprotected Workers: ILO, Geneva.
- İçduygu, A. (2004). Türkiye’de Kaçak Göç. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayını.
- İmançer, D.(Ed), (2006). Medya ve Kadın, Ankara: Ebabil Yayınları
- Jones, J. M. (1997). Prejudice and racism (2nd ed.) N. Y.: McGraw-Hill.
- Kaşka, S. (2005). Ev içi Hizmetlerin Küreselleşmesi ve Türkiye’deki Göçmen Kadınlar, Tes-İş Dergisi, Ekim
- Kirisçi, K. (2000). Zorunlu Göç ve Türkiye'nin Sığınmacı, Mülteci ve Göç Konularına İlişkin Türkiye'deki Yargı Kararları. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği. Ankara.
- Kofman, E. (1999). Female ‘Birds of Passage’ a Decade Later: Gender and Immigration in the European Union, International Migration Review 33 No. 2,
- Lordoğlu, K. (2005). Türkiye’de Yabancıların Kaçak Çalışması ve bu Çalışmaya İlişkin bir Araştırma. Toplum ve Bilim. № 102.
- Luhmann, N. (1992). The Concept of Society, E Thesis 11, № 31.
- Lutz, H. (2002). At Your Service Madam! The Globalization of Domestic Service, Feminist Review, No. 70.
- Morokvasic, M.(1983). Women in Migration, Beyond the Reductionist Outlook, One Way Ticket: Migration and Female Labour içind. Phizacklea, A.(ed). London: Routledge and Kegan Paul.
- Moser, C. (1991). Gender Planning and Development: Theory, Practice and Training.
- Moshneagu, V. (2009). Modern göç süreçlerin içerisinde Moldova nüfusu. Kishinau
- Mutlu, E. (2004). İletişim Sözlüğü, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara
- Nagel, L. (1998). Erkeklik ve Milliyetçilik: Ulusun İnşasında Toplumsal Cinsiyet ve Cinsellik. Çev.Aksu, B.; Ed. Altınay, A.G.(2009). Vatan, Millet, Kadınlar. İstanbul: İletişim Yayınları
- Neumann, E. N. (1997). Suskunluk Sarmalı Kuramının Medyayı Anlamaya Katkısı. Medya, Kültür, Siyase,içinde Der. İrvan, S. Ark Yayınları, Ankara
- Pocheptsov, G.G.(2001). İletişim Teorisi. M.: Рефл-бук.

- Ramirez - Machado, J. M. (2003). Domestic work, conditions of work and employment: A legal perspective, Conditions of Work and Employment Series No. 7. Geneva: İLO.
- Ribas-Mateos, N. (2000). Female Birds of Passage: Leaving and Settling in Spain. Anthias and Lazaridis.
- Ryan, M., Kellner, D.(2005) The Politics of Representation. The Philosophy of Film: Introductory Text and Readings / Ed. by Thomas E. Wartenberg, Angela Curran. — New York: Blackwell Publishing.
- Sayın, H.(2010). Uluslararası Hukuk ve Türk Hukuku Bakımından Göçmen Kaçakçılığı, İnsan Ticareti, Cinsel Sömürü Suçları ve Bunlarla Mücadelede Uluslararası İşbirliği. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler. İstanbul
- Tekeli, İ., (1998). Türkiye’de İçgöç Sorunsalı Yeniden Tanımlanma Aşamasına Geldi, Türkiye’de İçgöç. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Timisi, N.(1997). Medyada Cinsiyetçilik, Ankara: T.C Başbakanlık Kadının Sorunları ve Statüsü Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Toksöz, G. (2006). Uluslararası Emek Göçü.İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Treisman, D., Shleifer, A.(2004). Rusya Normal bir Ülkedir. Dergi: Küresel Politika içinde Rusya, No: 2.
- Tyuryukanova, E. (2007). Rusya’da modern göç düzeni ve özellikleri, Moskova: Göç araştırma merkezi.
- Uğur Tanrıöver, H. (2008). Medyada Kadınların Temsil Biçimleri Araştırması. MEDİZ Rapor.
- Uğur Tanrıöver, H.(2003). Türk Televizyon Dizilerinde Cins Kimlikleri, Yıldızhan Yayla'ya Armağan içinde, İstanbul: GSÜ Yayınları.
- Ulusay, N. (2008), Melez İmgeler: Sinema ve Ulusötesi Oluşumlar. Ankara: Dost Kitabevi.
- United Nations (2004). World Economic and Social Survey: International Migration (UN).
- Ünlütürk Ulutaş, Ç. (2008). Ev Hizmetlerinin Küreselleşmesi: Türkiye’de Ev Hizmetlerinde Çalışan Göçmen Kadınlar: Türkiye İşçi Sınıfı ve Emek Hareketi Küreselleşiyor mu? içinde, Sosyal Araştırmalar Vakfı ve Türkiye Sınıf Araştırmaları Merkezi Yayını, İstanbul.
- Yenal, D.(1999). İnfornel Ekonominin Uluslararasılaşması:Bavul Ticareti ve Laleli Örneği, Defter sayı No: 35 içinde, Metis Yayınları; İstanbul
- Zhukov, E.M.(1982). Sovyet Tarih Ansiklopedisi: Sovyet Ansiklopedisi. Moskova
- Zürcher, E.J. (1993). Modernleşen Türkiye Tarihi. Çeviren: Gönen, Y.S.(1995). İstanbul: İletişim Yayınları.

WEB kaynakları

- Bahar, S. (2012). Uçurum Kıyısında Kadınlar. Sabah Web-Gazetesi.
<http://www.sabah.com.tr/Pazar/2012/02/19/ucurum-kiyisindaki-kadinlar>
- Bahar, S. (2012). Uçurum, Bir Masumiyeti Kaybediş Hikayesidir. Sabah Web-Gazetesi <http://www.sabah.com.tr/Pazar/2012/03/25/ucurum-bir-masumiyeti-kaybedis-hikayesidir>
- Barsukova, M.E. (2012). Women and migration: causes, challenges and consequences Dergi: Women in Russian Society No:2
<http://www.cceol.com/asp/issuedetails.aspx?issueid=d745a39f-d817-4565-a231-27dcac142812&articleId=3c40eafa-193a-4e8e-98f1-d1d528836723>
- Bird, Sharon R. 2006. "Theorizing Masculinities: Recent Trends in the Social Sciences.(Rusça Çeviri: Elena Mincheni) <http://kcg.org.ua/gurnal/gurnal-14-01.pdf>
- BM Raporu, (2005). <http://ekutup.dpt.gov.tr/ekonomi/gosterge/demirs/insanige.pdf>
- Çelenk, S. (2009). Kadınların Meyda Temsili ve Etik Sorunlar. Çaplı, B., Tuncel, H. (der.) Televizyon Haberciliğinde Etik, <http://ilef.ankara.edu.tr/etik/e-ders/>
- EU Policy Briefs, (2004). http://ec.europa.eu/research/social-sciences/policy-briefs_en.html
- Gavrov, S.N.(2009). Evlilik ve Aile Enstitülerin Tarihsel Ölçümü.
<http://bibliotekar.ru/gavrov-2/index.htm>
- Gencil-Bek, M., Binark, M.(2000). Medya ve Cinsiyetçilik.
<http://kasaum.ankara.edu.tr/gorsel/dosya/1095679063Mine.rtf>
- Glushchenko, G.I. (2008). Göç ve Gelişme: Evrensel Eğilimi. İstatistik Soruları No:2. <http://www.demoscope.ru/weekly/2008/0339/analit01.php>
- İlgaz Büyükbaykal, C.(2011). Günümüzde Türkiye'deki Televizyon Yayıncılığın Genel Görünümü.
http://sbd.aydin.edu.tr/makaleler/cilt1sayi9/7_ceyda_ilgaz_buyukbaykal.pdf
- İLO.
<http://www.ilo.org/public/english/region/asro/mdtmanila/training/unit2/asiamign.htm>.
- İmançer Takımcı, D. (2010). Yerli dizi kadınları.
<http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalEklerDetayV3&Date=&ArticleID=1029987&CategoryID=42>
- İmançer, D., İmançer, A.(2002). Televizyon Reklamlarında Kadın Sunumuna Özgü klişeler, İletişim, Gazi Üniversitesi İletişim Falültesi Dergisi: 15.
<http://iletisimdergisi.gazi.edu.tr/arsiv/15.pdf>
- İnsan Hakları Sözlüğü, 2007 <http://www.ihb.gov.tr/Yayinlarimiz/ihsozlugu.pdf>
- Kara-Murza, S. G.(2000). Bilinç Manipulasyonu. Moskova: Algoritm.
<http://www.kara-murza.ru/manipul.htm>
- Kopylova, R. (1982). Televizyon ve Teknik Asırın Edebi Düşünürlüğü.
http://www.tvmuseum.ru/catalog.asp?ob_no=7253
- Kymlichka, W. (2001). Politics in the Vernacular: *Nationalism, Multiculturalism, Citizenship*. Oxford: Oxford University Press. [ISBN 0-19-924098-1](http://www.oxfordup.com/9780199240981)

- Lankov, A.(2000). Kuzey Kore: Dün ve Bugün. Doğu Edebiyatı.
<http://lib.ru/EMIGRATION/LANKOV/n-korea.txt>
- Lordoglu, K.(.). Türkiye’de Turizmde Çalışan Göçmenler ve İşgücü Piyasasında Olusan Yeni Sorunlar
http://www.kuvvetlordoglu.com/yazilar/Anvers_Kongre_metni1.pdf
- Luhmann, N. (1995). Medyanın Gerçeği(Rus.Çeviri) <http://www.strana-oz.ru/?numid=13&article=621>
- Malakhov, V.S. (2003). Çokkültürlülük ve "Öteki" İdeolojisi.
<http://intellectuals.ru/malakhov/izbran/7inak.htm>
- Malakhov, V.S., Tişkov, V.A. (2002). Çokkültürlülük ve Post-Sovyetler Toplumun Dönüşümü. <http://intellectuals.ru/malakhov/izbran/5multcult.htm>;
- Milas, H. (1999). Türk ve Yunan Romanları, Kadınları ve İlişkileri. Fransa: Genese-Oluşum Dergisi. <http://www.herkulmillas.com/tr/hm-makaleleri/dergilerdeki-makaleler/177-tuerk-ve-yunan-romanlar-kadnlar-ve-likilerigenese-oluum-1999.html>
- Özmen, S. (2005). Televizyon Dramalarında Kadın Temsili. İletişim Fakültesi Dergisi.
<http://www.journals.istanbul.edu.tr/tr/index.php/iletisim/article/download/12697/11925>.
- Parnivala, R., Uberoi, P., (2008). Marriage, Migration and Gender.
http://www.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=xNh1nR9Frz4C&oi=fnd&pg=PA5&dq=Marriage+migration+india&ots=9hDna7APvf&sig=iatf019zyNJbR8zc8SMNAVJWVo4&redir_esc=y#v=onepage&q=Marriage%20migration%20india&f=false
- Parenas, R.S.(2001). Servants of Globalisation; Misra, J., Woodring, J., Merz, S. The Globalisation of Care Work: Immigration, Economic Restructuring and the World System içinde. <http://www.umass.edu/sadri/pdf/WP/WP%20-%20Misra%20Woodring%20Merz.pdf>
- Pronina, M. (1987). Televizyon Gazeteciliği. <http://disslib.ru/catalog/105/24423>
- Reznikova, O. (2010). Post-Sovyet Alanında Göç Perspektifleri. http://www.ca-c.org/c-g/2008/journal_rus/c-g-4/07.shtml
- T.C. Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, 2012
<http://www.ytb.gov.tr/>
- Tyuryukanova, E. (2007). Kadın iş göçü.
<http://demoscope.ru/weekly/2005/0201/analit04.php>
- Ünlütürk Ulutaş Ç., Kalfa, A. (2009). Göçün Kadınlaşması ve Göçmen Kadınların Örgütlenme Deneyimleri, KASUM, Feminist Eleştiri, No 1, Sayı: 2.
<http://cins.ankara.edu.tr/>
- Zayonchovskaya, Z. (2007). İşgücü Göçü. <http://www.strana-oz.ru/2003/3/trudovaya-migraciya>

vi. Ekler

1. Türkiye'de ikamet eden yabancı uyruklu kadınlarla televizyon diziler hakkında yapılan "Tam serbest görüşmelerin" özeti aşağıda sunulmuştur. Bu görüşmelerde Bulgaristan, Belarus, Rusya, Ukrayna, Moldova, Romanya, Gürcistan, Azerbaycan'dan göç eden 20 çalışan kadın (ev içi hizmetçi ve bakıcı, turizmde - rehber ve mağazalarda satış elemanı, masör, kendi işini kurmuş, dersanelerde dil eğitmenler), Moldovalı 10 üniversite kız öğrencisi, 10 üniversite ve 5 doktora mezunu ile görüşülmüştür.

- Göçmen kadınlarla Türk medyasında yabancı kadınların temsil edilmesine dair düşüncelerini sordum. En çok *Binbir Gece*, *Aşk-I Memnu*, *Yahşi Cazibe*, *Uçurum* üzerinde durmuştuk. *Aşk-I Memnu* adlı dizinin işçi göçmen kadınlar arasında en sevilen ve izlenen dizi olduğu ortaya çıktı. Bu dizideki Katya adlı yabancı uyruklu karakterin çalışan kadınların olumsuzladığı, can sıkıcı, moral bozucu bir karakter olduğu ortaya çıktı. Hatta işverenin tokat atmasını doğru bulmaları şaşırtıcıydı. Anlattıklarına göre Katya gibi entrikacı, paragöz, baştan çıkartan kadınlar yüzünden, dürüst namuslu kadınlar kötü davranışlara, muameleye maruz kalmaktadır. Diğer yandan işçi göçmen kadınların anlattıklarına göre çalıştıkları yerlerde sadece yabancılar değil, yerli çalışanlar da sıkça entrikacı, komplocu olduğunu anlattı. Kendinin işledikleri suçları gizlemek için yabancıyı suçladıkları olmuştur. Çoğu yerli ve yabancı çalışan arasında sorun olmadığını söyledi.

Binbir Gece dizisi ise göçmen kadınlarından eleştiri aldı. Mihriban'ın iyi gösterilip Slav kökenli kadınların kötü, dolandırıcı, fettan gösterilmesinin haksızlık olduğunu belirten kadınlar, kendi deneyimlerinden yola çıkarak gerçek hayatta da bu tür ayrımcılıklar söz konusu olduğunu belirttiler. İşveren Türk kökenli, daha doğrusu Müslüman ve Hıristiyan arasından işçi seçerken genelde, Müslüman kadını tercih edermiş. Dolandırıcı karakter Valentina konusu göçmen kadınları utandırdı, ancak gözlerini yere dikip buna benzer durumlarla karşılaştıklarını açıkladılar. Fakat dolandırıcılık "işine" yalnız Slav kökenli kadınlar değil, diğer bir çok uyruktan olan kadınlar da girmektedir. Bu önyargı dürüst çalışanları da kötü bir şekilde etkilemekte ve dizide gösterilen sahneler yerli iş verenleri yabancı çalışanlara karşı şüphelendirdiğini, tedirgin ettirdiğini belirttiler. Bu durum rahat çalışmalarını oldukça kötü etkilemekteymiş. Dizinin diğer göçmeni Anuşka adlı karakter kadın kaçıranların, sömürenlerin eline düştüğünde Türk ailenin yardım ettiğini gösteren sahnelerin gerçek hayatta da yer aldığını kadınların çoğu doğruladı. Ancak, belirttiklerine göre yardımda genelde yaşlı ilerlemiş, eğitilmiş, geliri fazla yüksek olmayan yerliler bulunmaktaymış.

Yahşi Cazibe adlı dramı konuştuğumuzda dizideki Azeri olan yabancı karakteri yabancı olarak görmediklerini söylemişlerdi. Dediklerine göre bu karakterde şiveden başka bir yabancılik görünmemekte, sadece en başta (sahte evlilik yapması) ve en son bölümde (uluslararası dolandırıcı olarak gösterilmesi) bunu vurgulamaktaymış. Diğer bölümlerde ise diğer dizilerdeki ev hanımı kadın karakterlerinden hiç bir farkı olmadığını öne sürdüler. Oysa *Yahşi Cazibe* dizisi Azerbaycan'da oldukça çok ses getirmiştir. Kadın Vakıfları ve Kültür merkezleri ATV'yi Azeri kadınlarını aşağıladıklarından, küçük düşürdüklerinden dolayı suçlamıştı.

Konuştüğüm kadınlardan birisi *Yahşi Cazibe* adlı dizide gösterilen olaylardan dolayı sıkıntı yaşadığını, hırsızlıkla suçlandığını belirtti. Dizinin 33. bölümünde Cazibe, Simge'nin küpelerini çaldığından suçlanmıştı, bu sahneden sonra göçmen kadının iş vereni şüpheli davranmaya, takip etmeye başlamış, oysa hizmetçi kadın 2 yıldır o evde çalışmaktaymış. Ayrıca *Papatyam* adlı dizi bu "yangına körükle gitmiş". Bu hakareti çekemeyen yabancı işçi kadın işten ayrılmak zorunda kaldığını, ayrıca yaşanan bu sorundan dolayı uzun zaman başka bir iş bulamadığını belirtti.

Uçurum dizisi en çok Moldova'dan gelen genç kadınları ve kız öğrencilerini etkilemiştir. Dizinin ekranlara çıkması ile Moldovalı genç kadınlara olan önyargının çoğaldığını belirten göçmen kadınlar başlarına gelenleri şöyle betimledi: "Bu dizi Kadın kaçakçılığına son vermeye yardım edeceğine, "İstanbul'un yeraltında" olan bitenlere dair bilgi vereceğine, yerli insanların sömürülen kadınlara karşı önyargı ve stereotiplerini yok edeceğine durumumuzu zorlaştırdı. Eskiden sadece erkekler bizi taciz ederken, laf atarken şimdi kadınlar da laf atmaya ve kötü davranmaya başladı. Zaten ayrımcılığa, dışlanmaya, ötekileştirilmeye maruz kalıyorduk, durumumuz daha da zorlaştı" (Moldovalı Kız Öğrencileri, 2012). Genç yabancı kadınların anlattıklarına göre dizinin etkisi ağır bir şekilde onları etkilemiş. Eskiden iyi, saygılı davranan yerliler(okul-yurt arkadaşları, eğitmenler, kuaförler, vs.) konuşmamaya, garip, utandırıcı, can sıkıcı sorular sorduğunda cevaplara inanmamaya, kendilerine göre yorumlamaya, ya da aşağılayıcı tekliflerde bulunmaya, dışlamaya başlamış. Hatta gösterilenler birkaç yıllık arkadaşlıklarına son verilmeye sebep olmuş.

Tüm konuştuklarımızdan, kadınların yorumlarından yola çıkılırsa televizyon dramları izler kitleye zevk vermenin yanında belli bir şekilde etkileyip bakış açısını biçimlendirmektedir. Dizilerde işlenen konular kamuoyunu toplumda, ülkede yer alan sorunlara dikkat çekmeyi amaçlarken, diğer yandan göçmen kadınlara karşı olan

önyargıları güçlendirebilmektedir. Medyanın göçmen işçi kadınların mağduriyetini, zaaflarını, çektikleri sıkıntıları göstermeleri herkeste aynı fikri, duyguları uyandırmadığı ortaya çıkmaktadır. Önceden toplumun görünmez üyeleriymişken, günümüzde yabancı uyruklu kadınlar konusu tüm medya nişlerinde yer almaktadır. Böylece göçmen işçi kadınlar belirgin, görünen hale gelince kamuoyunun dikkatini, ilgisini çekmeye başladı ve bu "abartılı ilginin" iki tarafı vardır. Kadınların gurbette karşılaştığı sorunlar sık sık ters bir duygu da uyandırabilmektedir. Böylece dışlanmaya, ötekileştirilmeye, ayrımcılığa ve önyargılı davranmayla maruz kalan göçmen kadınların durumları kolaylaşmanın yanında bir o kadar da zorlaşmakta.

Ek 2: 2008 yılında Mediz tarafından Doç Dr. Hülya Uğur Tanrıöver yöneticiliğinde yapılmış araştırmaya göre Kanal D (tabloda da görüldüğü gibi) 2008 yılı için yerli yapımı televizyon dizileri açısından ilk sıralarda yer almaktadır(Tanrıöver, 2008).

Kanal adı	2000-2012 arası Yerli dizi sayısı	Yabancı kadın karakteri içeren dizi sayısı	%
Kanal D	125	10	%8
STAR	115	7	%6
Show TV	122	6	%5
ATV	189	5	%2,65
Toplam	551	28	%5,3

Tablo 1. Türk televizyon kanallarında yabancı kadın karakteri içeren dizi sayısı.

	Dizi Adı	Dizi Türü	Kadın Sayısı	Erkek Sayısı	Toplam ⁴⁴
1	Kurtlar Vadisi	Mafya/Polisiye	11	35	46
2	Hayatım Sana Feda	Dram	6	9	15
3	Arka Sokaklar	Polisiye	15	15	30
4	Binbir Gece	Dram	24	16	40
5	Tatlı Bela Fadime	Komedi	10	11	21
6	Oyun Bitti	Komedi	9	11	20
7	Avrupa Yakası	Komedi	14	19	33
8	Aşk-ı Memnu	Dram	13	11	24
9	Akasya Durağı	Komedi	19	25	44
10	Papatyam	Komedi	10	14	24
11	Yahşi Cazibe	Komedi	7	8	15
12	Adımı Feriha Koydum	Dram	9	7	16
13	Uçurum	Mafya / Dram	9	10	19
		Toplam	156	191	

Tablo 2. Dizilerde Kadın Erkek karakterlerin sayısı.

⁴⁴ Burada dizide sürekli ve / veya sık görülen karakter sayısı verilmiştir, konuk karakterler dahil değildir.

Dizilerin içerik analizine göre on üç dizide erkek karakterlerin sayısı kadın karakterlerin sayısına göre otuz beş karakter fazladır. On üç diziden dokuzunda erkek karakterlerin sayısı kadın karakterlerden çoktur. Kadın ve erkek karakterlerin sayısındaki en büyük fark Kurtlar Vadisi adlı dizidedir (24). Diğer dizilerde fark o kadar büyük değildir (1-6). Geri kalan 4 dizide ise kadın karakterler erkek karakterlerden çoktur. En büyük fark Binbir Gece adlı dizidedir (8). Bu verilere göre kadınların temsili erkeklerin temsiline göre daha az olduğu söylenebilir, ayrıca ele alınan bu dizilerde kadın karakterleri genellikle erkeklere "bağımlı" olarak gösterilmektedir (Binbir Gece'deki Şehrazat hariç). Bu duruma "başkaldıran" kadınları kötileyici, dışlayıcı, ikincileştirici bir biçimde temsil edilmektedir. İncelenen bu dizilerdeki "başkaldıran, sisteme karşı çıkan", yani "geleneksel kadın rolünden" çıkan kadınlar olarak seyircinin karşısına çıkan kadınların arasında yabancı uyruklu kadınlar yer almaktadır. Bu verilere göre yerli televizyon dizilerinde cinsiyetçi bir ayrımcılık yer aldığı öne sürülmektedir.

Çalışmada incelenen bu dizilerin kaba taslak içerik analizine göz atılırsa şu veriler elde edilmektedir:

Yayın Yılı	Dizi Adı	Adı	Rolü	Yaşı	Ülke	
2003-2005	Kurtlar Vadisi	Nina	Casus	25-30	Rusya ⁴⁵	Olumsuz
2006	Hayatım Sana Feda	İrina	Ofis Çalışanı, Şantajcı	30-35	Rusya	Olumsuz
2006	Arka Sokaklar	İrina, vs.	Eş, Seks İşçisi	20-35	Ukrayna	Olumlu(suz)
2006-2009	Binbir Gece	Mihriban	Donör-Bakıcı,	38	Azerbayca n	Olumlu
2006-2009	Binbir Gece	Valentina	Dolandırıcı	25-30	Ukrayna	Olumsuz
2006-2009	Binbir Gece	Annuşka	Dolandırılmış	20-25	Rusya	Olumlu
2007	Tatlı Bela Fadime	Tanya	Eş, aile bozan	25-35	Rusya	Olumsuz
2007	Oyun Bitti	Tatyana	Hizmetçi, Ruh Çağırın	20-30	Rusya	Olumlu(suz)
2008	Avrupa Yakası	Larisa	Hizmetçi	25-30	Moldova	Olumlu
2008-2010	Aşk-I Memnu	Katya	Hizmetçi	30-35	Ukrayna	Olumsuz
2008-2012	Akasya Durağı	Olga	Hırsız	25-30	Rusya	Olumsuz
2009-2011	Papatyam	Olenka	Eş	20-30	Rusya	Olumlu(suz)
2010-2012	Yahşi Cazibe	Cazibe	Sahte Eş	20-30	Azerbayca n	Olumlu(suz)
2011-2012	Adını Feriha Koydum	Natali	Hizmetçi	20-25	Rusya	Olumsuz
2012	Uçurum	Feliçiya	Sömürülen	17-25	Moldova	Olumlu(suz)
2012	Uçurum	Eva	Kaçırılmış	25-30	Moldova	Olumlu(suz)

Tablo 4. Yabancı Uyruklu Kadın Karakterleri.

⁴⁵ Kadının nereli olduğuna dair kesin bir bilgi verilmemektedir. İlk başta Polonya'dan geldiği belirtiliyor, sonradan KGB elemanı olduğu açıklanıyor. Bu yüzden tam nereli olduğu belli değil.

Dizi adı	Bölüm Sayısı	Y.U.K.K. ⁴⁶ bölüm sayısı	%	Bölüm Süresi	Y.U.K.K.'e Ayrılan Zaman	%
Kurtlar Vadisi	97	18	≈%15	90' ⁴⁷	7' - 10'	≈%11
Hayatım Sana Feda	7	7	%100	90'	18' - 35'	≈%20-30
Arka Sokaklar	289	10	≈3,5	90'	5' - 25'	≈ %5-25
Binbir Gece	90	70	≈ %77	90'	10' -25'	≈%10-25
Tatlı Bela Fadime	36	20	≈ %55	90'	10' - 20'	≈%10-20
Oyun Bitti	7	2	≈ %28	90'	5' - 10'	≈ %5-10
Avrupa Yakası	190	1	≈%0,5	90'	20' - 30'	≈%20-30
Aşk-I Memnu	79	50	≈ %63	90'	20' -35'	≈%20-40
Akasya durağı	174	1	≈%0,5	90'	5' - 15'	≈ %5-13
Papatyam	121	11	≈ %9	90'	5' - 10'	≈ %4-11
Yahşi Cazibe	93	93	%100	90'	45' - 70'	≈%50-70
Adını Feriha Koydum	67	3	≈%4,4	90'	5' - 10'	≈ %4-11
Uçurum	24	24	%100	90'	45' - 70'	≈%50-70

Tablo 3. Yerli dizilerde yabancı uyruklu kadın karakterlerin sayısal verileri.

Bu verilerden yola çıkarak ele alınan dizilerin konusuna göre göçmen kadın karakterlere dizilerin zamanından % 0,5 - % 75 kadar zaman ayrıldığı görülmektedir.

Dizi Adı	Yapım Şirketi	Yapımcı	Yönetmen	Senarist
Kurtlar Vadisi	Sinegraf Pana Film	Osman Sınay Raci Şaşmaz	Osman Sınay Mustafa Ş.Doğan Serdar Akar	Ahmet Yurdakul Raci Şaşmaz Bahadır Özdenir Mehmet Turgut
Hayatım Sana Feda	Süreç Film	Ali Gündoğdu	Tarkan Karlıdağ	Emre Bülbül Gani Müjde
Arka Sokaklar	Erlar Film	Türker İnanoğlu	Orhan Oğuz	Ahmet Yurdakul Ozan Yurdakul
Binbir Gece	TMC	Erol Avcı	Kudret Sabancı	Yıldız Tunç Murat Lütfü Mehmet Bilal Ethem Yekta
Tatlı Bela Fadime	Erlar Film	Türker İnanoğlu İlker İnanoğlu	Cankat Emekçi Cankat Ergin	Güliz Kucur Suna Dölek
Oyun Bitti	Erlar Film	Türker İnanoğlu	Onur Tan	
Avrupa Yakası	Plato Film	Sinan Çetin	Hakan Algül Jale Atabey Özberk	Gülse Birsal
Aşk-I Memnu	Ay Yapım	Kerem Çatay	Hilal Saral	Ece Yörenç Melek Gençoğlu
Akasya Durağı	Erlar Film	Türker İnanoğlu	Yaşar Seriner Cankat Ergin	Resul Ertaş
Papatyam	Mint Prodüksiyon	Biröl Güven	Bora Tekay	Murat Aras
Yahşi Cazibe	Süreç Film	Gani Müjde	Bora Onur	Özlem Aybek Gani Müjde Emre Bülbül
Adını Feriha Koydum	Medyapım	Fatih Aksoy	Barış Yöş	Melis Civelek Sırma Yanık
Uçurum	Süreç Film	Ali Gündoğdu İnci Gündoğdu	Cem Karcı	Kerem Deren

⁴⁶ Y.U.K.K - Yabancı Uyruklu Kadın Karakteri

⁴⁷ ' - dakika işareti

Çalışmada ele alınan on üç diziden dört tanesi Erler Film yapım şirketi ve yapımcı Türker İnanoğlu tarafından, üç dizi ise Süreç Film yapım şirketi ve yapımcı Ali Gündoğdu tarafından çekilmiştir. Diğer diziler farklı yapımcılar ve yapım şirketler tarafından yaratılmıştır.

Ek 3. Tablo ve grafikler

Göçle ilgili yapılan çalışmaların bazı sonuçları:

	Uluslararası göçmenlerin sayısı (milyon kişi)					
	1960	1970	1980	1990	2000	2005
Dünya genelinde	75,45	81,34	99,28	154,95	176,74	190,63
Gelişmiş ülkelerde	32,31	38,36	47,46	82,37	105,00	115,40
Gelişmekte olan ülkelerde	43,15	42,97	51,82	72,58	71,73	75,24
Avrupa	14,24	18,79	21,89	49,38	58,22	64,12
Afrika	9,13	9,94	14,10	16,35	16,50	17,07
Asya	28,48	27,82	32,11	49,89	50,30	53,29
Latin Amerika / Karayıp Ülkeleri	6,01	5,68	6,08	6,98	6,28	6,63
Kuzey Amerika	12,51	12,99	18,09	27,60	40,39	44,49
Avustralya / Okyanusya	2,13	3,03	3,75	4,75	5,05	5,02

Tablo 1. 1960-2005 yılları arası dünya çapında uluslararası göçmen sayısı (Kaynak: Trends in Total Migrant Stock: The 2005 Revision. <http://esa.un.org/migration>)

Nereden göç	Yaklaşık sayı (bin kişi)	Nereye göç
Moldova	60-100	Batı Avrupa (İtalya, Almanya, Yunanistan, İsviçre) Orta Avrupa (Polonya, Bulgaristan) Orta Doğu (Türkiye, İsrail, Kıbrıs, Birleşik Arap Emirlikler)
Rusya Federasyonu	300-400	Batı Avrupa (Almanya, Hollanda, Fransa, İtalya, Yunanistan) Orta Avrupa (Çek Cumhuriyeti, Slovenya), Orta Doğu (Türkiye, Birleşik Arap Emirlikleri, Kıbrıs, İsrail) Doğu Asya (Japonya, Güney Kore, Hong Kong, Çin) Kuzey Amerika (ABD, Kanada)
Ukrayna	300-400	Rusya; Batı Avrupa (Almanya, Hollanda, Yunanistan, İtalya) Orta Avrupa (Kosova himayesi, Çek Cumhuriyeti de dahil olmak üzere eski Yugoslavya ülkeleri); ABD, Çin; Orta Doğu (Türkiye, Kıbrıs, Birleşik Arap Emirlikleri, İsrail)

Tablo 2. Rusya ve bazı BDT ülkelerinden yurtdışında eğlence sektöründe ve 'seks işçiliğinde' çalışan göçmen kadın sayısı (yaklaşık sayı) (International Labour Organization, ILO, Uluslararası Çalışma Örgütü⁴⁸) (International Organization for Migration – IOM, Uluslararası Göç Örgütü⁴⁹)

⁴⁸ Uluslararası Çalışma Örgütü ya da ILO (International Labour Organisation), ülkelerdeki çalışma yasalarında ve bu alana ilişkin uygulamalarda standartları geliştirmek ve ileriye götürmek gibi bir amaçla kurulan kuruluştur. Merkezi İsviçre'nin Cenevre kentinde bulunmaktadır. ILO 1919'da Versailles Barış Anlaşması uyarınca kurulmuş ve 1946 yılında BM'nin (Birleşmiş Milletler) uzmanlık kuruluşu olmuştur. Sosyal

Her zaman	26
Sıkça	53
Bazen	18
Asla	-
Bilmiyorum	3

Tablo 3. Barda dansöz, hostes veya konsomatris⁵⁰ olarak çalışma tekliflerde seks-işçiliği de kastedilmekte midir?

Davranış stratejisi	1996		2000	
	erkek	kadın	erkek	kadın
Çalışmak, profesyonel deneyim edinmek	46	54	40	54
Yeni meslekleri denemek	22	26	16	25
Eğitimi geliştirmek, yeni eğitim almak.	14	22	16	23
'Karlı' evlilik yapmak	2	14	2	8
Bir daha dönmek üzere göç etmek	3	2	6	3
Geçici bir süre için çalışmak	15	14	19	20
Şimdiki halimden memnunum	20	18	18	24
Diğer	3	3	3	2

Tablo 4. Çalışabilir nüfusun davranış stratejiler seçimi(Bu soruya anket katılımcıları birden fazla şık işaretleyebildikleri için cevapların toplamı 100 fazladır)(%).

Çalışma alanları	% cevap
Hizmet Servisi(otel, restoran personeli, ticaret – örn:tekstil mağzalarında satıcı)	51
Ev hizmetleri (Hasta, çocuk bakıcısı, eğitmen, ev temizlikçisi, v.s.)	56
Eğlence(Animatör, dansöz, manken, striptizci, v.s.)	5
Tıbbi-sağlık hizmetleri(SPA-merkezlerinde masör, spor kulüplerinde antrenör, v.s.)	5
Tarımda mevsimlik iş	16
İyi koşulları olan herhangi diğer iş	44
Diğer	30

Tablo 5. Göçmenlerin tarafından en tercih edilen çalışma alanları

adalet ilkeleri, evrensel insan ve çalışma haklarının korunması temelinde kurulmuştur. ILO uluslararası çalışma standartlarını sözleşmeler ve tavsiyeler yoluyla ifade etmektedir.

⁴⁹ Uluslararası Göç Örgütü (İngilizce: International Organization for Migration - IOM) acil durumlarda yardım, mültecilerin yeni bir ülkeye yerleştirilmesi, gönüllü geri dönüşlere yardım, göçmen sağlığı, para gönderme ve yasal göç seçeneklerinin desteklenmesi gibi alanlarda faaliyet gösteren uluslararası bir örgüttür. Merkezi İsviçre'nin Cenevre şehrinde bulunan, hükümetler arası bir kuruluş olan IOM, gelişmekte olan ve gelişmiş ülkelerden toplam 132 üye devletten oluşmaktadır.

⁵⁰ Konsomatris, konsomasyon'dan geliyor. Latince köklü – consumo – bir sözcük, tüketmek anlamına geliyor. Konsomatris – barlarda, pavyonlarda, içkili mekanlara gelen müşterilerin daha fazla içki almalarını teşvik eden, sağlayan kadınlar. Bazı mekan işletmeciliğine göre kons yapan kadınlar 'seks hizmetlerini' vermemektedir, müşterinin içtiğinden komisyon verilmektedir. Diğerlerinde kons yapanlar fahişeler ve streptisci kızlardır.

İhlal türleri	İyi bilirim	Birşeyler duydum	Bilgim yok
Pasapoertun alınması	11	84	5
Özgür hareketin kısıtlanması	14	64	14
Sözleşme şartlarına uyulmaması (eksik maaş ödemek, fazla mesai yapmak)	25	66	2
Borç esareti	9	61	20
Seks işçiliğine zorlama	5	82	5
Tehdir, şiddet	5	66	18

Tablo 6. Potansiyel kadın göçmenlerin işçi göçü sürecinde mühtemel, olası insan hakların ihlallerinden den malumatı(%)

	Normal iş	Utunılacak iş	Deneyimsizler için iş	Toplum için zararlı, yasaklanmalı
Eğlenme mekanlarında dansöz, striptizeci	35	23	35	4
Konsomatris	17	17	46	16
Cinsel hizmetler	4	35	33	23
Foto-modellik, mankenlik	79	-	14	2
Çocuk, yaşlı, hasta bakıcılığı	84	-	14	-
Ev temizlikçiliği, hizmetçiliği	79	4	14	2

Tablo 7. Anketlere cevap verenlerin farklı 'meslekler' hakkında düşünceleri(%)

Gitme nedenleri	Evlilik	İş
Mesleki çıkarlarını uygulamak, amaçları gerçekleştirmek	20	33
Maddi durumun iyileştirilmesi	37	86
Uygar, gelişmiş ülkede yaşama isteği	27	31
Evlenmek, aile birleşimi, yabancı eş bulmak	96	25
Çocukların geleceğini sağlamak	40	6

Tablo 8. Göçmen kadınların yurtdışına gitmeye iten vesileler(%)